

РАСКОВНИК

ПРОЛЕЌЕ
1980.

Расковник је некаква
(може бити измишљена) шрава
за коју се мисли
да се од ње
(кад се њоме дохвати)
свака брава
и сваки други закљок
ошвори сам од себе.

Из Вуковој „Рјечника“

РАСКОВНИК

часопис за књижевност и културу

Београд, април 1980. — Година VII,
број 23.

УРЕДНИШТВО

Драгиша Витошевић
(главни и одговорни уредник)

Зоран Вучић
(извршни уредник)

Добрица Ерић

Радоје Кавецић
(технички уредник)

Цвета Котевска

Владета Р. Кошутић

Драган Лакићевић

Љубинко Раденковић

ИЗДАВАЧ

НАРОДНА КЊИГА — БЕОГРАД
Шафарикова 11

За издавача

Видак Перић, директор

РАСКОВНИК

се појављује у пролеће, лето, јесен и зиму.

Рукописе, по могућности откуцане машином у пуном прореду, слати на адресу: „Народна књига“ (за „Расковник“), Београд, Шафаријева 11. Рукописи се не враћају.

Годишња претплата 160 динара, за иностранство двоструко. Претплату уплаћивати на жиро-рачун „Народне књиге“: 60801-603-15400 са назнаком: претплата За „Расковник“.

Телефони: уредништво 324-764 —
рачуноводство 765-661, 762-046 —
пропаганда 324-764.

Коректор Мара Лакић

Штампа „БИГЗ“, Београд, Булевар војводе Мишића 17.

Број штампан у 3000 примерака
Цена једног примерка 50 динара

ПОВРАТАК „РАСКОВНИКА“

Застаде у једној од прошлих зима, да би се вратио с приличним закашњењем, али и с пролећем: „одлеђен“, у знаку зеленила, и древне народне изреке: „Трећа — срећа“.

Да подсетимо: први издавач „Расковника“, од 1968, била је једна мала установа у малом граду — Народни универзитет у Горњем Милановцу; а затим, од почетка 1975. у Београду, издавања се подухватила нејака, иако прегалачка, Дружина песника са села „Сунцокрет“. Она је, уз дотацију Републичке заједнице културе, успела да у току те и следеће две године објави четири броја (сва четири за 1975).

И тек сада, ево, први пут, „Расковник“ стиче кров над главом, и то у једној правој, озбиљној и угледној издавачкој кући — београдској „Народној књизи“. Тако су његове дугогодишње муке, верујемо, окончане, и његова будућност, надајмо се (и, што би народ рекао, куцнимо о дрво: да зло не чује!), најзад обезбеђена.

То је оно најважније што морамо рећи нашим драгим и уваженим читаоцима, захваљујући им веома на подршци коју су нам свагда указивали и на нестрпљењу с којим часопис непрестано очекују. Они углавном знају да „Расковниковим“ уредницима и сарадницима никада није недостајало љубави за ове послове,*) као што је и друш-

*) Примера ради, поменимо да нико од уредника и сарадника „Расковника“ није примио никакав хонорар — још тамо од 1971. године...

твена заједница увек испољавала жељу да овај часопис постоји и да се подржи. Обнова „Расковника“, дакле, није ни раније ни сада долазила у питање: требало је само наћи поуздано решење, што ће рећи: гласило које је увек стварано и ношено одушевљењем „спустити“ на чврсто тле — да би могло да опстаје и траје.

Друго, без чега нема правог живота ниједног листа нити подухвата, јесте прилив нових снага. Задржавајући у свом кругу све „старе“, и дубоко поштујући њихово искуство и знање, „Расковник“ жели да се што више отвори за младе. О томе говори и појава (од овог броја) тројице нових и младих уредника. Ваља признати: залихе одушевљења у једном човеку, скупу или нараштају нису неисцрпне. И зато: тешко свему оном што се не подмлађује!

Погађамо и треће питање: да ли ће се и колико „Расковник“ мењати у односу на онај досадашњи? (Огледало досадашњег је ту: обимна библиографија коју почињемо да објављујемо од овог броја). Пре свега, „Расковник“ мора да се *наставља* (иначе не би био то); али исто тако он мора и да се *мења* — на боље. Да расте. Његов основни смер остаје исти: *вуковски*. У називу „Расковник“ срећно се садржи цео његов програм: подршка свему вредном што потиче „оздо“ или негде „отуда“, из народа, и неговање свих (у најширем смислу узетих) *извора*.

Чули смо и сумњу: у ово бурно доба свакојаких размаха и размака, све до свемирских летова и снова — где је место вуковског (што ће рећи претежно „сеоског“) „Расковника“? Одговарамо: лепо је то што све више очи упиремо у *космос*, али није лепо заборавити и не бавити се оним основним: *ко смо*.

Тежња „Расковника“, према томе, није ни обична ни скромна: живећи кроз своја четири годишња доба, он хоће, колико му то буде могуће, да негује изворни народни дух и да својим читаоцима узврати дасима и мирисима овог тла.

Уредништво

ПРОЧУЛА СЕ ГОРА ЗЕЛЕНИКА*)
(Лирске народне песме из белопаланачког краја)

СЛНЦЕ СЈАЈНО НЕ ЗАОДИ РАНО

Слнце сјајно не заоди рано.
Постој, почек малко на заоду,
Док навезем брату на рукави,
С обе стране перје пауново,
У средину очи соколове.

ОВЧАР И ДЕВОЈЋА

Болан Ђура у горицу лежи,
А код Ђуру никој нигде нема,
Сал дооди из село девојћа,
И доноси сливе шећерлије.

МИ СЕ МЛАДИ НЕ ВИДОМО

Леле, Цвето, пројде лето,
Ми се млади не видномо.
Веч туј, синоч, на кладенац,
И туј малко постојамо:
Докле слнце за дел зајде,
Јасан месец гору пројде,
Коња нође заболеше.

*) Већ годинама у селу Дивљана код Беле Паланке постоји и делује Етнолошко друштво „Утутак“ које сакупља и изучава народне умотворине тога краја. Доносимо избор песама које је сакупило и послало нам ово Друштво.

МОМЧЕ САДИ ГРАДИНИЦЕ

Момче сади градинице,
Поред воде на ливаде.
Насадило бел босиљак,
Ал се жали милој сеји:
„Нешто ми га ноћу крадне.“
„Седи, брале, па га чувај,
Че да видиш кој га крадне.“
Оздол иде бела Рада,
Завила је свилни скути,
Па урипи у градину,
И откину струк босиљак.

ОЈ ОВЧАРЕ, ЦВЕЋЕ ЈАБЛЕНОВО

Ој овчаре, цвеће јабленово,
Пије ли ти стадо бистру воду?
Да је пило стадо бистру воду,
Сиво стадо не би ни блејало.
Двеста пише, триста прескочише,
Три девојке воду замутише.
Једна, нане, т'нка па висока,
Друга, нане, бела па румена,
Трећа, нане, мала најубава.
Што то, нане, т'нка па висока,
За њу ме је заболела глава.
Што то, нане, бела па румена,
За њу ме је заболело срце.
Што то, нане, мала најубава,
За њу чу ти млад да умрем.

КЛЕТО ДА СИ МОЈЕ БЕЛО ЛИЦЕ

Прочула се гора зеленика,
Чувала ју мома белолика,
Јем чувала, јем си лице клела:
„Клето да си, моје бело лице,
Тебе нече на добро да буде,
Што си толко бело и румено.
Да знам да че младо да те љуби,
Отишла би доле у градине,
Набрала би свакојако цвеће,

Ал највише пребели босиљак,
Отишла би на бистри кладенци,
Трипут би си лице премивала:
Кад ме љуби — бар да му мирише.
Да знам да че старо да те љуби,
Отишла би горе у планину,
Набрала би свакојаке траве,
Ал највише љуту чемерику,
Отишла би на мутни кладенци,
Трипут би си лице премивала:
Кад ме љуби — бар да се отрује.”

СВА ЈЕ ГОРА У БОЖУР УРАСЛА

Сва је гора, сва је гора,
У божур урасла.
Никој не сме, никој не сме,
У божур да гази.
Сал загази, сал загази,
Ђура сас сватови.
Никој не сме, никој не сме,
Ћитку да набере.
Ђура набра, Ђура набра,
До две, до три ћитће.
Једну бере, једну бере,
Себе да заћити,
Другу бере, другу бере,
Коња да заћити,
Трећу бере, трећу бере,
За добру девојћу.

ГОРОМ ИДУ ЋИТЕНИ СВАТОВИ

Гором иду ћитени сватови,
Гором иду, гора се лелеје.
Туј прооди Павол сас девојћу.
Тоја му је девета девојћа,
До двор води, у двор не уводи.
Тоја му је маћа зарадела,
Казала је големе маџије:
Казала је воду од два брода,
Казала је зевњу од два дела,
Казала је травку и раставку.

Кад се стави вода од два брода,
Кад се стави зевња од два дела,
Кад се стави травка и раставка,
Т'г се стави Павол сас девојћу.

ПОШЛА ЈЕ СТАНА С ЈОВАНА

Пошла је Стана с Јована
У гору лисник да дену.
Јован си Стани говори:
„Попој ми, Стано убава.“
„Не смејем, брале, не смејем,
У гору има ајдуци,
Па че те, брале, погубе,
А мене младу пољубе.“

ГОРО ЛЕ, ГОРО ЗЕЛЕНА

Горо ле, горо зелена,
Колко си била зелена,
Још толко да си зелена,
Собирај лисје од себе,
Те ми трагови заличуј,
Да ме не најде војно Манојло.
Три годин сам га лагала:
Прву га годин залага,
Чекај ме војно, млада сам;
Другу га годину залага:
Чекај ме војно, дар немам;
Трећу му годин отказа:
Нечу те војно, старо си.

*) Песме сакупили чланови Етнолошког друштва „Утук“:
Живота Јоцић, Радомир Јоцић, Векослав Бошковић, Славољуб
Тошић, Градимир Вучковић и Велибор Ђирић. Они су припре-
мили и обимну књигу лирских народних песама „Бул девојче“, с
предговором и подацима о казивачама, коју ће објавити нишка
„Градина“.

ДРУГИ ВУК И АЈДУК

(Народне приповетке у новим записима)

ДИОБА ВЈЕКОВА

Дијелио Бог вјекове. Сједи на престољу, а окупили се пред њим свеци и апостоли. Бог, као Бог, даје једноме ово, другоме оно, а Ђаво, типатник, снуждио се у прикрајку, све то слуша, па ће на крају:

— Господе, шта ћеш мени?

Господ стане, замисли се, па каже:

— Теби... Теби ево двадесети вијек.

КО ШТА ЧИНИ — СВЕ ЗА СЕБЕ ЧИНИ

Била једном једна просјачица, па ишла по селу и по свијету те просила и љебом се ранила, а све је понављала исту ријеч:

— Ко шта чини — све за себе чини.

Данас, сјутра, сваки дан, иде она по народу и проси, а народ — неко дадни мање, неко више, неко ово, неко оно, и сваки задовољан.

Но, један дан, сретне ова просјачица на путу једну жену и замоли је да јој нешто удијели, па, пошто помену Бога, вели:

— Ко шта чини — све за себе чини.

Ова жена извади однекуд један колач који је био отрован и даде јој га да се ослободи, да се отрује. Просјачица узме колач, стави га у торбу и оде

Мало послѣје тога, сретне просјачица на путу два човјека, гладни, жедни и уморни, а није знала да су то били син и муж оне жене те јој је дала отровани колач. Они је запиташе има ли ишта да им да на уста да ставе и да душу од глади поврате, а она извади онај колач па им га даде.

Они двојица подијелише колач и поједоше га.

Мало прође, обојица умријеше. Кад је виђела шта је било, просјачица вели:

— Ко шта чини — све за себе чини.

ДУКАТИ И СРЕЋА

Живљаше у некаквом селу богаташ са својом женом. Имаћаху блага да му ни за број нису знали, али им Бог не даде од срца порода. Зато они живљаху сјетно и невесело, скрушено чекајући судњи дан. Једина разонода им бијаше сиромаш који је сваког дана са својом кобилицом пролазио у шуму по дрва, пјевајући и подврискујући на сав глас, чему се они силно чуђаху.

— Жено — вели богаташ једног дана — овај сиромаш је без иђе ишта, а ипак је срећан и весо. А чему наши дукати? Венго, кад је тако, да му дамо макар пола ћупа злата, па нек поживи честито и дугољетно.

Како рекоше тако и учинише.

Сјутрадан подранио сиромаш, натоварио дрва и гони кобилицу ко без душе, а једнако мучи. Виђавши сиромаша таквог, богаташ се зачуди и позва га себи:

— Ама, шта је теби, болан био, те гониш кобилицу ко нечастивог, а једнако мучиш, канда си сву чељад погубио?

— Није ништа, господару, венго рад би био да напуним онај ћуп.

Увиђевши да се људска похотљивост не може зајазити, богаташ се разљути и нареди да му се врати ћуп с благом.

Сјутрадан сиромаш пошао у шуму, разбашкарио се на својој кобилици, прекрстио ноге и пјева да га грло носи.

ЗЕКАН

Издигло се било једне године на планину и мánули се коњи уз планину. Тамо су били по некије сметина и ту омрцали, а људи их ватали кад им је било за потребу.

Једном се окупило било доста ђевојака и мончади и тражили коње да иду по селу. Дан навио и почео сумрак. Кад су дошли у једну сметину, обрео се коњ зекан, бијел, у ону сметину:

— Чи је Зекан?

— Панта Селића.

Они к њему. Он тамо. Они за њим. Он тамо. Све бјеж.

Тако они за њим. Дођи на неки Криви Смет који је међу врвовима. К Зекану, а он у греду — фрк. Изгуби се. Они крени низ неко Лице, а коњ се обрети пред њима. Они јурупи к њиму, он упријеко. Они натраг преко ривине на десни крај, а коњ низ неке јаворике. И све тако. Они к њему — он бјежи, они од њега — он за њима.

Неко се огреби, неко сломи ногу или руку јурећи, дођи на неки Лаз, кад он тамо. Они к њему, он тамо. Они га остави. Кад су били у катун, он протутњи за њима. Они се не окрећи.

Зором, кад су поранили сјутри дан, у једну сметину нађи Зекана с коњима. Оно се био потурио ђаво у њега. Привиђење.

Доцкне из Колашина крени ја уз планину, прођи кроз катун Крвник кад је најпоследњи буљук у катун дојавио, а виђеле ме неке жене, па збориле:

— Прође ђевојка на бијеломе коњу, у бијелој блузи и бијелој марами и оде к Јаганчару.

Ја пређи Јаганчар, па Рупе Јагарачке, па Баре Локсимовића, па Рељине, па Кулине, док дођи преко Адровице на Ђогата, те је остала ријеч:

— Ђе си га срео?

— На Ђогата.

— Ђе си га разминуо?

— На Ђогата.

Ту се био премео неки коњ Ђогат.

Кад дођи на ону ливаду, на њој чоек ђене пласт сијена. Коњ пода мном све фркће и стриже ушима. Мени ништа не пада ном.

Прођи све, дођи у катун, код колибе. Ту је био један јавор двоступи и ту су биле јасли. Виђе ме мајка па вели:

— Јеси ли то ти?

— Јесам — вељу.

— А какав је — вели — то твој отац да те шиље ноћу преко цијеле Бјеласице, на Сватовско Гробље и на Црну Локву и на Вилино Гувно, а све су синоћ юбили и имало се поломити двадесеторо из катуна, ватали Зекана Пантова.

Сјутри дан, зором, ја натовари сир и скоруп на коња и крени натраг. Кад сам била преко Адровице, на Ђогата — ни пласта, ни чоека.

ЛОПОВ И ЂАВОЛИ

Ишао неки човек у воденицу да меље крадено жито, па задуго остане. Кад се враћао кући, било је глуво доба. Он натоварио жито на кола, тера друмом и иде.

Кад је био на једној раскрсници, пред колима се на сред пута створи пласт сена. Волови устукнуше и стадоше као окамењени. Овај човек их потера, али они стоје као укупани. Човек поче да их удара, да виче на њих, а они ка сену неће никако.

Зачуди се човек томе, па сиђе с кола да види наоколо; кад оно, нестало онога пласта, а четири ђавола на четири точка од кола. Сваки ђаво ухватио по један точак, држи га и не да колима да макну с места.

Престрави се човек и досети се шта је, па се брже-боље прекрсти и помисли на Бога. У тај час несталоше ђаволи, а он продужи кући.

Дуго је после тај човек боловао, али никоме до пред смрт није хтео рећи шта му се оне ноћи десило. Зато је и прездравио.

ЦРВЕНА ЖЕНА

Била једна жена, па једнога дана, била је неђеља, умијесила љеб и почела да разгрће ватру на огњишту, кад се пред њом, с оне стране ватре, појави некака жена у црвеном, па је пита:

— Шта радиш то?

— Оће љеб да прећем — вели ова.

— Немој данас. Не ваља се. Ја сам Света Неђеља.

Света Неђеља оде, а жена остаде. Не послуша је, но тури љеб.

Кад је било вријеме, она подиже сач и под њим угледа крв. Љеб се у крв претворио.

ДВИЈЕ ЋЕВОЈКЕ И СВЕТИ САВА

Кад је једном Свети Сава ишао Земљом и пролазио, сретне на путу једну ђевојку која је носила воду у оба двије руке. Била је ружна. Свети Сава застаде и замоли је да му дâ воде да пије, а она му пружи кондијер и он се напи, па је благослови:

— Ајде, мирни те нарок пратио.

Онда Свети Сава продужи даље, али мало иза тога сретне лијепу ђевојку која је била као вила zgodна. И њу замоли да му дâ воде да пије, а и она му пружи кондијер те се напи, па је онда прокле:

— Ајде, зли те нарок пратио.

Ова ђевојка, кад то чу, заплака се, проли девет реда суза, па онако кроз плач упита Светитеља што је проклео кад јој је суд чист и ништа није скривила. А Свети Сава јој одговори:

— Е, ћери моја — рече он — кад би сви лијепи били срећни, а сви грдни несрећни, свијет би се подијелио. Куд би тада свијет. Зато се морају састављати и мијешати, па онда нека иде све својим путем.

СВЕТИ САВА И ДВА БРАТА

У прво вријеме, ђе је сад Биоградско језеро, било је све равно колико је воде. И то је земанима било имање. Ту и сад има лијеске, крушке дивљаке и крупне зукве сустринке. Ту су некад биле ливаде и имање. Ту се косило око Госпођина дне, а лијеске и зове било је свијет бијели. На сред имања била је буква и она је била стожер гувна.

На томе имању била су два брата рођена и све је било њино. Сијали су шеницу. Кукуруз није могао, а шеницу су сијали. Један је брат, боже помози, био без очи, а други с очима. Жито су дијелили решетом. Онај брат те је видио прво би себи поравнио пуно решето, а слијепом брату кад даје — он преврне решето, после га озгор житом и тако је дијелио.

Тако једном, наиђе тудије један чоек с брадом и са штапом, па их упита шта раде, а браћа одговоре:

— Дијелимо жито.

— А како дијелите? — вели онај.

— Решетом — веле браћа.

Онај старац штапом цукну и браћа се скаменише. Около се ухвати језеро.

Сад имају у језеру, с горње стране, два прекрштена камена и кад је суша виде се.

СВЕТИ САВА И СРПСКА УДОВИЦА

Пролазио једном Свети Сава преко Ерцеговине. Била је ноћ, а он гладан и уморан. Идући тако кроз неке пустаре, наиђе на једно село и устави се у њему да преконачи.

Сврати у једну кућу и пита може ли ноћити, а укућани му рекоше да не може и оћераше га с прага. Он сврати у другу кућу, али га и ту с врата оћераше. И тако свуд, редом. Нико не да конак. То је село било турско.

Прође Свети Сава кроз цијело село и наиђе на самку једну кућицу на крај села. Нађе у њој једну српску удовицу с неколико ђеце. Пита је може ли коначити, а она рече да може јер сирота прима сироту. И ту Свети Сава омркну.

Ујутру Свети Сава рече жени да она са ђецом и са стоком мора отићи одатле. Нареди им да се спреме и да с њим крену про планине. Али рече жени да се нипошто не смије окренути док пређу с оне стране планине.

Кад одоше и поћераше живо уз планину, жена се превари и окрену се, кад доље угледа како се цијело њено село скаменило, остало све саме плоче и камење. Тај час скамени се и она, и њене овце, и говеда, и све живо, само ђецу Свети Сава преведе преко планине и изведе на пут.

САВИН ХРАСТ

Наилазио неђе Свети Сава кроз Херцеговину, све с камена на камен, с плоче на плочу. Било љето, велика ватра и жега, а ниђе капи воде и ниђе лада да се одмори.

Тако идући уморан по ономе челопеку, наиђе Свети Сава на један храст и сједе пода њега да

се одмори. Испод храста је била добра ладовина, а на томе мјесту помало пиркаше вјетар, па и Светитељ брзо заспа.

— Кад се пробуди и крену даље, Сава прекрсти штапом и благослови храст:

— Да се никад не осуши и да довијек буде зелен.

Тај је храст зимзелен довијек и свијет се томе и данас чуди.

СВЕТИ САВА И КОКОТ

Пролазио неђе Свети Сава, обучен у просјачке трање, кроз Брезојевице код Плава. Свратио у једну кућу те коначио. Ујутро устао зором да иде даље. Но запјева пред кућу кокот, а он рече:

— Богу фала, лијепо ли ова тица поје.

Домаћин кад то чује, на брзину закоље кокота и стави га кријући у бисаге Светоме Сави.

Свети Сава крене даље, но у Поље Брезојевичко стигне га овај газда и спопадне ни крива ни дужна:

— Ти нама украде кокота.

Правдао се Свети Сава да није, али они траже да завире у бисаге. Он им дâ бисаге — кад тамо — кокот заклан.

Види Свети Сава шта је, па их прокуне да се не размножавају и да од њих не буде до четири-пет кућа, не више. И дан данас се ту рађају само јединци и нема их без четири куће.

(Ове приповетке биће објављене у новој збирци Вук и ајдук — друга књига, коју ове године издаје „Слово љубве“ у Београду. У Белешкама на крају ове књиге биће штампани извори и други потребни подаци о овим примерима).

И Г Л А О Д Б И Љ У Р А

(Нови записи народних песама из Драгачева)

1.

Ја посадик, Јело, ја посадик, сејо,
ја посадик зелен бор у башчи.
Па запатик, Јело, па запатик, сејо,
па запатик иљаду оваца.
па с' оженик, Јело, па с' оженик, сејо,
па се оженик верницом љубом.
Отераше, Јело, отераше, сејо,
отераше мене у солдате,
па не дођок, Јело, па не дођок, сејо,
па не дођок три године дана.
Трипут мене, Јело, трипут мене сејо,
ситна књига дође.
Прва књига, Јело, прва књига, сејо,
бор се осушио.
Друга књига, Јело, друга књига, сејо,
стадо полипсало.
Трећа књига, Јело, трећа књига, сејо,
љуба преудана.
Кад ја дођок, Јело, кад ја дођок, сејо,
бијеломе двору,
зелен-бор се, Јело, зелен-бор се, сејо,
трипут разгранао,
бело стадо, Јело, бело стадо, сејо,
трипут иљадило,
верна љуба, Јело, верна љуба, сејо,
мушко чедо љуља.

2.

Извор вода извирала,
кроз башчицу протицала,
беле пене истурала,
и у пени сребрн сандук,
сребрн сандук избацила.
У сандуку лепа Мара.
Лепа Мара проговара:
„Ко ће мене избавити,

његова ћу љуба бити!“
Отуд иду два каплара,
шарен сандук отвараше,
отвараше, не могоше,
отвараше, па одоше.
Извор вода извирала,
кроз башчицу протицала,
беле пене истурала,
и у пени шарен сандук,
шарен сандук избацила.
У сандуку лепа Мара.
Лепа Мара проговара:
„Ко ће мене избавити,
његова ћу љуба бити!“
Отуд иду два бећара,
шарен сандук отвараше,
отвараше — отворише,
лепу Мару избавише.
Запеваше па одоше,
лепу Мару одведоше.

3.

Играли се врани коњи,
крај Мораве, на обали.
Међу собом говорили:
„Да је нама пребродити
а Мораву не газити!
Морава је пла'овита,
синоћ момка занијела,
а јутрос га изнијела.
Да је момку своја мајка,
за дан би му јаде чула,
а за други разабрала,
а за трећи на гроб дошла.
Но је момку туђа мајка,
за годину јаде чула,
а за другу разабрала,
а за трећу на гроб дошла.
На гробу му трава расла:
зеленика до кољена,
шептелика до појаса,
чемерика с вр' човека!“

4.

Лети соко преко Сарајева,
тражи лада ће ће ладовати.
Нађе лада насред Цариграда,
ђе болује прошена ђевојка.
Од мора јој понуде доносе,
доносе јој два мила ђевера:
жуте дуње на меду куване,
шептелије за росе убране,
суве шљиве са сирове гране.
Питали су два мила ђевера,
питали су прошену ђевојку:
„Мила снајка, можеш пребољети?“
Проговара прошена ђевојка:
„И да могу, не би' пребољела!
Ваша ме је мајка потворила
да сам њеног сина опчинила.
Ја га јадна нисам ни видила,
само синоћ, у зеленој башчи.
Он бераше дуње и неранце.
Бацио ми дуњу и неранцу,
а ја њему једну купу вина
и у вину свакојаког биља:
прво биље — што га боли глава,
друго биље — што грозница вата,
треће биље — што воли ђевојке.

5.

Цмиљана је цмиље брала,
набрала је скуте и рукаве,
исплела је три зелена венца:
први венац себе задржала,
други венац јараници дала,
трећи венац низ воду пустила,
пустила га, па му говорила:
„Плови, плови, мој зелени венче,
док допловиш до Ђурђевог двора.
Када будеш код Ђурђевог двора,
излазиће Ђурђева сестрица,
ти упитај Ђурђеву сестрицу
што ме није за брата узела,
донела би' свиленога дара:
свекру бабу свилену кошуљу,

свиле му се кости од болести,
што ме није за сина узео;
свекрвици свилену мараму,
свиле јој се гује око врата,
што ме није за сина узела;
заовици сјајно огледало,
нек' с' огледа како среће нема,
што ме није за брата узела“.

(Казивач: Видосава Дуњић,
рођ. 1891, село Негришори)

6.

Танко расте ситан босиоче:
„Тиа росо, што не падаш на ме?“
„Падала сам за два јутра сама,
треће сам се јутро забавила
гледајући чудо невиђено
где се вила с орлом завадила.
Вели вила: „Моја је планина!“
Орб вели: „Моја је старина!“
Орлу вила крила поломила.

7.

„Ој, Лазаре, на мору возаре,
јеси л' скоро кога превозио?“
„Нисам скоро, нисам ни одавно,
само синоћ Јовове сватове.
На коњу им умрла девојка.
Видите ли, ћорави сватови,
да је вама умрла девојка?
Уз руке јој узде прионуле,
уз образе свилене мараме.“

(Казивач: Дринка Миљић,
рођ. 1910, Котража)

8.

Јесам ли ти, јелане,
јесам ли ти, дивна вита јело,
говорила, јелане,
говорила, дивна вита јело,

да не растеш, јелане,
да не растеш, дивна вита јело,
покрај пута, јелане,
покрај пута, дивна вита јело,
где пролазе, јелане,
где пролазе, дивна вита јело,
официри, јелане,
официри, дивна вита јело,
и проносе, јелане,
и проносе, дивна вита јело,
танке пушке, јелане,
танке пушке, дивна вита јело,
бритке сабље, јелане,
бритке сабље, дивна вита јело,
саломиће, јелане,
саломиће, дивна вита јело,
твоје гране, јелане,
твоје гране, дивна вита јело,
закитиће, јелане,
закитиће, дивна вита јело,
њине сабље, јелане,
њине сабље, дивна вита јело.

(Казивач: Драгиња Мечанин,
рођ. 1923, Котража)

9.

Омиље ми у селу девојка,
мене мила, мом роду немила.
Ја доведок Јању за рошницу*),
мене мила, мом роду немила.
Љепша Јања од свих јетрвица,
јетрвица, па и од заова.
То ми мајка гледати не може,
но ме посла у цареву војску,
а свекрва Јањи проговара:
„Иди, Јањо, у гору зелену,
те ти чувај наше бело стадо!“
А свекрва вечерицу спрема,
шаран гују за вечеру спрема.
Дође Јања гладна од оваца
а свекрва вечеру ставила.
Седе Јања вечер вечерати —
претури се Јања отрована.

Љуто зове своју свекрвицу:
 „Ој, свекрво, моја мила мајко,
 дај ми воде, умријех ти жедна!“
 То свекрва ништа не слушаше,
 из судова воду просипаше.
 Љуто моли своју јетрвицу:
 „О, јетрво, моја мила сејо,
 дај ми воде, умријех ти жедна!“
 То јетрва ништа не слушаше,
 из судова воду просипаше.
 Љуто моли своју заовицу:
 „Ој, заова, сејо моја мила,
 дај ми воде, умријех ти жедна!“
 То заова ништа не слушаше,
 из судова воду просипаше...
 Отуд иде драго из солдата.
 Кад је стигло драго из солдата,
 претури се Јања отрована.
 Кад је виђо Јању отровану,
 проговара драго из солдата:
 „Ој, дабогда, моја мила мајко,
 кад ти Јања покров изаткала
 ти се онда с душом раставила.“
 Љуто куне своју милу снајку:
 „Ој, дабогда, моја мила снајко,
 кад ти Јања чедо уљуљала,
 ти га онда на крилу држала.“
 Љуто куне своју милу сеју:
 „Ој, дабогда, моја мила сејо,
 кад ти Јања дарове спремила,
 ти се онда у дом удомила“.

*) рошница — љуба, жена.

(Казивач: Исидор Милинковић,
 рођ. 1904, Луке)

БЕЛЕШКА ЗАПИСИВАЧА

У Драгачеву, области која се простире од Чачка према Ивањици, уз пољске радове понегде се и данас зачује песма, старз, народна. Међутим, врло ретко, јер су радио и телевизија већ учинили своје. Народну песму је заменила тзв. „новокомпонована“, која се укоренила у толикој мери да се неки старци, од којих сам бележила песме, скоро стиде што знају неку стварно вредну народну песму. Тако, била сам приморана да слушам и бележим на десетине песама прављених под утицајем таквих „песама ра-

дија“, како бих стекла поверење казивача, да би ми на крају рекао, као Дринка Миљић из Котраже: „Ето, снаго, то ја знам, а ти тога имаш код сваког у селу. . . Јесте, знам ја и те старинске, али то ништа не ваља. Томе ћеш се ти смијати, сви се смију. . . Добро, добро, рећи ћу ти, али немој да ми се смијеш.“ Ипак, има изузетака. Неки од њих су свесни вредности свакога стиха, па се полако и дуго присећају. Исидор Миљковић из Лука каже: „Е, дијете, да је мене да се сјетим! Знао сам ја некад тога кол' ко ти душа жели. Бриге ми однијеше све, старос' је, смрт је. . .“

Трагање за струном народне лире не отежава само лоше памћење него и неповерење народа. Неки нипошто нису хтели да кажу песму, а други кажу песму али своје име неће.

А песама има. Мотиви су различити, од митолошких остатака (мајка и сестра вештице), преко родоскврњења (мотив врло редак у нас, осим варијаната песме о Находу Симеону), до мотива из породичног живота, љубави и девојачке клетве због осујећивања удаје за драгог. У неким песмама стихови су неуједначени, понегде се осећа да су старији замењени новим или просто изостављени (можда заборављени). Песме су забележене онако како су казане, ништа им није додато ни одузето.

(Р. М.)

Можчило Тешић

ИЗ „КАЛЕНДАРА НАРОДНИХ ОБИЧАЈА“*)

КРСТОВДАН

Крстовдан долази увек истог датума, 18. јануара.

Уочи тога дана сељаци одлазе на реку и зарезом на штапу забележе висину воде. Сутрадан се проверава да ли је вода *придошла* или *осекла*. У првом случају та ће година бити родна, у другом сушна. Непромењена дубина предсказује родну годину.

На Крстовдан, у зору, износи се напоље запаљен луч, да се према повијању пламена оцени који ветар дува. *Северац* навешћује годину великих поплава, *југ* родну годину и појаву разних болештина, док *устока* (југоисточни ветар) предсказује богат берићет.

*) Забележено у околини Ужичке Пожеге пре тридесетак година.

Тога дана „ко се крсти он пости“. Не почиње се никакав значајнији посао. Жене га празнују са већом строгошћу.

Водоноша у зору мора да донесе воду у кућу, у босиоком закићеној *буци*. Та се вода зове *водица*. Суд са водицом стави се на земљу (земљани под у кући), испред њега полошке секира, па се најпре домаћин прекрсти и сркне три пута воде не подижући суд са земље, преко секире. После њега долазе други укућани, по старешинству.

Шупљи, округли колачи, који су још на Божић закувани крвљу од печенице и испечени, пре изласка Сунца носе се у стају. Један колач се натакне на рог вољу дешњаку, други овну а трећи јарцу (ко их има), и то свакоме на десни рог. Ако неко од њих одмах стресе с рога колач, година ће бити неродна. У обратном случају све ће летина добро родити.

Убрзо се колачи скину с рогова. Од сваког колача који је стајао на њеном рогу одломи се по парченце и даде животињи да га поједе. Већи делови колача чувају се целе године *ради лека*. Ако се неко говече разболи, иситни се мало од оног колача што је био вољу на рогу и да му се да поједе у јарми. На исти начин „лече“ се „њиховим колачима“ овце и козе.

НЕОБИЧНА СРПСКА ПРЕЗИМЕНА

Почетком XX века, Сава Поповић, секретар Матице српске, сабрао је јединствену збирку од преко 20.000 српских презимена, која су постојала у Србији, Војводини, Босни, Херцеговини, Лици, Славонији, Далмацији и Црној Гори. Посебно су занимљива презимена која је нашао у старим



српским листинама као и необична српска презимена која се завршавају на *ло*, *љ*, *ља*, *ња* и *ша*. То су презимена изведена махом из надимка.

Збирка Саве Петровића препоручена је читаоцима и издавачима у Календару Матице Српске за 1908. годину (Н. Сад, 1907, стр. 44—48), али, по свему судећи, није угледала свет. „Расковник“ објављује примере занимљивих презимена из поменутог календара.

ПРЕЗИМЕНА НА — *ло*:

Бајало,	Дуркало,	Напијало,	Трипало,
Бајило,	Дупало,	Њушкало,	Траскало,
Батало,	Ђипало,	Облизало,	Турало,
Башкало,	Ђисало,	Партало,	Турукало,
Борчило,	Затезало,	Пјевало,	Ђукало,
Брајило,	Зенђило,	Праскало,	Ђутурило,
Бравило,	Кајало,	Прашталo,	Ђуђило,
Брекало,	Картало,	Прело,	Урукало,
Брендало,	Касало,	Пржило,	Уђукало,
Брођило,	Кењало,	Провиђало,	Хркало,
Бубало,	Кечмило,	Прскало,	Џукило,
Бубрило,	Ковињало,	Пукало,	Чабрило,
Вудило,	Кудумило,	Пурило,	Човило,
Букало,	Кукало,	Пухало,	Чокорило,
Бундало,	Кукило,	Работало,	Чубрило,
Буцало,	Лабало,	Радумило,	Чутурило,
Ваљало,	Лупало,	Рикало,	Џапало,
Викало,	Мазало,	Ројило,	Шијокало,
Гатало,	Миждало,	Самбрајило,	Шопало,
Гудало,	Мицојило,	Стискало,	Шорало,
Депало,	Мочило,	Страјило,	Шорило,
Дражило,	Мрачило,	Сукало,	Шпаравало,
Драгумило,	Мркаило,	Супило,	Штимало,
Дракало,	Мумало,	Тандало,	Шукало,
Драпало,	Мучало,	Тапкало,	Шутало,
Дујило,	Наерило,	Ћарајило,	Шушкало;

ПРЕЗИМЕНА НА — *љ*:

Аитељ,	Ивeљ,	Матавуљ,	Рутаљ,
Бабаљ,	Кевељ,	Метил,	Сакуљ,
Бабуљ,	Кељ,	Мормељ,	Сандаљ,
Бесуљ,	Кешељ,	Мрдаљ,	Славуљ,
Вибуљ,	Кокаљ,	Мркаљ,	Смијуљ,
Бикаљ,	Кокољ,	Мошељ,	Совиљ,
Братељ,	Крагуљ,	Ногал,	Србуљ,
Бубуљ,	Краљ,	Орељ,	Сркуљ,
Букуљ,	Кржељ,	Паравиљ,	Тохозљ,
Буљ,	Крстељ,	Паскаљ,	Трошељ,
Ватраљ,	Круљ,	Паскуљ,	Туркаљ,
Врсел,	Крушељ,	Паспаљ,	Џицуљ,
Врцељ,	Кужељ,	Пасуљ,	Чугаљ,
Гредељ,	Кукољ,	Пезељ,	Шегуљ,
Гудељ,	Кукуљ,	Пецељ,	Шешељ,
Гундељ,	Курељ,	Пецуљ,	Шкуљ,
Гурал,	Куриљ,	Плавуљ,	Шогољ,
Драгељ,	Кушељ,	Првуљ,	Шпартал,
Драгомил,	Куштељ,	Пржуљ,	Штипал,
Жежељ,	Манцуљ,	Рандељ,	Штркаљ,
Жуљ,	Марељ,	Ранцељ,	Шуљ;
Ибруљ,	Маркељ,		

ПРЕЗИМЕНА НА — ља:

Брузља,	Кицуља,	Пеуља,	СТИЈЕЉА,
Буља,	Красуља,	Пилја,	Тампуља,
Вукелја,	Кукурдеља,	Прелја,	Тркла,
Вурдеља,	Љуља,	Прешља,	Тркуља,
Вуцеља,	Миља,	Пргомелја,	Цоља,
Гркуља,	Митеља,	Прља,	Чепрља,
Грубелја,	Мркелја,	Пудрља,	Чркаља,
Дебелја,	Мркуља,	Пуља,	Шварља,
Драгоља,	Мрља,	Релја,	Шкавелја,
Ивелја,	Мршуља,	Рогуља,	Шкопелја,
Каркелја,	Оцокоља,	Росуља,	Шмуља,
Кацуља,	Паштркуља,	Рукеља,	Штукеља;
Кебелја,	Певуља,	Станкуља,	

ПРЕЗИМЕНА НА — ња:

Аврамоња,	Букоња,	Митароња,	Страхиња,
Адамоња,	Ђуроња,	Моцоња,	Таратања,
Адања,	Животоња,	Муња,	Тикоња,
Алавања,	Жуња,	Мушкиња,	Трајилоња,
Ангелоња,	Жутоња,	Негоња,	Трајкоња,
Атанасоња,	Здравкоња,	Недељкоња,	Трајоња,
Бачоња,	Зеконја,	Новакоња,	Трбоња,
Бацоња,	Зимоња,	Носоња,	Трифоња,
Бедроња,	Илијоња,	Обреткоња,	Трујоња,
Бекоња,	Јакобања,	Папоња,	Тупоња,
Бероња,	Јакоња,	Паркоња,	Тугоња,
Бобоња,	Јокоња,	Паскоња,	Филипоња,
Боконја,	Јоцоња,	Перкоња,	Фироња,
Брадоња,	Јошоња,	Пероња,	Фркоња,
Бранкоња,	Калања,	Петкоња,	Фусоња,
Братоња,	Клашња,	Петрикоња,	Халавања,
Брусоња,	Копања,	Пљескоња,	Цароња,
Бубоња,	Кравоња,	Попазоња,	Цетиња,
Бугароња,	Красоња,	Попратња,	Цокања,
Букоња,	Кривоња,	Поцрња,	Црнобрња,
Бунчоња,	Крстеканја,	Предоња,	Црња,
Буншоња,	Крушкоња,	Прцоња,	Чепрња,
Бусоња,	Кусоња,	Пвшоња,	Чокоња,
Васиљоња,	Лаврња,	Радојкоња,	Чолакоња,
Владоња,	Лазажкоња,	Радоња,	Цамоња,
Вбдоња,	Лазароња,	Рајкоња,	Цоња,
Вукоња,	Лалоња,	Ракоња,	Шакоња,
Галоња,	Лацкоња,	Рашикоња,	Шапоња,
Гароња,	Лацоња,	Репоња,	Шароња,
Главоња,	Лотиња,	Робоња,	Швагоња,
Голубоња,	Лугоња,	Рогоња,	Швоња,
Гороња,	Малетања,	Рудоња,	Шетоња,
Гроздоња,	Мандеганја,	Рутоња,	Шибоња,
Гуцуња,	Марцоња,	Савоња,	Широња,
Деврња,	Маринкоња,	Сандоња,	Шкопоња,
Дерикоња,	Маркоња,	Сароња,	Шкрбоња,
Дероња,	Мацакања,	Сибоња,	Шмања,
Драгоња,	Мачокања,	Симоња,	Шорбоња,
Дражилоња,	Мацароња,	Солоња,	Шумоња,
Дубоња,	Милошоња,	Србоња,	Шуња,
Дугоња,	Миња,	Станкоња,	Шурдоња,
Дуроња,	Мирдиња,	Степаноња,	Шутоња;
	Миркоња,	Стојилоња,	

ПРЕЗИМЕНА НА — ша:

Балша,	Блануша,	Будеша,	Вунеша,
Баоша,	Вландуша,	Будиша,	Гаруша,
Бариша,	Војбаша,	Бујиша,	Гаџеша,
Белша,	Бокунуша,	Буша,	Говоруша,
Бикеша,	Братуша,	Варикаша,	Гостиша,
Биримиша,	Брендуша,	Вукша,	Грмуша,

Гроша,
Грбеша,
Грубеша,
Грубиша,
Гутеша,
Гуша,
Дабиша,
Злопаша,
Јакићуша,
Јузбаша,
Карлеуша,
Касапуша,
Кокша,
Комша,

Конша,
Кругеша,
Крупеша,
Кукопреша,
Кутлеша,
Љубиша,
Малбаша,
Малиша,
Маслеша,
Матеша,
Миливојша,
Милиша,
Мудреша,
Мутикаша,

Никша,
Окљеша,
Оторбаша,
Пеша,
Пируша,
Плавша,
Платиша,
Прпуша,
Прша,
Пуша,
Радиша,
Рамуша,
Ребуша,
Солеша,

Суша,
Туркуша,
Вивша,
Џијуша,
Џикуша,
Џимеша,
Чокеша,
Шаренкуша,
Шаша,
Шиша,
Шума.

За „Расковник“ приредио
др Миодраг Матицки

ЛИРСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ
И БАСМЕ

(Из рукописних збирки Момчила Златановића)

1.
За Стану се Будим бије,
Будим бије, војску реди,
војску реди у три реда.
Стана ги је малај слуга.
Служејећи задремала,
задремала, с'н видела:
на ноге ву црне кундре,
на главу ву бело перо,
на гушу ву ситан бисер,
на уво ву жут карафиљ,
у руку ву бел босиљак.
Чим станала, с'н казала,
на мајку се пофалила.
„Мори ћеро, мила ћеро,
и тој неје, бре, на лошо:
кундре су ти на идење,
перо ти је на клањање,
ситан бисер — срамување,
жут карафиљ — целивање,
бел босиљак — дарување!“
Да бласовеш, за Стану се,
за Стану се Будим бије!

2.
„Нешто ме бољка лудо фатила,
не могу песму лудо да појем,
не могу оро лудо да играм!“
„Катиче, мори, росо пролетња,
искочи, Кате, горе, на планине;
ја ћу ти биље, Кате, наберем,

ја ћу ти бољку, Кате, излечим.
И ти ћеш песму, Кате, да појеш,
и ти ћеш оро, Кате, да играш!“

3.

Масленчице зелена, зелена,
што се рано развиваш, развиваш,
те ми муке додаваш, додаваш,
туге, муке на срце, на срце,
за сељанче девојче, девојче,
та најблизко комшиче, комшиче.
Кад га видо јутроске, јутроске,
рано беше на воду, на воду,
фустан ву се белеје, белеје,
мене памет лелеје, лелеје.

4.

Прозборија млади Бојко:
„Мори Јано, сестро Јано,
до с'г си ми сестра била,
а од с'г верно љубе!“
Т'г се Јана ражалила,
па проклела брата Бојка:
„Чути, Бојко, онемеја,
онемеја, ослепеја!“
Истин' Бојко онемеја,
онемеја, ослепеја.
Три године болан бија,
на срце му змија лега,
а крз очи црви лазив,
а крз уши муве дзучив,
а до ноге камен стоји,
крз коске му трава никла!
Кад су прошле три године,
т'г је Бојко прозборија:
„Мори мајке, мила мајке,
викајте ми сестру Јану
да ми даде часну прочку,
ега би ми душа искочила!“
Викале су сестру Јану.
Т'г је дошла сестра Јана:
„Што ме викаш, брате Бојко?“

Т'г је Бојко прозборија,
и душу је испуштија.

5.

Турци турски прозборише:
„Што је јасна месечина,
што су коњи за крадење,
а девојке за грабење!“
Дочуло ги бело Дуде,
па легнало међу мајку,
међу мајку, међу татка.
У с'н су га украднали,
у с'н су га потурчили,
у с'н су му нокти пом'стили.

БАСМЕ

6. „Од усов“

Усов, лисов,
два брата,
два калуђера,
справише се,
спремише се,
загазише море!
Усов заплива,
а лисов исплива.

7. „Од русу“

Руселија!
Русу мажем,
русу бајем.
Семе тражим,
семе гу нађо.
Посеја гу,
загуби гу!
Руселија,
паулија!

НАПОМЕНЕ УЗ ПЕСМЕ И БАСМЕ

1. Лазаричка песма. Пева се девојци. Казивала Перса Стојановић (55) из Доњег Стајевца (Врањска Пчиња) — 1977.

2. Овчарска песма. Казивала Стојанка Ристић (63) из Кохуре (Врањска Пчиња) — 1968.

3. Орска песма. Сваки стих се изговара по два пута. Казивала Даница Крстић из Кохуре — 1977.

4. Пева се у различним приликама. Казивала Љубица Дејковић (70) из Левосоја (Бујановац) — 1973.

5. Пева се на разним свечаностима. Казивала Љубица Стевановић (80) из Црног Луга — 1977.

6. Тврдина на дојкама се зове „усов“. Прво се оболело место глади ножем, затим чешљем и на крају острилом. Васма се предавала наследнику на Ђурђев-дан ујутру. Девојка која први пут почиње да баје, прво баје врби. („Да се бајање прифаћа као врба у пролет“). Казивала Даница Крстић из Кохуре — 1977.

7. Красте се у народу зову „русе“. Баје се пером од кокошке или ћурке. Прво се изговара три пута први део басме, а затим три пута други део. Ваје се само у среду. Вајалица басму назива — бајка. Казивала Мирса Трајковић из Косовске Каменице — 1974.

МОМЧИЛО ЗЛАТАНОВИЋ

Од овог броја уводимо посебни додатак рубрици Расковник — одељак Вуковим трагом у којем ћемо представљати по једног значајног сакупљача народног блага.

Један од најпознатијих сакупљача народног песништва у јужној Србији, човек који осећа ритам духовног живота овога краја јесте Момчило Златановић.

Рођен у селу Ратају код Врања 1934. године, он је детињство и младост провео у средини која није заборавила гусле. Лазарице, мобе и славе били су највећи догађаји у друштвеном животу његовог завичаја. Из тог времена он и данас памти низ лазаричких и орских пѐсама.

Златановић још у нижим разредима гимназије почиње да бележи загонетке које му је казивала мајка. „Посебно снажан утисак на мене“, каже он, „оставиле су заносне и мекамлијске игре на сеоским саборима. Познавао сам играорце који су и последњи динар давали свирачима“.

Прву збирку народних песама „Игличе венче“ Златановић је објавио 1967. године. О њој је покојни професор Владан Недић написао и ово: „Познајући до присности живот у једном особеном дијалекатском подручју, Златановић је песме прикупио и приредио врло поузданом руком. Обиле сабраних варијаната — каткада и по десет од исте песме — дало му је могућности за избор најбољих; он је и овде показао чист суд. Одабране примере средио је с осећањем правог антологијског низа, где се између песама не распознају прелази. Укратко, *мало је таквих збирки у нашој усменој књижевности*“ (В. Недић: „О усменом песништву“, СКЗ, 1976, с. 233).

После ове збирке, Златановић објављује следеће књиге народног песништва:

- *Нишна се звезда* (1967),
- *Мори Бојо, бела Бојо* (1968),
- *Стојанке, бела Врањанке* (1969),
- *Врањске легенде* (1970),
- *Краљичке песме* (1971),
- *Врањске легенде, предања и приче* (1974),
- *Сија звезда* (1974).

Поред објављених књига, овај вредни сакупљач и истраживач народних умотворина припремио је још неколико радова, који још нису штампани. То су: „Лирске народне песме јужне и источне Србије“ (270 текстова са библиографијом); „Басме и бајања“ (100 текстова са напоменама); „Епске народне песме из јужне и источне Србије“ (избор песама са библиографијом и коментарима) и „Нови записи народних песама“ (400 песама са опсежним објашњењима).

Златановић је објавио и низ стручних и научних радова о народном стваралаштву.

Да кажемо још, да се Златановић низ година бави просветном делатношћу, да је завршио Филозофски факултет, а 1973. године одбранио докторску дисертацију „Историјске народне песме врањског краја“.

„ТИ ПЕСМУ ДА ПОЈЕШ,
А ЈА ДА ТЕ СЛУШАМ“

(Момчило Златановић о свом раду и народном
песништву)

*Шта Вас је навело да се определите за сакупљање
и изучавање народног стваралаштва?*

— Првенствено љубав према завичајној култури. После 1878. године у пределима јужне Србије сакупљали су народне умотворине многи фолклористи. Међу њима је било и изврских. Ипак, сав тај рад је био више узгредан. Читајући њихове записе, долазио сам до закључка да овде, на пример, лирске народне песме живе у знатно већем броју. Утицала су на мене и књижевна дела Борисава Станковића и Стевана Сремаца. Они су добро учили и осетили место и улогу песме у старом Врању и старом Нишу. Због тога је и савсвим разумљиво што је толико избрушених народних песама и стихова на страницама „Старих дана“, „Коштане“, „Ивкове славе“ и „Зоне Замфирове“. У српској реалистичкој књижевности није нико тако стамено и мајсторски уткао лирске народне песме у садржинској и композицијској структури својих књижевних дела као Борисав Станковић. Близу Станковића, у том погледу, налази се Стеван Сремац. Они су осетили народну песму и њену мелодију.

Који Вас род (врста) народног стваралаштва највише интересује?

— Највише су ме привлачиле лирске народне песме. Зашто? Највећи и најлепши део усменог народног песништва јужне и стиочне Србије управо представљају лирске народне песме. Више је обредних, свадбених, посленичких, љубавних и других песама које због згуснуте слике људског живота, човекове душе, и треперавог сазвучја језика на којем су испеване могу да уђу и у строге песничке антологије.

Када човек слуша мелодију песме и посматра њено дејство на певача и на слушаоце, има потпунији утисак.

Да ли орачи, копачи и жетеоци имају свога Орфеја?

— У народном стваралаштву увек се дијалектички преплићу индивидуално и колективно. Песме стварају појединци, надахнути животном стварношћу. Песма ће бити прихваћена ако одговара схватањима и естетским мерилима одређене друштвене средине. На својем путу кроз време и простор она ће се, разуме се, мењати. Даровити појединци могу да је усавршавају, да направе од ње уметничко дело и обратно.

Године 1970. у Љутежу (Грделичка клисура) група од шест девојака је опходила село и певала краљичке песме. Међу њима је била и Роска Костић, рођена 1952. године. Песме је научила од своје бабе Станице Костић, рођене 1897. године. Међутим, песме које казује Станица Костић имају више старих језичких црта, него песме које пева њена унука.

Иначе, о ствараоцима и певачима народних песама у сеоској средини у јужној Србији мало је података. Крајем XIX века професор Светислав Симић оставио нам је потпуније и драгоцене податке о певачу Тодору Илићу из Солачке Сене (Иногоште). У народу се зна који су добри песмопојци и играорци. „Његова песма нигде гу нема!“ слушао сам више пута. Песма је имала дејство и за време рада. Знали су то и феудални господари. Чувени чифлик-сахибија Сулејман-бег кад је жео своје простране њиве од Ратаја до Ристовца позивао је павловске свираче и најбоље песмопојке. Топла мелодија у постату подстицала је, подизала радни елан. Певање на њиви ратари су снажно доживљавали. На гласу су биле песмопојке. Нису случајно настали стихови: „Ти песму да појеш, а ја да те слушам!“

Да ли можете, после низа година бављења народним стваралаштвом јужне Србије, да истакнете нека својства тог стваралаштва у односу на друге крајеве Србије?

— Фолклор у јужној Србији је веома обиман и разноврстан. Одабрани примери показују да су ствараоци били људи истанчаног укуса. Знали су

многе тајне песништва. Има и таквих осмераца и десетераца који су права синтеза слике и звука. Али, тек после другог светског рата у већој мери се ради на сакупљању народне лирике. Објављено је више збирки од изузетне вредности. Неке су још у рукопису. Ни у једном крају Србије нису сачуване лирске народне песме у таквој свежини као управо овде и у пределима Тимока. Погледајте само обредне песме. Колико је прекрасних лаза-ричких песама записано последњих година. Беле-же се и песме с митолошким сликама. Затим, Ниш, Лесковац и Врање, стари градови Србије, пред-стављају лирско-музичка средишта у којима су стваране и севдалинке, изразито љубавне песме. У њима су друштвено-економски односи у XIX столећу били погодни за неговање ове чулно-ис-точњачке лирике. Зар оне нису значајно књижев-но-музичко наслеђе? Известан број избрушених севдалинки задржао се до данас. Када данашњи човек, истрзан немирима модерног градског жи-вота слуша њихове опојне мелодије, не може а да не помисли на страсну лепотицу Софку, на егзотичну сцену у старом турском хамаму, и на Коштану, заносну играчицу и певачицу, загледа-ну у тамну гору.

Такође је на овом подручју и знатан број проз-них облика. У Српској академији наука је веома обимна збирка народних приповедака, које је по-сле рата записивао у Лесковачкој Морави фолк-лорист Драгутин Ђорђевић.

Нигде у Србији није у толиком броју забеле-жено народних епских песама и епских хроника о ослободилачком рату и социјалистичкој револу-цији као у јужној Србији (Јабланица, Црна Трава, Пуста Река, Топлица).

Какве се промене данас могу уочити у народном песништву?

— У нашем револуционарном друштвеном раз-витку и народно песништво доживљује корените промене и преображавања. Лако се да запазити да у првом реду нестаје оно што је обредно („адетско“), и уопште оно што је преживело.

Народно песништво је једна динамичка структура.

Током вишегодишњег рада на терену више пута сам се уверио како народни певачи, посебно млађи, скраћују и сажимају песме. Занимају их пре свега песнички снажна и осећајна (баладна) места и стихови у којима је јаче наглашена музичка страна. При томе се уочава и њихово настојање да оно што певају буде у мисаоном и у сваком другом погледу складна целина. Стиче се утисак да је често сва пажња усмерена на мелодију. Најтраженије су кратке љубавне песме.

Најобилнији род савременог фолклора су фацеције (шаљиве и сатиричне приче). Оне су својеврсна пројекција људског живота и у сеоској и у градској средини. Данашњем човеку фацеција је духовна потреба јер га ослобађа душевне напетости, чини га ведрим, бодрим и орним за стваралачки рад, враћа му веру у снагу, смисао и лепоту живота. Тежиште у овом роду народног стваралаштва може бити на једној реченици, а чак и на једној речи, као што показује следећи пример. У селу је активист из града објашњавао сељацима нове привредне мере у земљи, али је толико употребљавао стране речи да га људи нису разумели. У вези с тим два пољопривредника разговарају:

— Што збори ов'ј? Разбра ли?

— Не, а ти?

— И ја не!

— *Преучија!*

За фацетије су својствени језгровита радња, једар дијалог и духовитост.

Народне пословице и пословичке изреке такође су у живој употреби у свим срединама. Паремолошка истраживања потврђују чињеницу да настају и нове. У лесковачком крају, на пример, чује се ова пословичка поредба: „Прешао га како барба Жване пругу!“

Животни нерв фолклору не може да буде пресечен.

Све је више сеоских и радничких фолклорних друштава и ансамбала који негују народне мелодије, народна кола и др. Приредбе су масовно по-

сећене. Фолклорно друштво Памучног комбината у Врању, на пример, окупља велики број младих радника и радница и даје запажене фолклорне програме и ван наше земље.

Какав „Расковник“ бисте волели да видите?

— „Расковник“ је један од најзанимљивијих часописа. Штета је само што не излази редовно. Концепција уредништва, бар досад, била је у све-му исправна. Мислим да би „Расковник“ још више требало да објављује народне песме, приче, пословице, загонетке и др. Свакако да би требало писати и о томе како раде фолклорна и друга културна друштва у нашим селима. „Расковник“ би такође могао још више и упорније да се бори за чистоту и лепоту нашег језика. Превише је страних речи у нашим новинама и часописима. Поједине чланке тешко може да разуме и школован човек. Уверен сам да ће „Расковник“ помоћи у неговању језичне културе у нашим школама.

БИБЛИОГРАФИЈА М. ЗЛАТАНОВИЋА

(Избор)

1. Лазаричке песме у Врању и околини. — Народно стваралаштво, Београд, 1976, св. 22—24, стр. 121—133.
2. Песме са баладичном садржином које се певају у врањском крају. — Врањски гласник, Врање, 1968, књ. IV, стр. 475—488.
3. Свадбени обичаји и сватовске народне песме у врањском крају. — Наше стварање, Лесковац, 1968, бр. 3—4, стр. 79—91.
4. Народне песме с елементима историјске прошлости које се певају у Врању и околини. — Градина, Ниш, 1968, бр. 8—9, стр. 52—59.
5. Нешто о песми „Отвори ми, бело Ленче“. — Наше стварање, Лесковац, 1969, бр. 6, стр. 392—396.
6. Жетелачка поезија у врањској области. — Врањски гласник, Врање, 1969, књ. V, стр. 449—465.
7. Једна позната врањска песма и њен постанак. — Багдала, Крушевац, 1969, бр. 129, стр. 20—22.
8. Стана Аврамовић-Карамингина. — Наше стварање, Лесковац, 1970, бр. 1—2, стр. 128—131.
9. Краљичке песме у Грделичкој клисури. — Врањски гласник, Врање, 1970, књ. VI, стр. 433—438.
10. Пропратна реч (Војислав Јовановић, Ој девојко Бујановке. — Бујановац, 1970) стр. 5—10 (Предговор збирци народних песама).
11. Један осврт на Врањску поезију с историјском тематиком. — Развитак, Београд, 1973, бр. 11—12, стр. 85—96.
12. Рујно вино. — Народно стваралаштво, Београд, 1973, св. 46, стр. 68—72.

13. Из ономастике врањскога краја. — Врањски гласник, Врање, 1973, књ. IX, стр. 271—277.
14. Народне лирске песме источне и јужне Србије. — Врањски гласник, Врање, 1973, књ. IX, стр. 303—320.
15. Топоними Пољанце. — Прилози проучавању језика, Нови Сад, 1974, бр. 10, стр. 109, 141.
16. Хајдучке и комитске песме у врањском мкрају. — Лесковачки зборник, Лесковац, 1974, бр. XIV, стр. 265—282.
17. Три прилога из народне поезије. — Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад, 1974, бр. 22, св. 3, стр. 490—498.
18. Одступања од захтева метричке схеме у епским народним песмама. — Народно стваралаштво, Београд, 1974, св. 49—52, стр. 56—61.
19. Народне песме ослободилачког рата и социјалистичке револуције на југу Србије. — Наше стварање, Лесковац, 1974, бр. 4—6, стр. 137—141.
20. Записи о ђурђевданским обичајима и песмама у врањском крају. — Наше стварање, Лесковац, 1974, бр. 2—3, стр. 63—69.
21. Културните и други врски на Врање и околината со Македонија и македонското влијание врз врањските народни песни. — Македонски фолклор, Скопје, 1974, бр. 14, стр. 93—115.
22. Прилози из народног песништва. — Зборник, I, Врање, 1975, стр. 110—125.
23. Значење појединих речи у говору Срба на југу Србије. — Зборник, I, Врање, 1975, стр. 130—144.
24. Роми и народне песме. — Наше стварање, Лесковац, 1975, бр. 4—5, стр. 91—96.
25. Врањске народне песме ослободилачког рата и револуције. — Народно стваралаштво, Београд, 1975, св. 53—56, стр. 37—45.
26. Народне песме на југу Србије у вези с првим српским устанком. — Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад, 1975, књ. 23, св. 1, стр. 167—175.
27. Време Хусеин-паше и његових потомака у народним песмама на југу Србије. — Лесковачки зборник, Лесковац, 1975, књ. XV, стр. 183—192.
28. Народне песме о качацима на југу Србије. — Врањски гласник, Врање, 1975, књ. XI, стр. 431—462.
29. Епске песме и гуслари у врањском крају. — Врањски гласник, Врање, 1975, књ. XI, стр. 509—521.
30. Народне песме из Источне Србије. — Наше стварање, Лесковац, 1976, бр. 1, стр. 117—133.
31. Contact entre les elements des folklores turc et serbe et leur penetration mutuelle dans le midi de la Serbie. — I Uluslararasc turc folklor kongresi bildirileri, Ankara, 1976, стр. 243—257.
32. Песме о Марку Краљевићу на југу Србије. — Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад, 1976, књ. 24, св. 2, стр. 331—342.
33. Утицај народних епских песама из Вукових збирки и из других књига на народне песме југа Србије. — Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад, 1976, књ. 24, св. 1, стр. 169—174.
34. Народне лирске песме из лесковачког краја. — Наше стварање, Лесковац, 1976, бр. 4—5, стр. 91—106.
35. Прилози из фолклора. — Зборник, II, Врање, 1976, стр. 147—160.
36. Топонимија града Врања. — Прилози о проучавању језика, Нови Сад, 1976, бр. 12, стр. 87—93.
37. О неким питањима законитости развјетка савременог фолклорног стваралаштва. — Градина, Ниш, 1977, бр. 7—8, стр. 122—128.
38. Круг песама о девојкама и Турцима на југу Србије. — Лесковачки зборник, Лесковац, 1977, књ. XVII, стр. 173—186.
39. Напомене у вези с појединим врањским и лесковачким песмама у збирци Владимира Ђорђевића „Српске народне мелодије (предатна Србија)“. — Наше стварање, Лесковац, 1977, бр. 5—6, стр. 89—94.
40. Свадбени фолклор у Изморнику. — Народно стваралаштво, Београд, 1977, св. 57—64, стр. 122—126.
41. Милан Милићевић као истраживач народног стваралаштва у новоослобођеним пределима Србије (1878—1882). — Нишки зборник, Ниш, 1977, бр. 4, стр. 135—140.

42. Песме о пчињском Шериф-бегу. — Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад, 1977, књ. 25, св. 3, стр. 583—585.

43. Жетварските обичаи и песни во Врањска Пчиња и нивните врски со македонскиот фолклор. — Македонски фолклор, Скопје, 1977, бр. 19—20, стр. 115—120.

44. Севдалинке у градовима на југу Србије. — Лесковачки зборник, Лесковац, 1978, књ. XVIII, стр. 233—239.

45. Лирске народне песме у делима Стевана Сремца. — Градина, Ниш, 1978, бр. 3, стр. 65—73.

46. Епске народне песме у новоослобођеним крајевима Србије. — Градина, Ниш, 1978, бр. 7—8, стр. 126—134.

47. Hidrellez Martafallari. Cevren, Priština, 1978, br. 18—19, str. 79—84.

48. Нишки свадбени фолклор. — Нишки зборник, Ниш, 1978, бр. 5, стр. 149—154.

49. Усмено народно стваралаштво у Иногошту. — Лесковачки зборник, Лесковац, 1979, бр. XIX, стр. 271—277.

50. Народна стваралаштво у роману „Понорница“ Скендера Куленовића. — Наше стварање, Лесковац, 1979, бр. 3—4, стр. 93—93.

*Одељак о М. Златановићу приредио
Љубинко Раденковић*

Србољуб Митић

ШАРЈЕ

ЗАСЈАЈНИЦИ

Сунце јасно
Небесима
Шеће

Црник човек
Преко света
Мили

Нико не зна
Ко ког
Обасјава.

ГЛАВА

Вас век глава
Себе саму
Зубма

Свет ловећи
На себе
Насрће

Сама собом
У ништан
Хитнута.

ЛОВЦИ

Сунце лове
До два
Дечачића

У барици
Хватају му
Зраке

Испод веђа
Сваком
До два сунца.

МУШКО

У матере
Родило се
Мушко

Увише га
У гуњу
Дедову

Да замени
Да сој
Не промени.

НЕСМРТНИЦА

Светли светом
Срце
Материно

Кад умре Мати
И сунце
Надзлати

Кроз кости јој
Сијају
Синови.

СИНОР

Убио човек
Човека
Секиром

За педаљ худе
Земље
Пескуше

Да л мрцу
За гроб
Достиже.

УЧИНБАБА

Учин чини
На село
Чумија

Село бело
Учин
Опстојало

Баба пуста
Испод плота
Липса.

УЗВИСНИК

Премудрога
Огласили
Лудим

У луду га
Кућу
Силимице

Не поднесе
Низина
Висину.

РУЉНИЦИ

Деведесет девет
Стотог
Гоне

Слаботиња
Слаботињу
Држи

Само јаки
Сами носе
Сунце.

МУЊЕ

У облаку
У зеленом
Тешком

У човеку
У црнику
Страшном

Моћне муње
Упоредо
Звижде.

МЕЛЕМЧЕ

У човека
Оболела
Душа

Лечили га
До девет
Година

Детенце га
Осмејком
Исцели.

УКРВ

У сред града
Ауто
Убио

Девојчицу
Као
Љубичицу

Да коњ уби
Коња би
Убили.

БЕЛИНА

Сред поља
Камен бео
Лежао

На камен
Тица бела
Слетела

Ко зна
Шта ли је камен
Шта тица.

СЛУТ

Игра коло
Певају девојке

Фрула свира
Трепере
Небеса

Што ли цвили
Иза плота
Псето.

ТАЈНА

Усред поља
Село
Шарени се

Украј села
Гробље
Шарени се

Да л се грле
Ил се
Рву страшно.

УСЛУТНИЦА

Низ поље китна
Свадба
Јездила

Певали шарни
Свати
Високо

Над свадбом
Тица црна
Летела.

КРУГЉА

У круг време
Сунце
Заокива

Алком веже
Семе
Човеково

Пуцај главо
Одград
Разакивај.

ДРАГУЉ

Сред планине
Сред избе
Камене

Мати сина
У наћвама
Купа

Дегенце се
Кроз камење
Сјаји.

ПРИЧА О ЧАСТИ МУКА

Ишао чобанин у круг око оваца
Сто година
У круг око оваца

Млађанац отишао овцама
Од оваца га мртвог

Целог века није он мрава ногом
Нит бубу хотећ уби
Нити змију

Нити на њега икада икоји жив
Прстом
Ил ругом

Ал не узнаде се некрив промину ли
И лако ли га узе земља

Кад цртом осамном сигурницом
Од света бритког
Огради се

И огреши се
О муке.

1979.

(Црљенац у Стигу)

ГРОБОВИ ЛУТАЛИЦЕ

ЗМИЈАР ЈЕЊА

Под гранама уморнога клења
Скупљао је змије змијар Јења

Све су змије сурог Маганика
Скупљале се кад Јењина свирка

На фрулици од тисове коре
Одлијегне до Потајске горе

Змијама је знао Змијар Јења
Чудном свирком вољу да мијења

Сваку змију кад јој дадне име
Могao је дозвати сред зиме

Прву змију кад нехатно уби
Змијски језик и спокој изгуби

Мир тражећи у густишу клења
У змију се прометнуо Јења

У кам са ког птице росу пију
Уклесих му крај имена змију

ТКАЉА ГАРА ИЗ ЛАДНОГ ТИМАРА

Ткаља Гара из ладног Тимара
Испод жила тисовог омара

Тка на натри мљка мрко платно
Од конаца тмуше и на-клатно

Ванвременог сата често гледа
Протичући чункове од леда

За живота колико је рукна
Изаткала поњава и сукна

Покрила би небо Дробњаџима •
Као зима сивим облаџима

А ткала је струку свог живота
Да њом своје вријеме омота

Сад у земљи од ледених жиџа
Чê свој покров Гара паучиџа

НИКИЧИНА МАНДА

Ридник клесан са источне банде
Чува коске Никичине Манде

Под тисовим грмом док је плела
Пепељаџа шарка је ујела

Прије но што душом небу оде
Иглом змију за бусен приборе

Нађоше је мртву поред змије
Гдје се змији умореној смије

Чобани је у пристранку стрмом
Закопаше под тисовим грмом

Ником жао учинила није
Умјела је само да се смије

И да плете чарапе од вуне
А била је хитрија од куне

На ридник јој урезајем змију
Да се једна око друге свију

РАДЕ КВРГИЋ И ПАС

Крај великог планинскога шкрипа
Под гранама расцвџеталих липа

Раде Квргић са вјерним псом лежи
За њих клешем овај камен свџежи

Млади станаџ из земље извађен
И оштријем глијетом углађен

Живио је испод виси Лејча
У брвнари стари дрвосјеча

Никог није имао до Бога
И пса вјерног соја курјачкога

Храст високи кад посјече Раде
Висно стабло на леђа му паде

Крај лешине свога господара
Вучјак одби очи да отвара

Уз мртвог се господара стисну
И за њиме за три дана свисну

Гдје пас свисну за Радом Квргићем
Једном више куцнух са чекићем

ПСОДАВ

Скуцах киљан од кремена плава
Чело гроба Макуна псодава

Псе пуштене из веза дављаше
И коже им на сунцу штављаше

Од њега су многи пси умукли
Сви чобани зато су га тукли

Са псодавске безлијечне страсти
Всдише га у Колашин власти

Али Макун чим очи уграби
Пса торњака ко дивина зграби

И брзо му вилице рашчени
Вазда знаше гдје се кучка штени

Чим папчету кивно врат заврни
На мјешину псећу кожу сврни

Једне зоре кроз сокак тијесни
Скастрише му кожу пси бијесни

На киљану низ плаве жилице
Уклесах му три псеће вилице

(Морача)

КИША

Побиснило небо
растворило жвале
киша ципа
не фермаје.
На путу љоква
товар никако наприд.
Не помаже матрага,
клетве,
ни сости.
А киша ципа
и даје
и мочи,
мочи
наше бидне кости.

ципа — пљушти; не фермаје — не престаје; товар — магарац;
матрага — комад штапа; сости — псовке.

КОЗА

Кад је крепала
било је плача
ка да је чејаде.
Ни вечера ни била слака,
била нам је рана,
бутига и банка.
Свако друго годишће
по три козлића је котила
и свих нас мликон
појила.
А кад је доша рат и невоја
никин се ни могла заминит.
Свака је кап млика
била
од сухога злата
боја.

крепала — цркла; слака — слатка; рана — храна; бутига —
дућан, продавница; никин — с никим.

(Грохоте, Шолта)

Славко Луковић

МОЈА ФРУЛА

Здељао сам фрулу од кости —
која је припадала мени. Опрости!

Песма је украдена неком. Мени
се чини: ветру, ил' — јесени.

О, како лепо свира! Попут веза
фрула-кост се чује. Хвата ме језа!

Умем и да играм — изнад гроба
свог, свеједно кад и у које доба...

Јер, здељао сам фрулу од кости
која је припадала мени. Опрости!

(Брезова код Ивањице)

Зоран Вучић

ТАНКИ КОНЧИЋ ЖИВОТА (Записи)

* * *

Дошао сам у завичај да се од свега одморим и
надишем ваздуха. Дошао сам да се измирим са
детинством, младошћу, игром — успоменама. Овде
сам учио живот па отуда жеља да поново видим
ту јединствену школу: земљу, шуме, људе.

Дању сакупљам сено, идем кроз расцветане
траве, дишем небеса и мислим на своја огаравље-
на плућа. Ослушкујем чудесну тишину, берем
шумске јагоде тамне од зрелости, које миришу на

земљу и тамјан. Шта све природа није изнедрила, размишљам сâм и ошамућен у трави до појаса. Увече седим у соби сам за познатим старим столом, међу књигама које су остале саме. Читам, бележим или слушаам музику и вести с радија. Боже, колико ми се сви ти дневни извештаји и светска халабука овде чине далеким и нестварним. Или пак седим пред кућом у мраку и гледам ту невероватну љубавну игру свитаца.

Не, није то идила и оспокојавајућа слика села кога готово нема на измаку ове осме деценије двадесетог столећа. Све то има један виши смисао, и неминовно се намеће мисао да је село сачувало духовно здравље народа.

Бучум, у лето 1977.

* * *

Тихо је данас у шумама Тресибаве. Над шумске путеве и прогоне наднели се и згусли глогови, грабови, храстови.

Путеви детињства који су водили у непознато и питко плавило неба изнад шума. Они су одвели у свет, и нема на њима трагова повратника.

Само време низ њих отиче. То је судбина путева.

* * *

Деда по оцу, Живојина, нисам упамтио. Дочекао је да му се живи синови врате са сремског фронта, потом је ишчезао из живота.

Дед по мајци, Милић, умро је 1968. године. Био је снебивљив, неодлучан човек, измучен ратовима и сељачким пословима. Синове није имао, а кћери су туђа радост.

* * *

Опет сам овде, у кући мога стрица Рајка Вучића, где сам провео прве дане детињства. Јулско поподне, спарно и тужно. Са зидова опада креч, у дворишту изгажена трава. Ко је све пролазио

овим двориштем: војске и болести, људи намерници, гости, животиње паметне и зле; ко је све из њега отишао: прадедови, дедови, мој отац, стриц Борисав, баба, моја мати и, напoкoн, ја. По овој бледој и уморној трави сада се не ваља плавокоси синчић моје сестре Драгице, а некада ја сам се ваљао и бистрим дечјим очима учио прве законе живота.

Нема тужнијег места од дворишта.

* * *

Седимо крај путељка у трави — мој седокоси отац, стрина, сестра и ја, и сећамо се, отимамо од времена мале светле искрице. Причамо о минулом, слутимо будуће. Одједном пред нас искрсну жена у црнини, страшно погрбљена, са маленом торбицом и штапом у руци. Нисам је познавао. Отац устаде да се поздрави — није га препознала. Плакала је, запуштена, у поцепаној сукњи и блузи коју је држала руком на грудима, прикривајући голотињу. Изгубљена, растројена помињала је мртвог сина, и проклињала свога мужа који ју је оставио саму.

У трену сам схватио да је то Софија, жена из наше фамилије, мајка Животија Вучића који је пре две године умро у Топоници код Ниша. Сада се враћала са гробља где је сваки дан одлазила. Ја сам Животија познавао као паметног, бистрог и преосетљивог младог човека. Неколико пута, као дечак а касније и младић, разговарао сам са њим, а посмртно сам му посветио једну песму*).

Сада док је његова мајка, као у бунилу причала о животу, о сину, о породичним приликама — схватио сам средину у којој смо расли, патњу умних, несрећу и тиранство ближњих. Животије је био друкчији, али је живот окончао у лудници.

Село Околиште, крајем јула 1978.

*) Часопис „Градина“, бр. 3, 1978 („Европске промаје“).

* * *

У селу све виде; ко пролази, ко дође и ко оде. Очи иза прозора, ћошкова и стогова.

У селу све се зна; ко кога воли, шта ко једе и шта ради. Торочу жене преко тараба, по собама и двориштима.

То је надокнада за друге (изгубљене или ненађене) радости, и задовољство од сазнања туђих мука и тајни.

Несрећа једног скрајнутог света. Нигде идиле из књига и снова.

* * *

Још лелечу сељанке на гробљима у источној Србији уочи празника; походе мртве, носе понуде. Поштовање према мртвима овде је још веома јако, мада свакојаким наносима нових раздобља — разводњено.

Тај лелек (само жешћи и продорнији), прати ме још из детињства, дубоко негде притајен и усађен у мене.

Причини ми се понекад у вреви улица велерадских, или у летњој тишини и измаглици Паноније.

Тако сам га једног лета чуо и у шумама Баварске.

Вечан је лелек сељанки.

* * *

У пролеће процветају ценарике на гробљима у завичају. Ројеви пчела у белим, цветним облацима изнад крстача, сивих пешчара и мрких каменова.

Шљиве на гробовима, са кореном тако дубоко и жилама које грле кости поражених, и расту равно из вечности о којој све знају они што их засадише.

Гробља се не виде у пролеће кад шљиве процветају. Шљивици на тужним местима за ретке намернике и путнике издалека.

Али, тако се живот наставио.

* * *

Видео сам у Књажевцу, на аутобуској станици, младу сељанку лепог продуховљеног лица — али тела већ ископнелог од тежачког начина живота, послова и рађања.

Намах су ми у сећању искрсле оне витке, нежне, бледолике кокете из градских кафана, где се окупља такозвани уметнички свет.

* * *

Заборавили смо ратове и мртве; живи очеви мртве синове и живи синови мртве очеве. Само многа гробља сведоче да се умирало редом и без реда.

По сељачким домовима у великим grubим рамовима, изнад славских астала, гледао сам фотографије младенаца и војника. Од обиља живота само два догађаја отета од времена, овековечена да трају и опомињу — свадбе и ратови.

Касније негде написао сам стихове:

Само су војници млади,
насмејани у породичном раму изнад славског
стола.

Вршњаци из три рата
сишли у Домовину
уз громогласно УРА, без радости и бола.

* * *

Загубиле се у времену, избледеле сеоске светковине: вашари, славе, свадбе и литије. Нове игре замениле су старе.

У сеоске домове напречац су ушле и нафранке голишаве играчице из белог света и промукли гласови наших кафанских певача.

* * *

Величанствена је игра јагањаца уочи Ђурђевдана по ливадама и пропланцима. Ту слику носим из детињства, чисту и јасну као око кладенца.

Гледао сам како умиру пререзаних грла у празнично јутро. Кад се тело умири, остану само

очи отворене, плавлје од летњег неба, а потом се лагано замагле, замуће и побеле. Лице те очи на очи уплаканих девојчица, ништа у њима нема од оне мржње и беса кад људи умиру. Ту су се, једино, они прелепи скокови у светлост, зауставили да још мало сведоче о пролећу.

Ко јагњад није волео у детињству тај не зна како се кида танки кончић живота разапет између наших неразумних потреба и вишег смисла игре.

* * *

Често себе ухватим у мисли о злу, о његовој вечности у историји и животу. Гледам и слушам моје сељаке распомамљене у трци за иметком и новцем. Нема у њиховом држању оног морала и богобојажљивости њихових дедова и очева. Нема сељачке патријархалне узајамности која се огледа у испомоћи сиротима и болнима.

Као да је свуд го „бургијаш“, спреман на све ако из тога може да извуче неку корист?

(1979)

* * *

Некада су сељаци веома ценили и поштовали писмене људе и књигољупце. И са неким побожним осећањем говорили о њима; указивали им почаст, звали на свадбе, славе и крштења. Саветовали се са њима, питали за оно што им није бивало јасно, доносили на читање војничка и печалбарска писма, разна документа; позиве и тапије.

А данас, свако бар зна да се потпише, да прочита позив и писмо. И сви верују да су писмени, да све знају. Зато нерадо гледају оне који нешто више знају, или се труде да сазнају.

* * *

Размишљам. Шта је све минуло кроз нас непоуздане сведоке. Колико мукâ, болести, љубави — успомена. Писац сам а страх ме од бележења

и бележака. Толико се мало да ухватити у мисао од тог обиља живота. Страх ме од тог „универзума“ што се (олако) зове свет.

* * *

Ноћ завичајна, мукла и дубока. Топло. Страва. Негде са истока грми, спрема се невреме. Још једна јесен; лишће је већ слути. Дубоко дишу тамне шуме.

Како пролазе лета, како нас издају!

* * *

Тешка је ова тишина у завичају. Треба издржати ову безљудицу, суочити се са самоћом. Како су мале и ништавне и наше љубави и наше патње пред величанственим и тајанственим редом природе.

Суров је сељачки живот, треба издржати са даћама и недаћама, треба итрајати под отвореним небесима. Отупети. Оуглати на све. Дуго сам живео у селу и радио све сељачке послове, калио се у тегобама и искушењима, али, ево сада видим да живот не познајем.

Када сам стигао, пре два дана, у дворишту је лежала болесна овца. Лежала је већ данима, мучила се. Мајка није могла ни умела да јој помогне. А смрт није долазила ни под сунцем ни под кишам. Видео сам страшну патњу ове кротке животиње, која је сваке године на свет доносила по два здрава и умиљата јагњета.

Свака нада да ће изненада оздравити и устати нестала је, требало је заклати је, прекинути јој муке, а никог нема да то уради. Ја никад ништа нисам заклао, а гледао сам стицајем околности у којима сам бивао и људску и животињску крв. Два дана сам се распињао. Неће нож у руку. (О ножу сам толико певао.)

Заклах је у предвечерје и бацих нож. Руке су ми дрхтале док је издисала не покрећући ни један део тела. Толико је била слаба, изболвана и измучена.

Да није крви, нож се никад у канију не би сакрио.

Бучум, 16. јул 1979.

* * *

Сељаци не размишљају дуго и много, немају они времена под отвореним небесима. Ноћу мирно спавају, спокојни и заклоњени лавезом паса и забрављеним капијама које им мал чувају. Заморени тежачким пословима, сањају ушушкани. Вреле крви, брзи на псовци и ножу — они су у сну као јагњад.

* * *

Април је. Сâм сам у завичају. Ништа не пишем. Далеко од Београда размишљам о свему. Миран сам и сталожен, нема пакла, нема дна. После пада ови плави и тихи предели.

Дању радим у дворишту; дижем ограде, поправљам оронуло, отимам од година које гризу дрво и камен — а увече читам. Овде још једино остало је нешто (макар привидно) од оне сеоске глуве стварности; нешто ненарушено сеоско, неки утисак напуштености и издвојености. Овде траје неко неутврђено време у коме обитавају скрајнути, време мерено гласовима паса и петлова.

Кад је сунчано, шетам по брдима, залазим у шуме и шумарке. — Гледам, слушам. Почело је да листа. У даљини по забрђима села, воће цвета, беле се предели. Буди се Србија. Земља бубри и млада жита имају ону фину бледозелену, изболовану боју. Али, младости нема, осула се.

* * *

Далек сваком спокоју, ослобођен од свих закона, примам тамницу исто онако као и слободу. Да, ја сам неспокојан!

Ја више никада нећу моћи да се вратим на почетак тога наглог и стрмоглавог пута, ја више нећу моћи да живим онако како сам некада живео.

Пукла је пупчана врпца, изгубио сам подршку земље, ослонац, оно задовољство које човек осећа док иде за плугом у бразди. Орање земље је божански чин, мера света, додир с вечношћу.

Али, ја не могу да се вратим, као што отпадник не може да се врати грађанском начину живота, једноличном, сивом, уштогљеном.

Спокојства одавно нема.

ПИСМА СУ СТИГЛА*)

Случајно ми је дошла у руке књига којој је у овим нашим културним (не)приликама предодређено да остане у сенци. Издата је у Бабушници, а њен аутор, наставник Драгослав Манић Форски, очигледно нема у Београду своје новинаре ни приказиваче. Ја не познајем Манића, нити сам икад био у Бабушници...

Драгослав Манић сложио је књигу „Печалбари“ од изворних писама која су његови земљаци писали и добијали. Шаљући их с разних адреса, печалбари из Лужнице (Лужница је котлина у југоисточној Србији, а Бабушница средиште тога краја) нису ни сањали да тиме остављају уметнички вредна сведочанства о свом времену.

Ова писма садрже у себи више поезије него читави томови стихозбирки о којима се у нашим новинама, на радију и телевизији данима труби! Упркос томе, она нису само чињеница од књижевног већ и од великог друштвеног и политичког значаја. Један недовољно познат свет, скрајнут од главних друмова и догађаја нашег времена, нехотице показује да уме да буде творац не само материјалних већ и духовних вредности. Руке Лужничана „окоравеле од работу“, које зидају куће, фабрике и палате широм Југославије и

*) Одломци из писма које је новинар Миливоје Павловић упутио „Расковнику“, уз избор печалбарских писама.

широм света, нису, ето, изгубиле осећај за најфиније лирске трептаје.

„Мене је полако да држим лопату унего плавез“, пише један Лужничанин из туђине, не знајући да ће, много година касније, бити сустваралац можда прве књиге издате у Бабушници.

Манић је обухватио неколико нараштаја печалбара: од оних који су, пре више деценија, пешице, с торбом „мајмун“ око врата, кретали у бели свет да би се вратили с првим јесењим данима — до ових данашњих, који се јављају из Франкфурта, Гетеборга или Сиднеја, и не долазе годинама.

Занимљиво би било пратити промене у језику, и у свести лужничких печалбара; њихов шкрти говор понегде није издржао налете савременијег израза. У неким писмима наиђе се на особен, горак печалбарски хумор, али је ипак, заједнички духовни и поетски именитељ Манићеве књиге — туга. Писма која је овај вредни наставник сакупио недвосмислено казују да су речи „печалба“ и „печал“(туга) истог рода!

Миливоје Павловић

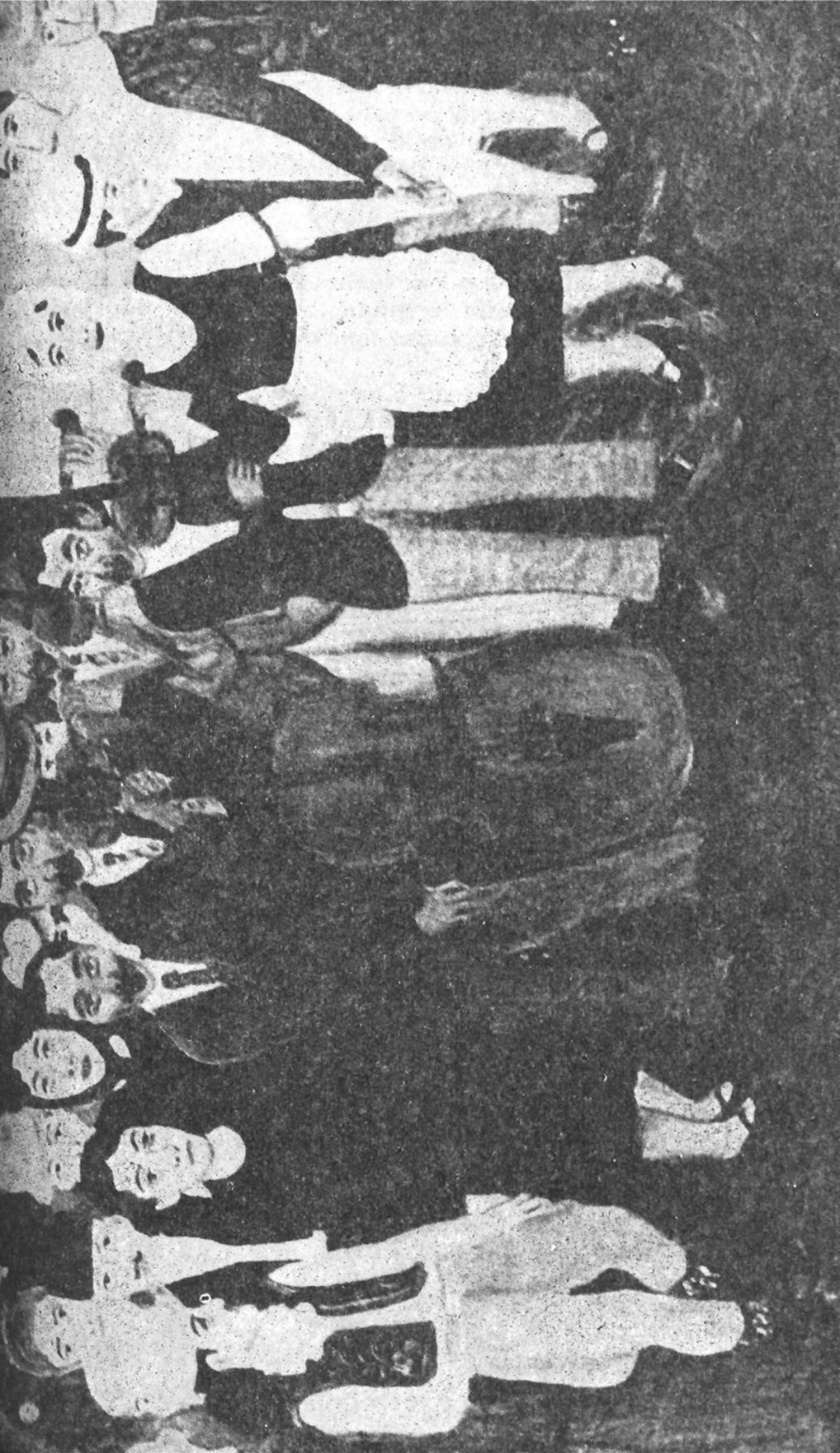
„ДА ТЕ НЕ СТИГНЕ ШТО ЈЕ МЕНЕ СТИГЛО“

(Из књиге „Печалбари“ Д. Манића Форског)

СТАРО ПИСМО

За мене немој ништа да се сећираш
Гледај си работу и чувај деца
Ја за њи мислим овак да буде
Мирко стално прави куће од кордељи

Јанко Брашић „Коло“ →



Он че буде печаловник
Станко воли да се залима окол стоку
Он че ни буде појатар
Вецко одлати по девојчетија
Њега че призетимо
Рајко увек нешто деља
Он че буде колар
Драшко је наше истришче
Он је повољит и прикажљив
Он чеостане домашњар
Да ни дочува
За њи ја одим по Крајину
И једем влашку мамаљигу из пазуће

Поздрав Ваца

Николичево, 1937.

СВЕ ДА МИ НАПИШЕШ

Како сте
Какво работите
Каква је моруза
Расадисте ли градину
Отели ли се Булка
Јешни ли су прасци
Не лицују ли пилетија
Упрезује ли се телето
Никла ли је детелина
Какво је време при вас
Све да ми напишеш

МУЖ, ЖЕНА И

Каменће

Рече ми Пера да си у понеделник била у Бабушницу али ми не рече да је видел да тераш нешто

За какво си ти ишла у Бабушницу

Да купујеш ствари или да зјајиш по пазар

Пази добро какво работиш јербо су ми руће много отврделе од работу

НЕЧЕ САМО ПАРЕ

Зашто само паре прачујеш
Зашто се не превариш некој пут писмо да напишеш
Да ли неси ниједан дан ишал у школу
Немаш ли више какво да ми кажеш и да ме питаш
Дотле ли смо дошли
Кад поштар дојде у село жене се зберу па им
поштар даде писмо те се разговоре свакоја сас својега човека а ја жална веч сам се пренадала
Нече само паре

КОШУЉА

Станко мој
Кад си ти овде
ништа ми неје
кад тебе нема
све ми је тешко
Најтешко ночу
нече сан на очи
превртам се
мучим се
облечем твоју кошуљу
мирише ми на тебе
али нече Станко
празна кошуља

СВЕКАР

Пишем ти од моји
Овде сам дошла начас
Морала сам
Твој башта синоч дојде из село
пијан
поче нешто да бланта
и нападе ме
Нође ми се отсекоше
Једва сам му се отела
Ја се више никад
у вашу кућу не вртам
Ако мислиш
жена да ти будем
дооди
и води ме куде знаш

ЉУЉЋА ЗА КРУШКУ

Толе

Дооди како знаш Ја овак више не могу Рано у зору увржем се у љуљћу па на њиву Вржем љуљћу за крушку и таман почнем да копам а Бата се пробуди вика пишти а мен се срце ћине Појдем да га подојим а она ми рече Ајде Ајде мани дете Тој си је његово појање Толе ако ми дете сланчoше какво после да му работимо Ја не могу да чувам слутно дете Дооди Толе и води ме куде знаш Слушкиња чу будем али овак више не могу Твоја настиичава мајћа че ме живу закопа

НАДНИЧАРКА

Марко

Немој да мислиш да ја овамо ладујем Ја сам и домашњар и печаловник Почела је жетва стигло жито а бог дал лењаве и недгаве жене па идем у надницу Надница је добра Преранимо се и ја и дете а чисту пару носим дома Козу си водим сас мене Вржем ју за слог а кад идем на воду ја поведем и њу

А како твоја печалба С какво че се ти повалиш кад дојдеш

Л...

РАЗАПЕТ

Јево ти паре па плати косача жетварће и врзача а ја чу да дојдем за свозење и за вршу Не љути се што ти не писујем почесто Мене је полако да држим лопату нег плавез Извини на грешће јербо сам ваздан бил на работу па ми душа спи а и руће су ми окоравеле

БРУКА

Питаш ме какво има ново у село Има ново и тој голема брука С. Т. затекал жењу сас шпројача Он дошл ночу а она се неје надала Он окал на врата лупал а она сас тога унутра ћутала С. запне

па разбије врата а штројач побегне кроз пенџер. После она се негде данула а он отиде на печалбу. Кућа им опустела, поље напуштено, стока иде наприпус.

ДРУГА ЖЕНА

Чула сам да си нашал другу жену. Истин ли је тој или народ само изводи бесне глисте Ако је истина немој случајно овам да ју доводиш Нече таја жена ћисела у моју авлију да се у... док сам ја жива и здрава. Ја сам у овија дом уложила снагу и здравје.

А тебе нека је срам од народ и греота од бога и нека ти је арам леб и сол што смо појели у овија дом.

ШАКА НА УСТА

З.М. турила златтни зуби па кад се усмине оно вој из уста сија а ја робиња не могу слободно сас жене да провревим него турам шаку на уста Нема сас какво да једем него се изнутра једем како месец Несам тека мислила да буде Несмо се тека ја и ти договарали Ти си све заборавил Тека ми и треба кад несам мислила на време Убаво ми оратеше моја покојна мати али нема који да слуша За вашар не мораш да доодиш Ја немам у какво да се облечем Нечу да блазним свет у стари дроњци Тека да знаш

КРВОПИЈА

Предузимач дојде ујутру и негде се истрови а ми цел дан шљакамо без њега Пред вечер дојде сав нализан и наћитен

Кад смо завршили посо намаза ни очи с по иљадарку и штуче

Видим ја колко су сата па реко Нема овде леб него бегај Божо и тражи поштеног човека иначе овија крвопија че ми исиса крв а дом нема да донесем ни пребијен грош

Божа Г...

ТАЈНО КУПАТИЛО

Јелице

За купатило немој никоју ништа да казујеш
да ни се не подсмивају комшије
Али има да буде
Очу кад дојдем дома
од жетву или од вршу
да се окупем ко човек
а не целу ноћ да се чешам

Ч...

НЕПОСЛАТО ПИСМО

Душо Ј.....

Још неколко дана и ја долазим. Дошло је време да се испуне наше жеље. Наша свадба биће најбоља, каква се није видела у нашем крају. Паре нећу да жалим. Драган че да буде барјактар. Свирачи има да нађем најбољи, цела Лужница да грми.

За дарове не брини. Мени си ти потребна.

(Писмо нађено у капуту младог печалбара који се удавио у Дунаву).

А РУКЕ ГОРЕ ЛИ, ГОРЕ...

Здраво брате Беке!

...Кад би знао шта је печалба, па књигу из руке да не испушташ! Ујутру ми се спава, очи се закрпиле, а мајстори се деру. Мора да се устаје. Кад припече сунце па у главу удари, мозак да закипи. Одмора нема! Увече легнем, у сламу, као свиња, а руке горе ли горе.

Учи, Беке, да те не стигне што је мене стигло.

Е, да ми је ова памет!...

Нови Сад, 1974.

Љ.....

ПАРНИЧАР

Сине да ми испратиш паре за тужбу и за двооката
Решил сам да тужим М... Преорал ми њиву у Главињинци
Чу га терам докле има суд јербо ми је крв у очи

Радошевац, 1972.

ЖАЛ

Цабе ми је све сестро мила и марке и одело и ципеле
Нема га више оној наше кад се искрад-немо из дом па босе побегнемо на сред село а тамо онија наши слепци

Е кад се сетим срце пусто оче да пукне

Сејо сети ли се некој за мене или су ме сви заборавили
Поздрави кој пита за мене

Ако те овуј зиму некој потражи узни мојти дар

Франкфурт, 1970. године

СЛИКА МАТЕРИНА

Сликај се душо мамина
па ми прати слику
да си те има мама
Немој да си мрштита
него да се насмејеш

— — — — —

Срећо моја и душо мамина
Добила сам слику
Колко сам ју исцеливувала
Неколко дана само те гледам
и не могу да се нагледам
Злато моје
ти си ми много убава
изела те мама
Нече сине мама много да остане
Не може мама без твоје очице

Салцбург, 1972.



Иван Генералић „Рогати коњи пасу“

КАЗАН И ЧЕЗЕ

Тате

Ја ти испрати паре да купиш радијо
ти си купио казан за рађију
Ја ти испрати паре да купиш жеталицу
ти си купио чезе и коња
Па бре тате
ти че ме искараш из памет
Може ли тој тека да буде
и докле че тека да буде

Син...

ИМАЊЕ

... Ко је, бре, тај газда?... Спечалићу ја, бре, сво његово имање! Онај његов студент је буре без дно. Газда Т. мора да продава имање. А ко ће да га купи? Ја!

Гетеборг 1970.

ЈЕЗИК

Дете да дадете у нашу школу ако има тамо
Ако тамо нема таква школа овамо да га врате
Немој да буде како сас једно дете из Камбелевци
Довели га из Немачко а оно по српски ни да бекне
Све некакво мрмољи а деца се збирају окол њега
како окол мечку.

БОСИЉАК, ДУЊЕ И...

Нане

Расади ли градину Немој да заборавиш босиљак
и женђу Немој да напустиш цвеће посипуј га
сваћи дан.

Тате

Ја сам ти и син и черка Нечу ја да дозволим
наш дом да угасне.

Бабо

Натурај дуње по креденац а за момчетија ја се не сећирам има ји како плева само ни једно неје за мој мерак

Немој да оберете све сливе Нека остане бар један тргоњ ви знате колко ја волим тргоњи.

Минхен, 1973.

АУСТРАЛИЈА

Драги наши!

Ваше новогодишње честитке добили смо са закашњењем од четири месеца! Ипак, хвала вам.

Ми смо — као пре. Ја радим, Зора код куће, а Јелена учи, као бојаги. Мој посао иде добро, али су врућине неподношљиве. Зора има све удобности, али видим ја да је њен мозак остао у селу. Најчешћи посетиоци су нам — мајмуни! Само навирују кроз прозор.

Јелена ми иде на живце. И чита, и пише, и говори енглески! Зора се љути, ја кажем да у нашој кући може да говори само српски, али ништа не вреди.

Како сте ви? Иде ли бата на печалбу? Како учи Весна? Може ли да буде вуковац? Како су чичини?

Поздравите Љубу и Николу кад пију грејану ређију да омакну по једну и за мене. Баш сам се растужил за вурду и туршију!

Шта има ново у селу? Збирају ли се увече у „задругу“, терају ли шалу? Имате ли свадбе! Није ли неко умро?

Зора поздравља дада-Душку да проветри шаренице и поњаве и да пази да их не упропасте мољци.

Све вас лепо поздравља

ваш Александар

А сада има реч мис Хелен!

Draga Vesna,

Pošalji mi tvoj foto Puno te pozdravlja tvoja sestra
Gudbaj!

Сиднеј 1972.

Helen

„БЕЗ ЛЕПОГ ЈЕЗИКА НЕМА ЛЕПОГ ОПШТЕЊА МЕЂУ ЉУДИМА“

На двема проширеним седницама Комисије Председништва Централног комитета Савеза комуниста Србије за идејно деловање СК у култури, 3. марта 1978. и 27. септембра 1979. године, расправљало се о данашњим питањима српскохрватског језика. Излагања учесника објављена су у зборнику „Српскохрватски језик — актуелна питања“ (издање „Рада“, 1979).

Преносимо неколико одломака из овог зборника.

Др Митар Пешикан:

... Пре бих демокритичност видео у томе ако бисмо мало усрдније чували језик да се не однароди, да се не пренатрпа страним речима и фразерством, да сачува ослонац на народни језик, да се одржи права мера мењања како развој не би отишао брже него што га можемо пратити.

Др Смиљка Васић:

... Језик треба да буде друштвена брига не само језичара већ и свих оних који зависно од природе свога позива дејствују на њега. У сразмери са снагом њиховог утицаја, лежала би и њи-

хова одговорност. Уколико неко има више могућности да делује на друге својим примером, утолико је одговорнији и позванији да о себи и своме говору води више рачуна. Према томе, да би се ниво опште говорне културе широких маса дигао на потребну висину, посебну бригу треба обратити говору у средствима масовног информисања, говору политичара и говору у школи.

Др Душан Јовић:

... пре неколико година секретар комитета СК у Зрењанину био је један млад човек. Уобичајавао је да сваки реферат или сваки напис намењен јавној употреби пропусти кроз критичку призму, између осталог, и лингвистичку. Реч је о језику политичке праксе... Секретар је обично позвао лингвисту и рекао: Прочитај овај текст, избриши све што је сувишно језички, али и оно што мисаоно није коректно. Да видимо шта ће остати од текста.

Разуме се, секретар је заједнички радио са лингвистом. Брисали су и заједнички и појединачно. Од реферата је обично остајала половина, трећина, па понекад и четвртина. Једном је брисање било посебно велико. Реферат је био написао професор српскохрватског језика.

Ђоко Стојичић:

... Изналажење максималних изражајних могућности сопственог језика, тражење нових путева његовог развика, богаћења и разгранавања, није затварање пред другим и туђим културама, већ развијање своје културе и свога језика. На светској културној сцени може се бити равноправан само развијеном сопственом културом у којој је језик камен темељац.

... Наведимо овде да је Француска, у културном погледу свакако супериорна нација, донела низ државних, законских и просветних мера како би заштитила француски језик од прекомерног усвајања термина, речи и израза из других језика, у првом реду енглеског.

Васко Попа:

... Као што постоји најамни рад, тако постоји и злоупотреба језика. Као што постоји класна борба, тако постоји и борба за прави језик, природан, течан, леп, људски језик.

За човека који свакодневно ствара материјална средства, самоуправљање значи могућност да језиком именује свој рад, оцени свој живот и изрази своје тежње. Без лепог језика нема лепе мисли и нема лепог општења међу људима.

Др Јован Деретић:

... писменост није само познавати слова и умети писати речи и реченице, него и умети се правилно и књижевно изражавати у писаној форми, значи, поставља се проблем стилске писмености, коректног писања и ту се, такође, јавља проблем нечега што бисмо назвали полуписменошћу, нечега о чему је једном приликом код нас, на Факултету, један професор рекао да је неписменост карактеристика нашег друштва, која се провлачи кроз све слојеве, све до универзитета.

Значајно питање је, такође, неговање језика, нешто што захтева и традиционална и модерна стилистика, ту су питања јасности и разумљивости говора, чистоте и лепоте матерњег језика, затим, питање мере у употреби страних речи, питања која се могу сажети у ово: какав смо језик добили у наслеђе а какав је језик који остављамо у наслеђе будућим нараштајима.

Др Асим Пецо:

... Поставља се питање: да ли је нашој заједници потребно више стручњака за енглески језик него за наш језик? Бојим се да ми ту не сагледавамо проблем у целини. Нисам сигуран да увек о овоме довољно водимо бригу. Ако и даље овако наставимо, бојим се да ће проучавање нашега језика бити наша последња брига, и да ће тај посао вршити неко са стране.

У свакој нашој већој организацији постоје референти за многе послове, али не и референти за културу, референти за писменост.

Др Васо Милинчевић:

...Хоћу да кажем да је наш језик недовољно заштићен од неких, заправо од слабих преводилаца. С једне стране, несумњиво је да се он превођењем са развијенијих језика и богатијих култура оплемењава и богати. Али, с друге стране, многе ствари, многи садржаји преносе се из страних језика на наш више механички него стваралачки.

Др Владимир Јовичић:

...Зато подржавам предлог за формирање Комисије за питања језика. У њу би били делегирани људи који би са свих становишта могли посматрати језик, пратити и оно што се у другим републикама, у другим народима, догађа у језику.

Да ли се тиме у нас ико бави систематски? Ево, најпозванији смо ми који седимо сада овде да одговоримо на то питање. Не бави се нико.

*

И најзад, ту је поменут Вук Ст. Карацић. Преносимо из зборника са странице 82 одломак из писма које је Вук упутио 1845. године тадашњем министру просвете и председнику Друштва српске словесности Пауну Јанковићу:

„Није ли сад већ дошло то срећно вријеме за нашу књижевност, да се престане језик наш кварити, и да се почне поправљати оно што је досад искварено?“

Др Милорад Бревинац

УКРАШАВАЊЕ ГРАЂЕВИНА НА СЕЛУ

Док је дрво, као грађевни материјал, преовлађивало у сеоском грађевинству, дрворезно-дуборезном вештином су украшаване грађевине. Истина, млекари, на пример, прорезивани су и ради потребе — да ваздушне струје ћарлијају и о врћим данима одржавају одговарајућу топлоту над млеком и млечним производима. Али, кад узесмо ту грађевину за пример, баш то што је изискивала потреба да се прорезује, наводило је рукотворца да уједно и обликује, извија линије отвора повијене улево или удесно и да ивицама нарецкава, назупчава, угласто урезује и углиће упоље испушта, а све да би украси упадали у очи. Било је, исто тако, сличних уреза, прореза, засека и на слепима вајатима; на вратницама такође. Али понајчешће на амбарима — тим дрвеним оставама (магазама, како се по ваљевским селима каже) за бело жито, варива и што шта друго од зрнасте хране. Особито су украшаване појаснице и косници који су споља преко брвана постављани као стегаје. Тако би по реду украшавања прво место заузео амбар. Пошто жито значи живот — опстанак, схватљиво је што је човек прво ту тако значајну грађевину пре свих и највише украшавао. Треба, на пример, видети читаву збирку тако украшених амбара у колубарском насељу Степојевцу. Ати, исто тако, и уврх Колубарина слива —

тамо где се рађају њене челенке, рецимо у Горњем Таору, на Мравињцима; а нарочито дуж Посавине у Србији и, можда, најјаче изражено — по сремским селима.

Рекло би се, док је теже било набавити боју јер је није ни било пре неколико деценија, да се украшавање састојало само у обликовању дрвета, шарању појединих упадљивих делова дрвене грађевине.

Међутим, у ово наше време, пошто је амбар, упркос великом преображају грађевинства на селу, задржан онакав какав је био одувек — од дрвета, све мање и мање се украшава на старински начин — длетом и дубачем, а више бојом. То је разумљиво кад се зна да при данашњим инокосним кућама и нема људи који би могли да стигну, да се забаве око дрворезно-дуборезног украшавања амбара.

Исти је случај, скоро исти, и с украшавањем сантрача на бунарима. У развиту направи за пијаћу воду, бунар, као најсавршенији облик (разуме се, у упоређењу са претходним, са свима оним пре њега), постао је предмет украшавања. Пошто ниједна грађевина око пијаће воде пре бунара није пружала могућност за украшавање, бунар, који је дошао у времену кад се и у свему другоме искорачило видније у упоређењу са прошлошћу, почео је да се улепшава. Тако су настала разнолика дрворезна-дуборезна подешавања на тој настрешници — кућици изнад бунарске воде.

Дакле, прво храна, а после и вода. Из култа према једној насушној потреби, а и према другој, без којих не би било живота, човек из захвалности, ето, кити, дотерује и улепшава да значи шта је у домаћинству најважније. Тај редослед: амбар па бунар је, у неку руку, природан. Жито ваља произвести, а воду је „дао бог“.

Сантрач је и на један и на други начин чак више и упадљивије украшаван, и дуборезно-дрворезном вештином, а и бојом.

И стари се амбари фарбају; а граде се и нови, па се тек они дречеће, упадљиво у разноликим бојама, троугласто, квадратно, правоугаоно шарају бојама. Ваља, на пример, видети сасвим нов и

простран амбар у Целатима, засеоку села Брезовица на падинама планине Јабланика; и то подно исто тако скупоцене али модерне скоро саграђене куће.

Потом би дошла на трећем месту кућа. Можда и пре куће вратница (капија). Пошто је вратница задуго била, па и сад је, у неку руку, представница домаћинства, угледа куће, на различите начине се краси и упадљивим бојама све ту представља. Још како су шаране, простране и упадљиве, на пример, у Млави.

Међутим, сад управо у ово наше време, нове зиданице разнолико се боје. По угледу на разнобојно фарбање појединих зидова у собама, сељаци споља куће боје један зид једном, други другом бојом; или троугао једног зида једном, а други троугао другом бојом.

Јован Ангелус

НОВИ ИЗАЗОВИ У ЖИВОТНОЈ СРЕДИНИ СЕЛА

Кад год се данас помене животна средина и све оно што под тим појмом подразумевамо — а пре свега нарушене односе између човека и природе и опште погоршање вредности живота — онда и нехотице помислимо на животну средину града, на све невоље које прате живот и здравље нашег градског човека. Ту као да се завршава свет, као да изван градова поменути питања не постоје.

Опседнути властитом судбином у градовима, почели смо се до те мере бавити собом и својим угроженим опстанком да смо потпуно заборавили да Уставом зајемчено право човека на здраву животну средину имају и људи на селу. Ми се однекуд уљуљкујемо у широко распрострањеној заблуди да је наше село уточиште за бекство од

градских невоља, наша одступница кад крајем недеље кренемо из градова у потрагу за „здравом водом и храном и чистим ваздухом“. А, уистину, веома мало чинимо да животна средина села буде оно што од ње очекујемо.

И кад нешто чинимо, преносећи у животну средину села нова научна, техничка и технолошка сазнања и открића, онда то чинимо са крајње погрешним уверењем да је село у стању да подједнако брзо и успешно прихвата и примењује те новине као и град.

Управо ову заблуду са доста ваљаних чињеница и доказа разбијају нам истраживачи животне средине нашег села, његовог друштвеног понашања, његовог односа према природи, промена у његовом моралу и култури. Преображај нашег села, . . . упозоравају они, остваривао се више спонтано него плански и организовано. Незадовољан својим друштвеним положајем и местом, сељак се без резерве и устегања отворио према граду, према вредностима градске културе, према достигнућима науке. Тако је и почео да многе новине прихвата без претходно обезбеђених услова за њихово увођење.

С новом културом и новим сазнањима, сељак мења и свој однос према природи и њеним даровима што изазива и значајне промене у његовом друштвеном понашању и моралу. Подстакнут тежњом да што више произведе за што краће време, засењен техником и њеним предностима, руковођен краткорочним интересима у циљу брзог стицања дохотка а с њим и жељеног друштвеног угледа, сељак често открива и показује своје двоструко понашање. Тако је социолог Миланка Дамњановић, истражујући понашање сељака у околини Београда, приметила да су они, кад производе „за себе“, неповерљиви према новој технологији и дуго оклевају с њеном применом, а кад производе „за друге“ онда без оклевања прихватају новине под условом да им оне обезбеђују већи доходак. Ово, наравно, није типична појава у нашем селу данас и она је углавном ограничена на села у непосредној близини градова, повезаних с њима брзим и честим везама. Међутим, ова појава

је довољно учестана да прети да постане пример понашања.

Суштину нових изазова у животној средини села треба пре свега потражити у чињеници да основни чинилац савремене пољопривредне производње није више голи телесни рад већ способност ратарâ да прихвате и примене нова научна знања. А управо ту се и крије највећа опасност за животну средину јер смо сведоци доста великог раскорака између способности ратара да прихвате нова знања и строгих захтева науке. У савременој пољопривреди без образовања ратара не може бити ни унапређења производње а још мање заштите земљишта, пољопривредних култура, стоке и сопствених живота од све бројнијих облика загађивања. Само онај ратар, напомињу истраживачи, који поседује основно образовање способан је да усваја нова знања, да правилно прихвата и примењује нову технологију.

Примена научних знања у пољопривреди изискује велику прецизност и тачност у раду а то, како је још пре две деценије истицао познати социолог нашег села Сретен Вукосављевић, није традиционална особина наших сељака. Свака примена хемијских средстава у пољопривреди, међу којима су многа са изразито отровним својствима, захтева строг надзор стручних служби а он по правилу изостаје. Зато ова средства сељак користи сам, произвољно и најчешће „одока“ без неопходних претходних упутстава и образовања. Већина њих користи искуство и сазнање неког писменијег лица из домаћинства или суседства, које је та средства већ испробало. Веома је, пак, мали број оних који при употреби ових средстава по сваку цену траже помоћ и савет стручњака, свесни могућих штетних опасности од њихове неконтролисане употребе.

Ратари су увек својим радом у пољопривреди мање или више нарушавали равнотежу у природи и животној средини било да су крчили шуме и на тај начин помагали спирање и одношење најбољих слојева земље, било да су на неки други начин изражавали своје наслеђено непријатељство према природи. Међутим, природа је тада увек својим

унутрашњим снагама поново успостављала нарушену равнотежу. Данас, са модернизацијом пољопривредне производње, која се остварује посредством тековина научно-технолошког напретка, ова се равнотежа више не може створити нити обновити. Једном нађубрена земља минералним ђубривима или једном уништен коров хербицидима изменили су трајно састав земљишта, стварајући у њему нове, вештачке услове живота. Те услове убудуће само човек својим разумом и знањем може одржавати у плодотворном складу, ако не жели да се природа сурово окрене против њега.

Рамон Менендес Пидал

ЈУГОСЛОВЕНСКИ И ЗАПАДНОЕВРОПСКИ ЕПСКИ ПЕВАЧИ

СТАЊЕ ПРОБЛЕМАТИКЕ УСМЕНЕ ПОЕЗИЈЕ

Посебна врста поезије која се не преноси употребом писма, већ певањем или казивањем, тешко се може проучавати и одредити зато што већ хиљадама година писменост управља сваком духовном делатношћу, а поезија усменог предања само опстаје у одвојеним срединама, где писменост још није преовладала; стога је уместо да, у основним цртама, изложимо како се мењало схватање те врсте поезије.

Захваљујући опстанку епско-лирске песме међу свим народима Западне Европе, можемо без већих тешкоћа да проучавамо усмену поезију. Живописну слику те поезије, заједно с неколико врло добрих запажања о њој, изнео је још пре једног века Х. Стајнтал, врсни познавалац италијанске усмене поезије. Стајнталова запажања, написана 1868, нису имала никаквих одјека јер је управо у то време преовладала теорија књижевног индивидуализма, по којој је епско-лирска песма схватана као дело аутора, који ју је певао одређеног датума и на одређеном месту. Али многи од нас и даље смо заступали ставове против владајућег индивидуализма. Почев од 1914. учествовао

сам у дуготрајној полемици против мишљења Донсјеа и Фулше-Делбоска из Француске, Ј. Мејера из Немачке, Ј. Ј. Салверде де Гравеа из Холандије, заступника јединственог аутора. Ја сам бранио тврдњу о бројним ауторима, наизменичним учесницима у усменом предању, о поезији „флуидног текста“, обрађеног у току усменог преношења, о поезији која се распростире у територијалном континуитету тако да се може проучавати картографском методом. На крају, Салверда де Гарве 1927. прихвата мишљење о променљивом тексту, а Ј. Мајер се 1939. повлачи да би, затим, заједно са својим оружјем и пртљагом прешао у табор заступника колективне уметности. Деценија тридесетих година била је плодна у потврдама традиционалистичких ставова: Г. Х. Церолд 1932. и В. Ц. Ентвисл 1939. у Оксфорду прихватају традицију као колективну уметност, као што у Италији чине В. Сантоли почев од 1935—1938, примењујући картографски метод, и П. Тоски.¹⁾

Што се тиче средњовековне епике, мада немамо на располагању данашњу поезију која би јој била слична, деценија тридесетих година такође је била плодна зато што су се појавили радови од капиталног значаја Ф. Лота 1926—1928. и што су вршена поређења са шпанском епиком; традиционализам су тада бранили К. Ворец, 1930; Р. Фотје, 1933; Г. Сиро, 1935; Т. Фрингс, 1938; Л. Ф. Бенедето, 1941. Педесете године издвајају се по двама одлучујућим открићима: Рите Лежен 1950 (датум настанка Оливјеа) и Дамаса Алонса (Rolan много старији од оксфордског). У том тренутку традиционално или усмено преношење песама подржавају М. де Рикер, 1952; П. Ебишер, 1954; Р. Луис, 1956; Ј. Рикнер, 1956. Одржавају се научни скупови Ронсевоског друштва у Памплони 1955; у Лијежу 1957; у Поатјеу 1959; у Венецији 1961. — у којим сам и ја учествовао. На последњем скупу одржаном у Венецији, први пут су стављене на дискусију романиста идеје на које су утицали проучаваоци југословенске епике.

Нов прилог решавању питања везаних за усмену поезију представљало је истраживање југословенских епских певача, које је предузео

Милман Пери почев од 1935 (Универзитет у Харварду), а наставио заједно с Албертом Б. Лордом 1954 (Кембриџ, Месечусетс), да би их вршио даље сам Лорд 1960 (Универзитет у Харварду). Песме распрострањене у предању познате су међу многим народима, али ново проучавање југословенских песама било је посебно илустративно. Мада оно заобилази спорна питања која су била на расправи међу романистима, то истраживање обрађивало је многа од тих питања на исти начин и веома је допринело ширењу мишљења да су хомерска поезија и средњовековна епика Западне Европе поезија усмене предаје и флуидног текста, који се мења при сваком новом казивању.²) У овом раду укратко ћу изложити своје утиске о књизи А. Б. Лорда, *The Singer of Tales*, која се недавно појавила (1962), с намером да шире размотрим југословенски случај, не ограничавајући се само на ово значајно дело.

ПОДУДАРНОСТ ИЗМЕЂУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ И ЗАПАДНОЕВРОПСКИХ ПЕВАЧА

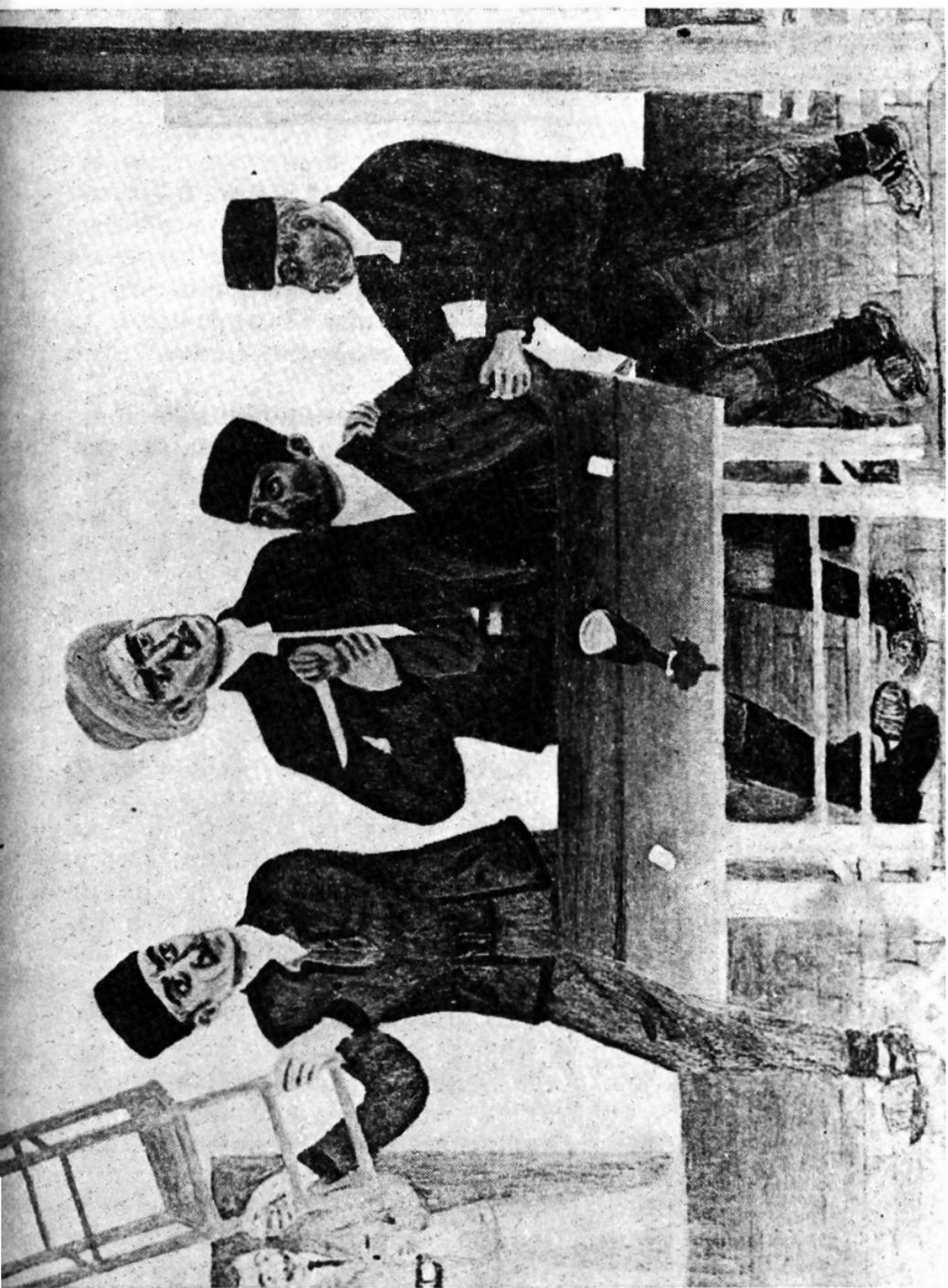
Током полемике, која је почела 1914, инсистирао сам на томе да су варијанте казивања једне епско-лирске песме безбројне као стваралачки песнички елемент; чак и исти певач, када понавља једну баладу, понавља је с варијантама («*Revista de Filología Española*», 1916, р. 325; *Cómo vive un romance*, 1954, р. 125). Ово се догађа и у Југославији, како се износи у наведеној књизи А. Б. Лорда из 1960: текст усмене песме је флуидан, вербални израз је подложен променама чак и у поновљеном казивању истог певача (Lord, р. 69). Ја веома држим до једне странице на којој Бедије преувеличава необјашњивост безбројних варијаната које се јављају у рукописима *Rolana*, а то су варијанте које се веома једноставно могу објаснити као последице казивања по сећању (Скуп у Памплони, 1956, pp. 16—19; моја *Chanson de Roland*, р. 57).

Певач пева у поетском напону, пре-стварајући се он сам и пре-стварајући песму; када песму

репродукује пред публиком, он је ре-продукује; долази до стапања онога што он понавља према сећању и онога што том приликом у једва приметној мери мења («Rev. de Fil. Esp.», 1916, pp. 324—338; *Romancero hispánico*, I, p. 41). Та појава јавља се и у Југославији, а описује се на сличан начин: ако се нека песма очува предањем, то се чини кроз непрестано пре-стварање приликом сваког казивања (Lord, pp. 29, 101).

Многи француски, немачки и холандски проучаваоци баладе сматрају да је њихов први задатак потрага за првим певачем, за првобитним или изворним текстом; али њима се противи шпански романсеро: међу многим верзијама Herinelda, немогуће је наћи заједнички изворник, а чак и када уз изузетну срећу пронађемо први изворник неке песме, као у случају песме о смрти принца Португалије, уочавамо да тај првобитни тип није усмена балада, него ауторска песма: има много случајева када је изворник неке традиционалне баладе нека учена песма («Rev. de Fil. Esp.», 1916, pp. 254—270; *Romancero hispánico*, I, pp. 35—40). За Југославију важи исто: треба одустати од тежње да се нађе „изворник“ песме, зато што је немогуће прочешљати све оне нараштаје који нас раздвајају од првог певача, а чак и када бисмо успели да га утврдимо, вероватно бисмо се разочарали што певач није усавршио своју песму кроз певања многобројних других певача (Lord, p. 100). Упоредите с оним из «*Revista de Filología Española*», 1916, p. 272, i 1920, p. 338: балада одређеног индивидуалног аутора губи особен стил свог творца само ако је усвоје народни певачи.

Да би се поново успоставио првобитни текст једне баладе, не смеју се мешати посебне одлике различитих верзија песме, зато што оне постоје независно у песми различитих географских подручја («*Rev. de Fil. Esp.*», 1920, pp. 297 и следеће, 336 и следеће); када имамо више верзија једне епске песме, било који покушај васпостављања јединственог изворника мешањем очуваних текстова значи створити вештачку верзију, која никада није ни постојала (Ch. de Roland, 1950, p. 112). Исто важи и за југословенску поезију: ако у на-



Јанко Брашић „Туча у кафани“

мери да васпоставимо изворник окупимо елементе из свих постојећих верзија одређене песме, на тај начин стварамо текст који у стварности никада није постојао (Lord, p. 101).

У прерадама епске песме, расплет се по правилу знатно више мења него увод или почетак: када певач завршава извођење песме, он се у већој мери осећа њеним творцем (*Reliquias de la poesía épica Española*, pp. LVI и даље, LXIX и даље). У Југославији, завршетак приповедачке песме је мање постојан, више подложен „варијантама“ него почетак (Lord, p. 119).

Између певања једне песме и њеног казивања с паузама потребним да би се она забележила постоје текстуалне разлике, а певана верзија је по правилу боља (*»Rev. de Fil. Esp.«*, 1920, p. 325). Исто тако је примећено код југословенског певача, који квари текст када га само казује и то с паузама неопходним да би песма била записана (Lord, pp. 125—127).

Ове и друге сличности не значе да проучавање југословенске епике има значаја само као потврда тачности претходно изнетих закључака у вези с овом или оном културном средином — мада би то већ било довољно да се таква проучавања оправдају — и да нам ништа ново не доносе. Кратке баладе које певају појединци, а понекад и хор, који нису професионални певачи, и дугачка поема коју изводи професионалац, представљају истоветне појаве на плану усмене предаје, али се веома разликују у погледу квалитета и броја преносилаца; традиционални романсеро налази се у ери очувања, лишен је креативности, тако да су врло ретки случајеви када нека нова балада или *korido* успева да се традиционализује. Југословенски певачи посебно су слични средњовековним професионалним епским певачима, преносиоцима и прерађивачима дугачких поема, чистим професионалцима о којима добијамо само приближну слику преко певача романсера. Југословенски епски певачи пружају живи пример изванредне моћи памћења, која је тако невероватно заступљена међу онима који се посвећују преношењу усмене поезије; из Шпаније имамо само једно сведочанство и

то у вези с једном другом, полу-усменом уметношћу, односно, с позориштем XVII века: то је случај неког човека кога су звали »el Memorilla« („Памтилица“), који је, према сведочењу Лопе де Вега, могао да запамти читаву комедију само ако би је једном слушао, да би је на тај начин присвојио и одмах предао издавачу. Југословенски епски певачи говоре нам о огромном значају музике за учење песама и њихово памћење.

ПРОМЕНЉИВОСТ И СТАБИЛНОСТ ПЕСМЕ. ИМПРОВИЗАЦИЈА.

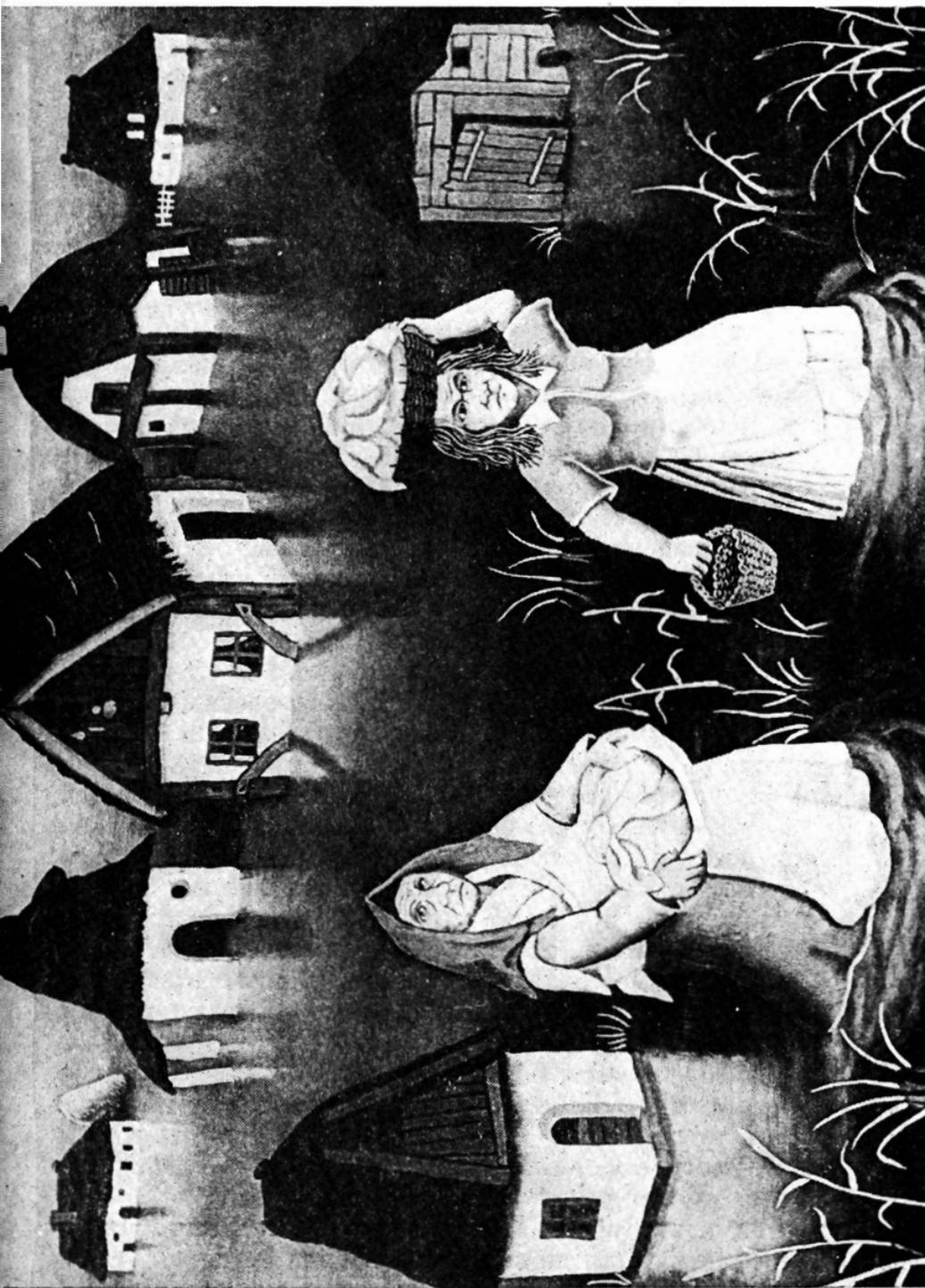
У Југославији је примећено да је променљивост текста једне песме врло велика, док је постојаност врло слаба и несигурна. Певач не може да понови с релативном тачношћу песму коју је научио: то би иначе било недостојно његових могућности; зато се он предаје импровизацији, неизбежно мењајући оно што му нуди сећање. Има задивљујућих примера заједничке делатности памћења и импровизације: чувени певач Авдо први пут чује песму од 2 300 стихова и одмах затим је понавља, продужавајући је до 6.000 стихова, обогаћујући је новим ликовима, новим карактеризацијама и новим појединостима (Lord, pp. 102, 78. и 223). Штавише: једна иста песма у репертоару истог певача, мења се при сваком новом извођењу; песма коју је певач казивао 1888. не личи на исту песму коју је певач казивао десет година касније, јер су у другој верзији деловали нови ликови, редослед догађаја био је друкчији, дикција другачија; и, што је најзначајније, верзија казивана десет година касније била је много слабија од претходне верзије. Према томе, видимо да је реч о недостатку, о тежњи која налаже преображавање песме импровизацијом без обзира на исход, па био он чак и негативан.

Полазећи од оваквих опажања, износе се тврдње да казивање сваког певача у Југославији настоји да се оствари као поетска импровизација, која на лицу места на нови начин обрађује и усавршава тему одређене песме. Традиција, истиче Лорд, пе-

вачу пружа само „постојан костур“, који чине стварни догађаји, које певач треба да поштује да не би кривотворио „историју“; али, све остало певач ће променити, пре-стварајући из основа целу тему. Према томе, постојаност традиционалне песме је крајње условна; при сваком извођењу текст се преображава тако да настаје нова песма, за коју се не би могло рећи да је створена деловањем многих аутора, већ деловањем једног јединог аутора, који изводи песму у одређеном тренутку; а када је касније опет буде изводио, он ће је опет преобразити, али на други начин (Lord, pp. 102 i 152). Лорд сматра да је казивање великог певача Авда у месецу јуну 1935. лично дело, које има само једног аутора, Авда, тако да је „безименост народне епике чиста варка јер уз песму стоји одређено име“ (Lord, p. 101).

Задржимо се но овој појави, на настојању југословенског певача да преобрази или промени дело које је научио напамет, макар учинио горим него што јесте. То је нешто сасвим ненормално у животу традиције, у чијем се темељу налази суштински верно понављање; али верност је поремећена вулгарном склоношћу ка импровизацији, за коју сматрам да превазилази сваку меру у књижевности југословенске сеоске средине. Прича се да је један српски сељак, посланик у Скупштини крајем прошлог века, био у стању да после седнице препричава у народном десетерцу целу дискусију око увођења новог монетарног система у Србији; такође се прича о неком сељаку из Херцеговине, који је пратио извесног фрањевца на путу и уз пут описивао цело путовање стихом народне поезије; из тога произлази чињеница да се сваки певач претвара у „неку врсту песника ствараоца“, сваки у оквиру своје специјалности: један боље од других описује женску лепоту, други ратничку опрему, трећи коње.³

Тако видимо да се свуда у Југославији јавља импровизација као природна способност, која се веома много користи; видимо је у њеној сложеној појавности изванредне фриволности, као расипање стваралачке маште. С ове тачке гледишта, импровизација схваћена као основа песничког ствара-



Иван Генералић „Поплава“

лаштва је као нека необавезна игра (омиљена само у срединама с ниским степеном свести о уметничкој техници) која је веома укореењена међу Југословенима, а мање међу аргентинским *payadores* или *versadores* из Валенције или *versolaris* из Баскије — који сви могу сатима да измишљају стихове на било коју тему.⁴ Прави песник, пре но што се укорени писменост, исто као и после тога, може да осети божанско надахнуће, али чак и тада он размишља, комбинује, одабира, глача, поправља и утврђује у свом памћењу или на папиру оно што ће касније извести пред публиком. Лопе де Вега, најприроднији и најспонтанији песник кога је Шпанија икад имала, говорио је: „Смеј се песнику који само пише, а не брише“. Најзад, поистовећивање песничког стварања с импровизацијом може се разумети кад је реч о југословенским песницима, који своја дела изводе махом пред селским пролетеријатом; али мислити да је Хомер, који је певао пред принчевима и угледним грађанима, могао прихватити као уметничку норму то да „на брзину измишља стихове пред одушевљеним слушаљима“ (Lord, p. 149), представља, нећу да кажем књижевну бесмислицу из великог поштовања и дивљења према двојници истраживача који су толико нових идеја унели у своје поље истраживања, већ резултат њиховог пристајања на истраживачко слепило према југословенским певачима, из чега произлази њихова спремност да управо њих прогласе општим обрасцима усмених песника. Зашто стварати песму на брзину? Шта може да наметне тај необични и неопростиви услов импровизацијске брзине једном правом песнику који живи за поезију? У другој културној средини, међу савременим бардима на Криту, примећено је да они стварају своје песме полако и размишљајући, непрестано мењајући извесне појединости које могу побољшати сваку верзију у односу на њену претходницу (Ч. М. Баура).

Лордов југославизам одређује усмену поему тако што тврди да се она не ствара за певање, већ „да се ствара у току усменог казивања“; певање, казивање и стварање су исти и јединствени чин (Lord, pp. 5, 13, 152).

Индивидуалистичка теорија одредила је народну поезију као поезију „створену за народ“ чији је аутор један одређени човек; традиционалистичка теорија објашњава и износи да је то поезија коју „ствара народ“, односно, да се она прерађује и усавршава кроз постепен и ланчани низ казивања; југославизам пориче обе формуле, тврдећи да се песма потпуно преображава у току сваког казивања.

Међутим, је ли заиста могуће да је југословенски народ тако опседнут импровизацијом да уопште нема слуха за другу врсту усмене поезије осим за ону која се на брзину импровизује у току казивања? Сам Лорд отклања ову сумњу.

ЧИНИОЦИ И НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ПОСТОЈАНОСТИ

Чини ми се да Пери и Лорд, заслепљени изненадним упадљивим деловањем импровизације, потцењују казивање према сећању исто колико га потцењују Авдо и остали мајстори стварања с ногу и на брзину. „Код импровизатора — пише Лорд (р. 109) — одржава се живо осећање традиционалног; код оних који настоје да понове песму према сећању, традиција је мртва или на самрти“; што значи да понављање према сећању у Југославији једва да постоји и да чак и не заслужује да постоји. Ово је исто као кад бисмо прогласили мртвим драмско дело које се пет стотина пута изведе у истом позоришту или се изводи током неколико векова. Али ако је веродостојно понављање синоним за смрт у Југославији, то не важи ни за једну другу земљу у којој постоји традиција. Међу два типа рапсода руских биљина, онај који конзервира и усавршава преузети облик превлађује над импровизатором и прерађивачем старих тема (А. Шмаус). Гелски певач из Шкотске, који у сећању држи огроман репертоар, поносан је када може после дугог низа година поновити неку обимну поему, а да не промени ниједну значајнију појединост (Д. Макмилан). На Западу, усмена песничка традиција представља исход деловања две основне силе: силе преношења и очувања оних

који уче напамет песму и непрестано тако делују, а затим, силе обнове прерађивача, која делује с времена на време. Али, до које мере је тачно да у Југославији традиција представља један и непрестани преображај?

Лорд нам скреће пажњу да кад неки певач изјави да зна песму о борби Краљевића Марка с Мусом Кесецијом, он је одмах „поистовећује с почетним стиховима песме“. Према томе, напомиње Лорд, прича о Марку и Муси везана је за њен версификовани израз. Сулејман Макић је изјавио да би могао поновити песму кад би је чуо само једанпут, али само под условом да је певач казује уз пратњу гусала, тако да је у свести певача прича, пре свега, испевана прича. Лорд додаје објашњење: „Да не знамо појединости као што су ове које износи Макић, могли бисмо помислити да је певачу *неопходна само „прича“*, коју ће он уобличити стиховима; али сад знамо да му је потребна *прича која је већ уобличена стихом*“ (Lord, pp. 99—100). Чини се да је ова тврдња сасвим јасна и безусловна: неопходни скелет-прича, који певач преузима из традиције да би импровизовао песму, није уопште костур зато што је обрастао месом испеваних традиционалних стихова; а пошто су ови стихови неопходни импровизатору, многи од њих биће пренесени у његову творевину. Према томе, да међу југословенским певачима постоји јасна представа о књижевном појму „аутора“ — која једва да постоји — импровизатор, који настоји да личи на аутора, био би осуђен као бедни плагијатор или аутор којем недостаје самосвојство.

Лорд нас такође обавештава да ови певачи не настоје да се прикажу оригиналним, него признају да су само преносиоци колективног дела: „Певачи одбијају тврдњу да су они аутори песме и увек понављају да су је научили од других певача“ (Lord, p. 102). А они који то чине и говоре сасвим су у праву зато што још нису заведени теоријом о индивидуализму у народној уметности; они настављају да мисле онако како су мислили њихови дедови. Истраживачи XIX века су поводом тих дедова у српској и хрватској средини

тврдили да, мада је било много оних који су на свадбама и славама казивали шаљиве или јуначке песме, ниједан од њих није могао тачно навести аутора ових песама, без обзира што су оне настале у блиској прошлости; нико томе није придавао неку изузетну пажњу нити је то сматрао достојним неке посебне похвале то што је испевао неку песму; штавише, ако се за неког човека претпостављало да је аутор песме, он би такве тврдње одбијао наводећи да ју је чуо од неке друге особе“.⁵

Свест југословенских певача XX века остаје суштински верна епохи процвата народне уметности у којој је разлика између учених и неучених била врло мала и занемарљива јер се поезија није писала, већ певала; у тој епохи амбиције ауторства и самосвојности биле су непознате; чак и када је певач настојао да преобрази песму, он то није чинио с намером да је присвоји јер је он не понавља два пута на исти начин; то је заправо епоха у којој су све интелектуалне делатности колективне, безименост је свеопшта, а индивидуално ауторство је непојмљиво. Али критика, заслепљена индивидуализмом, потцењује друштвени призор који се одвија пред њеним очима; она показује неразумевање за људе чији углед жели да уздигне проглашавајући их ауторима; а мисли да је анонимност варка коју стварају анонимни.

Има нешто на чему ћемо настојати. Према разговорима које је забележио Пери (I, pp. 240 i 265), југословенски певачи делимично преображавају песму коју изводе, али с друге стране, они потврђују свој професионални понос тиме што подвлаче да верно преносе песме које су научили од других. Демо Зогић прича како је у својој кафани певао песму коју је први пут чуо претходне вечери и хвали се тиме што истиче да је то „иста песма, реч по реч, стих по стих; нисам додао ниједан стих нити сам направио иједну омашку“. Још изричитости је већ споменути Сулејман Макић, кога један колега пита да ли би верно поновио песму коју ће чути: „— Нећеш ништа додати? Нећеш ништа заборавити? — Не, одговара он, за име бога, певао бих је тачно онако како бих је чуо; не ваља мењати и додати“ (Lord, pp. 26—27).

Јасно видимо да се певачи, углавном сви, плаше импровизатора и да га се одричу; далеко је од истине тврдња да је управо импровизатор једини представник живог предања. Верно казивање према сећању изгледа да игра много значајнију улогу од оне које ту и тамо наводи Лорд када нам говори како има певача који не мењају много речи од једног казивања до другог. (р. 99) и да не мењају сви певачи песму у оној мери у којој то чини велики импровизатор Авдо, поготово што у Перијевој збирци магнетофонски забележених разговора с певачима има четрнаест певача који настоје да верно понове напамет песму коју су чули или да што је могуће ближе прате научени текст (р. 109).

Из свега што смо навели, закључујемо да у Југославији постоји двострука целовита традиција понављача и новатора; како нам се чини, она је нејака зато што је мали број националних тема које опстају у времену и зато што се импровизације одликују неправилном прекомерношћу која поспешује опадање епике, претећи да је рашчини у народно приповедање.

Југославија, нарочито после дуготрајне потчињености у турском царству, није развијала ову поезију онако како су Француска и Шпанија то то чиниле у оквиру вишевековне борбе против ислама. Наслов Лордове књиге, *The Singer of Tales**), готово да нас унапред наводи да помислимо да су се епски певачи нашли под утицајем приповедача прича, који у оквиру своје прозне грађе уживају знатно већу слободу како у обради те грађе, тако и у поступцима њеног излагања.

(Свршетак у идућем броју)

*Са шпанског превела
Кринка Видаковић-Петров*

НАПОМЕНЕ

1. За библиографију у вези с овим питањима, види мој *Romancero Hispánico*, I, 1953, pp. 28-30, 35, 50, 56-57; »*Rev. de Fil. Esp.*«, 1916, pp. 239, 269, 276 n.

2. М. Пери је још од 1928. године (пре његовог боравка у Југославији) проучавао усмени карактер хомерских епова. Историјско-књижевни значај српских песама био је уочен веома

рано, мада су недостајали прецизни закључци о њиховом односу према западњачким песмама; српски политичар и дипломата Миленко Веснић је 1915. одредио те песме као испевану и пренесену историју која се предавала с колена на колена међу Србима, народом који је услед дуготрајне турске окупације од четири и по века доведен до таквог аналфабетизма да су чак и неписмени свештеници морали да уче молитве напамет; он је схватио да та усмена поезија, коју су углавном развијали слепи певачи, баца извесно светло на поеме легендарног слепог певача Хомера као и на Chanson de Roland (V. F. Funck-Brentano, Chants populaires des Serbes, Paris, 1922, p. 127). Ту вишевековну предају запостављају модерни југослависти.

3. Драган Суботић, Yugoslav Popular Ballads: their Origin and Development, Cambridge University Press, 1932, pp. 135-136; он наводи много случајева сличним онима које спомиње Лорд. Један Босанац, Мехо, који је знао око три стотине песама, могао је запамтити још неку нову песму само ако је чује једанпут, под условом да је чује уз пратњу тамбуре. Без тамбуре, морао би је слушати два или три пута да би је запамтио.

4. У реферату који наводим у овом раду (p. 10), професор Жирмунски пише о томе колико су Кирзиги склони тумачењима и дискусијама међу супарничким групама певача, који импровизују дискусију о разним поучним темама, народним обичајима, загонеткама, итд.

5. D. Subotić, Yugoslav Popular Ballads, 1932, p. 137.

Напомена о писцу

Р. М. Пидал (1869—1965), „отац савремене науке о шпанском језику и књижевности“ (како га је назвао велики руски научник Жирмунски), бавио се нарочито средњевековном и ренесансном књижевношћу и народним песништвом.

Момчило Златановић

**ХАЦИ-ТОДОР ДИМИТРИЈЕВИЋ
КАО ФОЛКЛОРИСТ (1889—1977)**

Необично је буран живот овог немирног и пркосног Врањанца. Да би наставио гимназијско школовање, морао је пешице да оде из Врања у Београд. Касније се отиснуо у свет. У Америци је уредник листа и стипендист Културног фонда професора Михаила Пупина. Године 1915. у Јапану и у другим државама држи предавања у корист српске војске. Штампана књиге на енглеском, шпанском и португалском језику. Последње деценије свога живота проводи усамљено у Београду и води претерано оштре и жучне полемике о појединим језичним и правописним питањима.

Хаџи-Тодор Димитријевић је један од првих сарадника Речника Српске академије наука и уметности. У свом дугом животу највише се, изгледа, интересовао за „ситнице језикословне“. Године 1955. почео је да издаје „Правописни билтен“, а од 1960. и „Енциклопедијски речник“.

1.

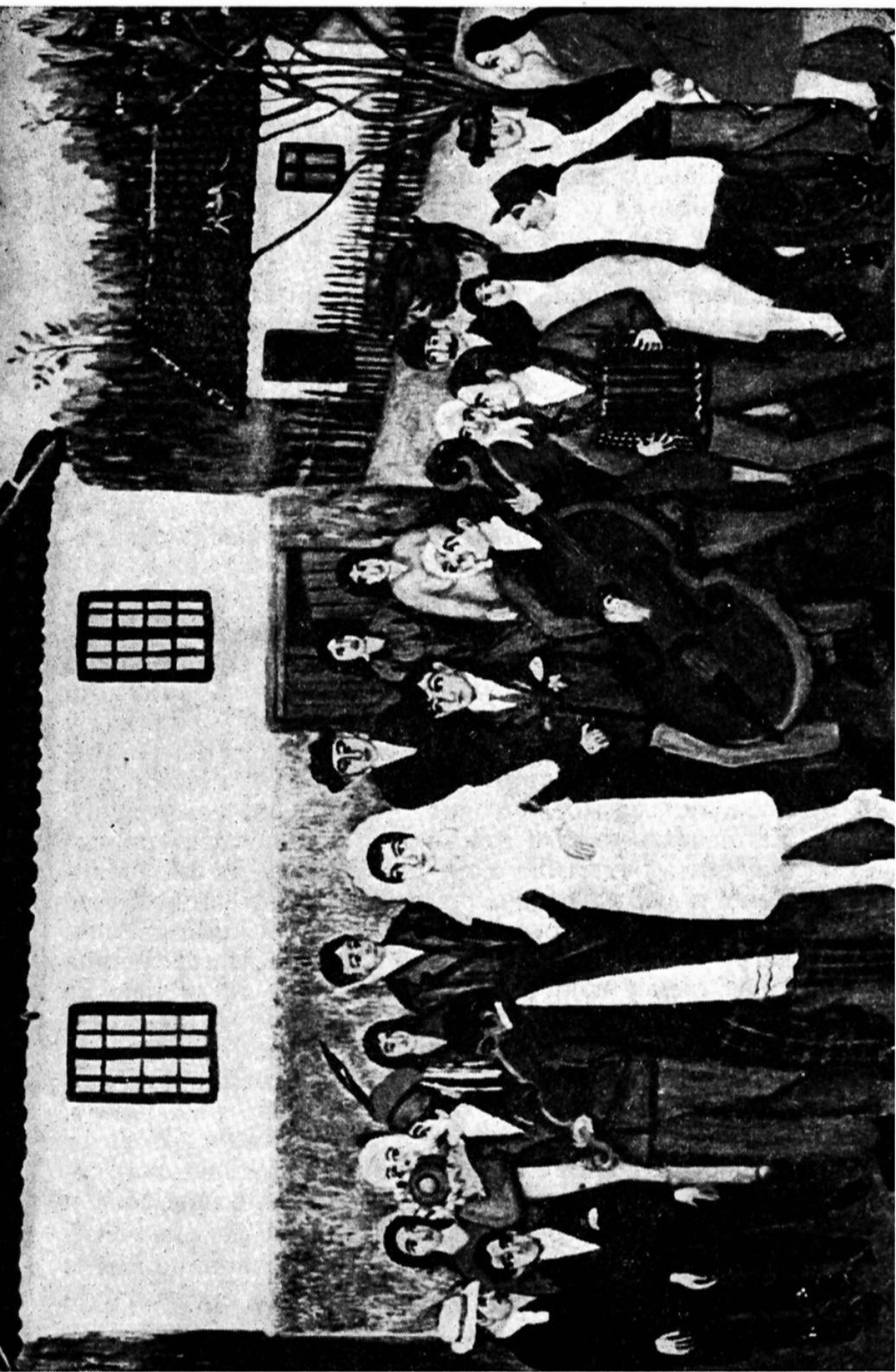
Међутим, најважнији рад овог језикословца је сакупљање фолклорног градива у јужном делу Србије.

Још у младости Тодор Димитријевић се интересовао за лирске народне песме у својем завичају. Записао је, на пример, сав циклус лазаричких песама. Ту збирку је, као и друге, однео вихор другог светског рата, због чега је скупљач доживотно жалио.

Године 1907, као гимназист, предао је Српској академији наука рукописну збирку „Мантафе“, са 104 краће песме у прози, неједнаке књижевне вредности. Као што је познато, истакнути српски приповедач Борисав Станковић је у „Ђурђевдану“ сјајно насликао мантафу и навео примере од изузетне уметничке лепоте. После њега је Тодор Димитријевић дао најпотпунији опис најлепшг и најузбудљивијег тренутка ђурђевданског празника у старом источњачком Врању.

Известан број мантафа из ове збирке и за савременог читаоца може имати естетску вредност. Једноставно и сажето сликају устрепталу и немирну младост, љубавно осећање, али и социјалне тренутке. Љубавна чежња је овако изражена: „Да је бог рекнаја још јед'нпут да се видимо, у девет цркве би поклон однела“. „Како просо течим“, каже љубавни страдалник. Али ту је и одлучност да се у љубави истраје: „Сам цар на ноге да стане, од драго не може да ме одвоји“. Покоја мантафа као да је саткана од саме нежности: „К'д би ме бог створија пиле с'с два крила... Да долетим на ваш сарај и да те падајећи разбудим... Да ти кажем да с твоју срећу живим и да се у твоје здравље веселем“.

Јанко Брашић „Свадба“ →



2.

Као ученик београдске гимназије Тодор Димитријевић је за време летњег школског распуста бележио пословице и изреке у Врању и ближој околини. Залазио је и у бучну Сарајдарову кафану и у Шарени хан, у којем су ноћивали и људи из пограничних села и Пчињани. Пажљиво је слушао њихове разговоре и народне пословице уносио у своју бележницу. Право обиље ових народних умотворина добио је и од своје мајке Софије Димитријевић, која је важила за мудру и духовиту жену.

Године 1907. он је Лексикографском одсеку Српске академије наука предао опсежну збирку народних пословица из свога родног краја. Касније ју је допуњавао новим записима, тако да је она садржала више од 5000 пословица и пословичких изрека, које је слушао од сељака, занатлија, трговаца, домаћица и других.

Из ове обимне рукописне збирке коју је откупила Српска академија наука објављене су 1935. године „Врањске пословице, I део“. Предговор је написао његов земљак Јован Хаџивасиљевић, који је нагласио да Врањанци често и радо у разговору употребљавају пословице. „Зна се да су Хаџи-Михајло Х. Погачаревић и Хаџи-Риста Добревић пословицама могли водити говор и по пола дана“. Хаџивасиљевић је прихватио становиште грађанске фолклористике која је истицала да ће свеколико народно стваралаштво потпуно ишчезнути. Зато се не бисмо сложили с његовим мишљењем да су пословице из збирке Тодора Димитријевића „разбивене, покидане и допуњене“, нити пак да „су ослабљене и по форми и по значају“. Међутим, оправдано је његово тврђење: „Као све, готово, врсте народних умотворина, и пословице још постају. Такве се међу врањским јасно распознају, као оне о *меницама* у рубрици *Меница*“. Новијет су постанка и оне које сликају тежак положај сељаштва у капитализму, зеленашење, однос села и града, итд. *Уводну реч*, пак, написао је сам скупљач, Тодор Димитријевић, који за пословице каже: „Оне су израз осећаја и морала који преживљује

кризу и зато су осуђене на смрт“. Он је био, доиста, далеко од тога да уочи динамичку структуру и овог фолклорног рода. Да је његово мишљење о нестајању пословица погрешно, довољно убедљиво говори и ова чињеница: последњих година у Врању и околини скупљачи пословица су забележили две збирке ових народних умотворина.

Рукописна грађа о пословицама Хаџи-Тодора Димитријевића изгубљена је, на жалост, за време другог светског рата.

У својем скромном стану на Карабурми овај фолклорист ми је казивао пословичке изреке чији су извор анегдоте о појединим његовим земљацима. Такве су, на пример, ове:

1. *Од овај врата до Два брата* (лажно обећање). Женио Врањанац сина и довео снаху у малу сиротињску кућу. У уском дворишту тискао се свет. Кад је снаха требало да прекорачи праг новог дома, свекар је по старом обичају морао да јој обећа виноград, њиву, кућу или нешто друго од некретнине. Он се прво збунио. Људи су са стране викали: „Ајде, свекре, покажи се! Што даваш на снашку?“ Свекар је стао на праг и гласно рекао: „Снашке, све ти давам: од овај врата до Два брата!“ (топографски назив на неколико километара од града). Проломио се смех, и снаха је ушла у кућу.

2. *Таска чешмеџија у Пешту бија* (кад се неко исмева). Таска чешмеџију је повео један трговац из Врања у Пешту да би купио неки метални део за своју поточару у Собини. Како се никад није удаљавао из свога родног места, Таска се у Пешти посве збунио и изгубио. Ноћио је с осталим Врањанцима у хотелу у којем су кревети били с мадрацима. Здепаст и снажан, сео је на мадрак, федери се угнули, и он се преокренуо. Тако се поновило два-три пута. Смешан је био и на улицама и у кафанама. О томе се дуго причало у Врању, па је и изрека остала.

3. *Докле Сосе рекнаја леблебија, дућан се затворија* (кад се у нечему закасни). Сосе је замуцкивао, па је требало доста времена ра разговетно изговори поједине речи. Једном приликом је до-

шао у дућан да купи леблебију. Дућанџија му рекао: „Ајде, Сосе, кажи шта хоћеш, па да идем“. Сосе се напрезао и мучио, али је казао „леблебија“ тек кад је газда затворио дућан.

„Врањске пословице“ су, несумњиво, једно од најбољих дела те врсте у нас, а Хаџи-Тодор Димитријевић је један од највећих српских фолклориста паремиографа између два стетска рата.

СВЕТЛОСТ ДЕТИЊСТВА

(Бранко Ћопић: *Мјесечина*, „Просвета“, Београд, 1977)

Детињство је једно од основних мотивских опредељења Бранка Ћопића и у његовом плодном и популарном књижевном делу равноправно стоји уз тематику рата и народноослободилачке борбе. Ћопићев приступ детињству је самосвојан. У новој књизи песама *Мјесечина* тај приступ је нешто другачији него у осталим песничким књигама овог писца и приближава се поступку и обради детињства какву находимо у лирским приповеткама Бранка Ћопића.

На почетку, у песми „Читаоцу“ песник износи изричит исказ о стваралаштву: читаоцу се обраћа као пријатељу, песму поистовећује са признањем, а за средиште песничког опажајног поља свесно поставља време и простор детињства којег више нема. Садржај тог детињства дат је у сликама од којих су уметнички важне оне необичне: див из бајке, пољем језди крилати коњ итд. Свет домаће природе, њене лепоте, сеоског и потпланског босанског вилајета упоредо је присутан у овој лирици са светом народне маште и усмене фантастике која у таквом географском простору има порекло, а која се у таквом времену детињства стиче и односи у свет.

„Мјесечина“ Бранка Ђопића представља летопис детињства, обухвата његове фазе и његове основне појаве: срицање првих речи, полазак у школу, представе детињства и визије маште, игре, пут у свет. Детињство и свет детињства подразумевају извесну меру наивности коју писац осећа и обликује средствима лирског хумора и изворне духовитости.

Месечина је светлост детињства. Насловом ове књиге је издвојена и наглашена, али само најављена њена дубља значењска вредност: светлост о којој је реч означава и подразумева богатство духа, живота и лепоте која се (као светлост, као месечина коју дете хоће да скине са неба) стиче, сазнаје и носи из детињства и завичаја у свет:

Ништа нема да те брине
код толике мјесечине. . .

Светлост која се лирском јунаку у животу и свету, у тами и тешкоћи јавља као месечина, јесте прича из детињства, једино богатство мудрости, лепоте и доброте које с човеком иде из детињства и завичаја, као део његове људске и осећајне личности, и снажи га својом вечном тајном и вечном истином. Та прича из детињства јесте мотивација човека и песника да сања „и за нечим вјечно бјежи“. Доживљај те приче јесте доживљај чудесне светлости која има волшебну моћ и појавност. Она се везује са светлошћу ватре уз коју се прича и за плаветнило недосежне висине којој се тежи:

Пламен шара, чара, вара,
а дјед прича плаве приче.

Детињство има своја знамења која су загубљена у времену и простору. До одређености тих знамења није се дошло због свеопште пролазности младости и живота, али је тим знамење добило својства свеприсутног и вечног и елементе поетског: „вјечита риба“, „вјерна кобила“. Пролазност је измирена, а равнотежа успостављена продужетком живота и света у истом географском и имагинативном простору песниковог завичаја.

Песме у књизи *Мјесечина* писане су из посебног угла песника и лирског јунака и представљају ретроспективне утиске, сећања на време које се пишчевим опажањем обухвата. У сну, у самоћи, у туги, у тишини, а из све извесније старости и пролазности — песник се сећа света и светлости о којој говори. У том свету нарочито се издвајају лирски портрети, лица из детињства: деда, ловац, кулашин пун прича, добра баба врачара и видарица, чобаница, Ђук Вукашин и други. У том свету налазимо природу, појаве, свет бајке, али и детињство као свет првог и најснажнијег сазнања. Сазнање у Ђопићевом свету детињства јесу: машта, народна мудрост и дедина филозофија:

Кроз облак, таму, како се снађе,
залута неко, а неко зађе.

Лик деде, његова смрт уопште јесу опсесивне слике ове поезије, као и неких приповедака у *Башти сљезове боје*:

а једног дана, у муку строгом,
остави дјед ме, не рече збогом,
свечани људи, у рани сутон,
однесоше га сеоским путем.

Лик деде остао је присутан у „незавршеној причи“. Путеви су га одвели у свет бајке коју је знао и казивао. Песникова потреба за завршавањем дедине приче јесте слутња повратка деди и предосећање смрти схваћене лирски и крајње необично за поезију која је најближа песништву за децу. У овој чињеници налази се већа сложеност доживљаја који се у лирици Бранка Ђопића обухватају. Стално присутно време — у непрестаном и незадрживом току и пролажењу над завичајем, светом и песником — опсесивна слика гроба и гробља сних чије душе лутају по пољима, а за које песника везују љубав и нежност — јесу елементи који ову песничку књигу чине емоционално богатом и потпуном. Сlike Миће Поповића на њеним странама допуњују њен свет не само сликовно, већ стваралачки, ликовном лепотом која је равна песничкој.

Драган Лакићевић

ДОМЕТ НАШЕ ЕСЕЈИСТИКЕ

(Милован Данојлић: МУКА С РЕЧИМА, независно издање Слободана Машића, Београд)*

Већ сам наслов Данојлићеве књиге, МУКА С РЕЧИМА, упућује нас на предмет ове књиге, на њено настојање да нам осветли оне тамне и мутне просторе говора који нас ометају у међусобном општењу и разумевању. А говор би, по одредби бар, требало да буде мост општења, општа међуљудска веза. Откуд, дакле, толике сметње на везама, откуд „муке с речима“?

Данојлић нам, у поглављу О ФРАЗИРАЊУ И НАСИЛНИЧКИМ ОБРТИМА, скреће пажњу на једно често али наивно разрешење тог питања, на његово свођење на два формална огрешења: о језик и о разумљивост. Овде се, каже Данојлић, „полази (. . .) од оптимистичке претпоставке да би фразерска реторика могла да изгледа и некако друкчије: ако ништа друго, бар писменије“. Међутим, ту није реч само о речима и неписмености. Питање говора као општења није у самом говору, у граматички и стилу, већ у садржини говора, у самом животу.

Брбљање, метафорисање, фразирање, прекрштавање, имена од миља, као и речи које утерају страх у кости, нису огрешење о језик већ су израз далеко дубље кризе, кризе читавог друштвеног општења. Другим речима, политичка фраза, бирократски жаргон, не може се поправити језичким средствима већ једино борбом против бирократије као носиоца и произвођача тога односа. Пример са „речима које утерују страх у кости“, да се послужимо изразом Данојлића, упечатљиво дочарава суштину бирократског односа према свету. То су речи које у бирократском виђењу друштва означавају кључне, врхунске појмове, и које се узимају као светиње, као речи које не подлежу никаквом разматрању, јер су изнад њега; свако њихово разматрање, чак и похвално, представљало би свето-

*) Прво издање је изашло 1977. године, а последње, четврто, појавило се недавно. Тако је ова књига доживела за наше есејистичке прилике и збирке, сасвим изузетан тираж од 10.000 примерака.

грђе. „Логика силе“ — каже сажето Данојлић — „не поштује силу логике“. Пример са појмом демократије такође је један од кључних: све су државе, по свом именовану, демократске. Јасно је да је тај историјски иначе јасан појам на тај начин добио стотину условних и тобож-значења толико растегљивих да се и тираније називају демократијама. Таквих над-речи, неприкосновених, има читав низ — толико заправо колико је потребно да би се сви друштвени односи и збивања могли под њих подвести. „Такво, чудовишно, непримерено оптерећивање речи догађа се сваки пут — каже Данојлић — кад у подручје разума провале утопије, илузије и волунтаристичке опсесије. Ако се не може лако управљати стварима и токовима, може се речима... Речи предњаче испред живота; довољно је именовати неке тежње да би завладале историјом за краће или дуже време.“

У приказу Данојлићеве књиге МУКА С РЕЧИМА указали смо на бирократско-политичко насиље над језиком као средством истинитог општења. Но круг Данојлићевог разматрања језика далеко је шири: култура, јавна гласила, свакодневни говор, речи од миља као и речи од којих се дрхти — све је то предмет изванредне и разорне критике коју садржи ова Данојлићева књига и његов допринос борби против језика који је изнад људи и људског, језика као наредбе и забране. Данојлићеве речи: „Ваља упорно и доследно бојкотовати језик који не подноси лично осећање и мишљење, тј. слободу“ заправо су основна порука ове изузетне књиге. МУКА С РЕЧИМА Милована Данојлића, која је и код читалаца наишла на широк одјек, улази у највише домете наше есејистике, како по продорности и бриткости, тако и по свом моралном опредељењу.

Витомир Теофиловић

Иван Генералић „Плес у сеоском дворишту“ →



НАРОДНА ПРЕДАЊА У ОБРАДИ

(*Никодије Спасић: РАВАНИЧКА ПРЕДАЊА, Доња Омашница, 1976; ЦРНИЧКА ПРЕДАЊА, друго издање, 1977*)

Најважније питање које намећу две књиге Никодија Спасића јесте питање како сакупљати и бележити народна предања каогод и остале врсте усменог књижевног стваралаштва, у стиху, а особито у прози, јер песма има утврђен облик и сваки пут се углавном истоветно казује, а проза (бајке, новеле, приповетке, предања, легенде и др.) казује се скоро увек различито.

Записивање усмене прозе најбоље се може обављати уз помоћ магнетофона да би целина књижевност текста, који се само преношењем на хартију образује, била сасвим изворна, у оном облику и језику како је народни казивач приповеда. Међутим, изузетно обдарени и генијални народни уметници ретки су у свим временима, па сакупљач осећа потребу да у причи коју слуша и бележи сâм уноси измене и допуне. То посредовање искусног и обдареног сакупљача могуће је само уз велику обазривост, уз велико поштовање изворности садржаја и израза, уз познавање језика, стила, реченице, мере и свих других особина усмене прозе, а односе се само на најмање исправке у тексту, као што су случајна понављања и говорним појавама сличне могућности. Оваква посредовања, и ретка и зналачка, учињена на правим местима, где су била неопходна, чинио је и Вук Караџић, вероватно једини сакупљач усмене књижевности који је у томе знао и имао праву меру и изванредно осећање за све што је изворно, усмено и првобитно, никад не дозвољавајући да се на одређеном месту препозна уметнички поступак писменог аутора и одсуство духа народног казивања и језика. Отуд његови записи и представљају највиши домет наше народне књижевности. На другој страни,

*) Поред ових двеју књига, Спасић је објавио још четири збирке предања свога краја: „Беличка предања“ (1975) и „Сисевачка предања“ (1977), „Ресавска предања“ (1977) и „Предања из Доње Ресаве“ (1979), а има припремљене још две књиге: „Лепеничка предања“ и „Предања о црквама“. (Напомена уредништва).

други сакупљачи, међу којима има и Караџићевих сарадника, интервенисали су с мање мере, а више личне уметничке обраде која је и у неким њиховим одличним примерима препознатљива. Такав је, рецимо, пример Вука Врчевића, једног од најактивнијих Караџићевих сарадника.

У књигама Никодија Спасића сусрећемо се с обрадом усменог предања. Ова уметничка обрада у толикој је мери присутна у Спасићевим примерима да они губе ознаке народног предања и прелазе у пишчево стваралаштво. Спасић у свом поступку препричава усмено предање, уметнички га обрађује, и стварајући и лексичке и реченичне обрасце писменог појединца ствара предања по угледу на народна.

Сваки човек може да ствара књижевно дело одређене уметничке вредности по угледу на народно, али и када народно даје у својој обради — онда оно престаје да буде народно а постаје његово. Зато би добро било ова предања поново чути, поново и што верније забележити их, или их — ако је могућно — вратити на првобитни изборни облик. То ће бити костур предања, али и срце народне приче која само изворна има вредност народне књижевности. Препознаће се у њему народни дух и језик. И вредност таквих записа биће далеко, далеко већа.

Никодије Спасић, по свему судећи, јесте даровит човек, који ствара у језику, обликујући речи и кованице мање-више по угледу на народне, али у великој мери уметничке природе. У његовим књигама осећа се љубав према језику, према предању, легенди. Крајеви у којима он слуша предања обрађена у две књиге о којима је реч богати су легендама и као да нема имена места за које се не веже предање, прича, поетска легенда. Сва предања су мање или више развијена и зависно од њихових казивача мање или више снажна, али она као „Баба“ (и Илиница), „Горња и Доња Мутница“, потом „Мијатовац“ и „Кованица“ представљају примере од несумњиве вредности. Предање на које треба посебно обратити пажњу јесте „Мијатовац“ које носи осећања веће старине од осталих предања и у тој старини носи призив једног зачараног

вилинског света бајке. Занимљиво је да други део ове приповедне целине има својства посебне народне приче и особину примера чојства и јунаштва, а представља и други временски слој предања. Међутим, треба настојати у трагању за старијим слојевима и мотивима јер су они од веће реткости, лепоте и вредности у усменом казивању.

Још је једна вредност Спасићевог списка обрађених предања. Он представља списак имена места у којима наш народ живи, местâ која су добила имена у нашем језику, по нашим људским именима и људским обележјима. Она подстичу на сакупљање имена места из свих наших крајева. ВЛАШКА, КОВАНИЦА, НЕМАЊА ИЗВОР, РАВАНИЦА, СЕЊЕ, ВИДОВО, ПЛАНА, СЛАТИНА, СТУБИЦА, ТРЕШЊЕВИЦА и друга имена треба пописати и сакупити. У овим именима има пуно поетске лепоте, а истоветност имена местâ у нашим крајевима сведочанство је нашег заједничког имена, језика и живота.

Драган Лакићевић

ПРИМЕР ИВАНА ТАБАКОВИЋА

Смрт великог уметника и академика Ивана Табаковића 28. јуна 1977. године у нашој јавности прикладно је обележена и ожаљена; а мало пре тога његова велика и у правом смислу животна изложба у Музеју модерне уметности у Београду (са преко 300 изложених дела у раздобљу од 1914—1976) једнодушно је поздрављена као крупан културни догађај. Ипак, на једну страну уметничког изузетног лика није бачена довољна светлост.

Да би слика и овде била цела, мораћемо и ми најпре подсетити на оно што се углавном добро зна: да је Табаковић рођен у Араду у Румунији 1898; да је учио сликарство у Будимпешти, Загребу, Минхену и Паризу; живео у Загребу, Новом Саду и Београду; био, између осталог, професор Академије ликовних уметности и затим Академије примењених уметности; излагао први пут 1922. године у Загребу, а прву самосталну изложбу имао 1934; био оснивач или један од оснивача познатих ликовних група „Земља“ (1927), „Дванаесторица“ (1937), „Шесторица“ (1954); представљао нашу земљу на многим групним изложбама широм света; на великој међународној изложби у Паризу 1937. добио „Велику награду“ («Grand prix») за сликарство и керамику; добио награде: Авнојеву, Седмојулску, „Политикину“; постао члан Српске академије наука, итд.

Човек велике културе и широких видика, схватајући уметност и улогу уметника врло високо,

Табаковић је био стално у трагању, у развијању и размишљању; један од оних ређих стваралаца за које је истраживање нових могућности и нових светова у исто време значило и тражење правог и битног. Отуда и оно занимање за науку и надањивање овом — као још један напор и подстицај у узбудљивом приближавању тајни и тајанствености света. Али, отуда исто тако и они племенити и још увек неизбежни „обзири на наше прилике“. У том погледу, нека је овде поменут само један пример: велики сликар није се устручавао да целог живота буде и неуморни и изврсни учитељ младих, па је тако постао и први председник Савеза ликовних педагога Југославије. Иван Табаковић умео је да пружи руку подршке свему што је сматрао новим и добрим, сваком вредном напору духа.

Све ово се углавном већ зна и о томе је било речи, па нема потребе задржавати се ту дуже. „Расковник“, пак, има обавезу да овом ретком чозеку и посебно захвали. Овај часопис је још од првог свог броја, или, тачније, још и пре овога, пре свог рођења, имао је у Ивану Табаковићу свог правог и преданог пријатеља на чију се помоћ и подршку увек могло рачунати. Тако смо у првом „Расковнику“ за јесен 1968. године донели Табаковићев чланак „Два вајара црне хростовине“ о двојици тада у нас још мало познатих самоуких уметника, Драгиши и Милану Станисављевићу из Јабучја; и то не само као о појединачној појави, него као знаку „препорода народне уметности у Србији“. Доцније, поводом смрти сликара Емерика Фејеша угледни академик је топло проговорио о његовом делу као „врхунској вредности југословенске наивне, боље рећи народне уметности“ („Расковник“ бр. 6, зима 1969—70).

Како видимо из оба ова примера, Табаковић је појаву наиваца исправно сматрао наставком и обновом наше народне уметности, и све више је устајао против израза „наувна уметност“. („Народ није наиван“, говорио је.)

У новембру 1972. године, „Расковник“ је отворио своју сталну недељну трибину „Расковнички састанак“ која ће кроз неколико месеци (до краја марта 1973) окупљати многобројне Београђане. Та-

баковић се и том приликом свесрдно одазвао да, заједно са другим великим пријатељем „Расковника“, професором Рашком Димитријевићем, ту трибину отвори, представљајући самоуке сликаре и вајаре, а Рашко Димитријевић песнике. Било је узбудљиво видети старог уметника и академика како јавно, пред многобројним гледаоцима, у правом смислу „интервјуише“ своју скромнију и млађу сеоску сабраћу.

Најзад, у мноштву драгоцених подршки и савета, поменимо само да је Иван Табаковић, упркос многим обавезама и одмаклим годинама, прихватио да уђе у наш Издавачки савет и у њему — радио. Остаће нам у сећању његов последњи сусрет с нама на седници Савета у јуну 1976, на коју је дошао већ болестан и оронuo. Табаковић је тада, између осталог, предложио и образложио да једна од тачака „Расковниковог“ програма буде и заштита природне средине, што је, наравно, свесрдно прихваћено.

У нас се однекуд верује да појмови великог уметника и потпуног интелектуалца, Европљанина, а уз то и великог „народољупца“, не иду заједно: као да се, шта више, искључују. Рекло би се да стваралац нових облика, складова и светова не може имати и научни дух, на једној страни, и „народњачке“ склоности, на другој. Иван Табаковић диван је пример управо таквог споја и њихове праве мере: ништа у њему није било прејако ни претерано, ништа на уштрб другoгa. У нас где увек нешто недостаје, а највише мера и целина, Табаковићева ширина и свестраност остаје као тихи путоказ и завештање о које се не бисмо смели оглушити.

Пеђа Милосављевић, такође велики уметник и велики поштовалац народног стваралаштва, недавно је у „Политици“ у чланку „Шта нам је Табаковић завештао и шта му дугујемо“ изнео и истакао натпис који је стајао на улазу у Мајсторову радионицу, очито из неке народне приче из времена пастира и пастирења: „Пођи, синко, уз сребрни поток да те до извора доведе“.

Д. Витошевић

ХАЦИ—ТОДОР ДИМИТРИЈЕВИЋ

*„Тешко оној ствари у коју се не уноси
темпермент.“*

(Хаџи-Тодор)

Тихо и скоро непримећено из наше средине нестало је једне несвакидашње личности: 30. новембра 1977. године умро је у Београду Хаџи-Тодор Димитријевић, језикословац, публицист, скупљач народних умотворина, уредник листова, полемичар итд. Његов живот буран је као неки роман.

Рођен у Брању 1. марта 1889. године он се, после студија славистике у Београду, обрео у Америци, где је, поред осталог, био и уредник „Србобрана“. Тамо је 1914, шест месеци пре сарајевског атентата, штампао књигу „Пропаст Аустрије“, која у тадањим и потоњим српско-аустријским односима није прошла незапажено нити без последица. У току рата писац је много путовао по Северној и Јужној Америци, држао предавања и објављивао брошуре на српскохрватском, енглеском и шпанском језику, „уознавајући Нови свет са нашим борбама и патњама“ и шаљући приход од тога (преко 50.000 тадашњих франака) српском Црвеном крсту. Био је још, како у свом необјављеном животопису наводи, у Африци, Јапану и Аустралији. Од 1921—1930. године живео је у Чехословачкој; а од 1932—1941. уређивао је у Београду лист „Наше село“.

Иако се, поред осталог, бавио и скупљањем народних речи и умотворина (збирка „Брањске пословице“, 1935), главни Хаџијин рад био је у области језика. У својој најпознатијој књизи, „Писменост Академије наука“ (1936), он је утанчано и оштроумно, али и са превеликим памфлетским жаром, исправљао језичке грешке и недоследности наших тадањих „бесмртника“, чак и у ономе што су данас већ „основачка“ језичка знања. Тај рад и рат наставио је пре више од двадесетак година својим „Правописним билтеном“ и „Енциклопедијско-правописним речником“ које је, све до смрти, издавао сам, на шапирографу, и слао не малом броју претплатника широм наше земље.

Хаџи-Тодору се не може одрећи развијено осећање за наш језик, и његову лепоту и обиље, разлике и преливе. Тако, на пример, он нас је опомињао да је једно *чистота* душе а друго *чистоћа* улице, да се *рубље* *пере* а лице *умива*, да је време *дуго* а предмети *дугачки*, да је река *замрзнута* а човек *смрзнут*, да се разликује град о којем и грађанин о коме се говори итд. Упозоравао је и на мало познате домаће речи уместо општеусвојених страних (*цвећница* за саксију, *плевел* за коров), поготову када је туђица непозната и рогобатна, а наш израз много јаснији и једноставнији (на пр., уместо *хемиметаболни* — *полупреобразљив*).

На жалост, у томе војевању за „језик наш насушни“ било је и оног својственог стручњачког ситничарства и застрањивања, а још више полемичке страсти и заједљивости. Неоспорног дара и духа, зналац многих језика и култура, Хаџија никада није успео да се умири и умери. Остао је, све до краја, побуњеник и самотник („Хаџија-имаџија“). Сам је једном писао како није могао прихватити понуђени му посао у Академији наука, управо у одељењу за језик, јер тада не би могао да Академију — критикује. Није онда чудно што су му толики „званичници“ били ненаклоњени... иако су многи од њега, кришом, учили. Покојни велики хеленист Милош Н. Ђурић био је један од ретких када је јавно истицао: „Ја учим од Хаџи-Тодора“.

Да се од Хаџије има чему научити показао је и један избор његових језичких поука и препорука које је раније у „Расковнику“ (бр. 3 и 4 — пролеће и лето 1969) приредио Владета Р. Кошутић. Шири избор таквих примера у облику макар и мање књиге био би вероватно најлепше одужење овом необичном човеку и језикољупцу који је живео и умро врло сиромашно, скоро бедно, чак и без пензије (!), у неприликама о којима говори и једно његово горко писмо у „Политикиној“ рубрици „Међу нама“ од 27. августа 1977. године.

Наша средина, која никада није била склона оваквим особењацима, на крају ипак схвати да би без њих била духовно сиромашнија.

Д. Витошевић

ТИШИНЕ РАЈКА СЈЕКЛОЋЕ (1936—1977)

Истински песник и одани пријатељ „Расковника“, Рајко Сјеклоћа нас је први пут изневерио: иако је дуго боловао, огишао је ипак неочекивано. Већ неколико година он се тако успешно рвао са болешћу, радећи и стварајући до последњег часа, и заводећи нас том вредноћом и смиреношћу, да његово стање нисмо узимали довољно озбиљно, нити смо у такав исход могли и хтели веровати.

Један од најтиших људи и стваралаца у нас, Сјеклоћа је од оних песника који бивају понајвише примећени и оглашени тек тим својим одласком; и који, дакле, да би почели свој прави, песнички живот (каква сурова истина!) морају најпре умрети. Једино је критичар „Политике“ Александар Петров, исписујући речи опроштаја, могао мирно поновити оно што је написао и раније: да овом песнику „припада истакнуто место у савременом српском песништву“. То је тачно, али четири Сјеклоћине збирке („Изненадити реку“ — код „Багдале“ 1962, и затим код „Нолита“: „Буде извор“, 1969, „Нејав“, 1974, и „Сва даљином“, 1976) тек чекају да буду потпуније осветљене и — откривене.

Случај је хтео да сам Рајка Сјеклоћу упознао не као песника но као службеника, негде 1962. године, у ондашњем Савету за културу Србије, где је, тада и доцније, савесно радио послове које није волео. Скроман и уздржан, озбиљан и одговоран (и у томе с нечим, рекао бих, андрићевским), он је освајао спремношћу да разуме и помогне. Задржао је све добре црте патријархалне средине из које је потекао (рођен је у Драговој Луци крај Никшића), а није стекао ништа „чиновничко“. Људско и песничко у њему складно су се сједињавали.

Зачудо, и за разлику од скоро свих песника које сам упознао, Сјеклоћа је најмање помињао своје стихове, најмање о њима говорио. О томе га

Јанко Брашић „Задушнице“→



је требало питати, заправо запиткивати. Тако је испадало да смо скоро увек говорили о нечем другом, и наш велики разговор о песмама и песништву тек је требало да се догоди. Мора да су многи Рајка познавали само као службеника, доброг службеника, немајући ни појма да пред собом имају песника; одличног песника.

Такав, Рајко Сјеклоћа је у време покретања „Расковника“ (1968) био драгоцен и ненадокнадив пријатељ; тим пре јер је у Секретаријату за културу Србије радио управо у Комисији за часописе. Већ у нашој првој двоумици: да ли да тражимо дотацију за настављање библиотеке песника са села „Клас“ (започете 1962. свешчицом Пауна Петронијевића) или за покретање часописа, он нам је одмах рекао да то свакако буде ово друго, пошто је тада, срећом, био у току конкурс за финансирање часописа, и то са посебном ставком за „нове иницијативе“. Тако смо, уз Рајково свесрдно разумевање и помоћ, а упркос неповерењу које нас је на неким местима сретало, упали под ту „ставку“ и — кренули. Остало ми је у сећању како се обрадовао првом броју и успеху на који је овај наишао; а затим и сваком идућем. Он је ту с правом осећао и нешто своје, као што смо и ми њега осећали једним од „наших“. Дуго је најављивао и да нам припреми један избор непознатих народних изрека и израза из свога краја, о којима је говорио пун одушевљења, али и то је, на жалост, болест заувек омела.

Рајко Сјеклоћа био је један од правих песника који неким тајним, шестим чулима осећају и слуте свет и природу, њихове изворе и тајне, као што је то пророчки певао Дис: „Али слутим, а слутити још једино знам,“. Александар Петров је добро приметио да су његове песме „посвећене готово искључиво тематици вечности“, што у ствари значи — смрти. Све четири Сјеклоћине збирке (данас то можемо лепо уочити и казати) обузете су смрћу; или речено управо једним стихом самог песника, „опседнуте предосећањем смрти“. У првој, још незрелој књизи то је могло звучати и књишки (иако то, узгред речено, никако није довољан разлог за једну тадању сурову, смртоносно оштру

критичку белешку у нашем најугледнијем листу). Ипак, значајно је да се већ и у првој, „Уводној песми“ те прве збирке помињу смрт и мртви, и да ће се затим ту помињати врло често. У „Песми вилиног коњица“ каже се: „Ја ћу кратко трајати“; а цео један круг носи наслов (по једној песми) „Недоумица умрлог“. У другој песми (опет — „Смрт“!) читамо понорнички видовито sluшање оног што ће стварно доћи много доцније:

Одавно ме прогони једна реч
Чији је смисао иза смисла
Дубоко иза зидова тишине.

Исто тако и друга књига „Буде извор“ прожета је, већ од првих стихова до завршних, темом и осећањем смрти, „лакокрилих врата смрти“, како се ту каже, па ми је то, признајем, тада личило (авај!) помало и на „кокетирање“, пошто је Рајко био сасвим здрав.

Не мимоилазећи опорост живљења „усред света зубатога“, и управо овоме насупрот, песник у тој, а затим и следећој, збирци почиње да издваја и негује значење и знамење *плодова*, оних биљних, који најпуније оличавају тражени спокој, сјај и смисао.

Понајвише, пак, овај песник није могао без тишине, оне велике и најтише, родитељке сваке озбиљности и замишљености и сваке зрелости; оне коју је још звао нечујем и нејавом и „учио наизуст“. И исто тако није могао без тајне, без нестварног и немогућег, без оних, од Винавера тако срећно названих, „ствари превазилазних“. Морао се и он приволети „врлетним пределима сна“, и схватити, рембоовски, да је једино *право* — оно одсутно, што је у ствари и вечни образац песника и песме: „тамо сам где ме нема“. Отуда је и нестајање само тихост и благод, и то највиша, у стиховима каквих је мало у целом нашем песништву:

као што се повлачи дан
као што се повлачи зелено из јесени
или нешто већ слично
а тише још

— — — — —
нестајемо из баште твоје господине.

Нема разлога за разметљивост и громогласност — порука је Рајкових песама. Крупне речи су сувишне и смешне. Смерност је пут у безмерност, скромност у — огромност. Све се преплиће и прожима, све у свему учествује и саучествује, између вечних полова — Плодова и Тишине.

То је завештање овог изворног песника који је испевао „Буде извор“ и „Нејав“, који се још одликовао и свежим и самосвојним језиком (близак, и не само тиме, Момчилу Настасијевићу) и који је отишао прерано да би остварио оно што је желео и могао, али и оставио довољно да би се бојао заборава.

Д. Витошевић

„РАСКОВНИК“ — ОД „ЗАДРУГЕ“ ДО „НАРОДНЕ КЊИГЕ“

Пошто је у нашој штампи у току последњих година више пута било објављено да ће „Расковник“ излазити у НИП „Задрузи“ у Београду, дужни смо, чак и без питања која нам се иначе упућују, одговорити зашто до тога није дошло. Пре свега, морамо рећи да је „Расковнику“ била врло блиска мисао коју је 1973. године изнео Раденко Станић, тадашњи председник Комисије за село Републичке конференције ССРНС, о потреби да се у једној „специјализованој издавачкој кући“ окупе сва издања намењена селу или у вези с овим. У том смислу, ми смо већ у првом броју обновљеног „Расковника“ за пролеће 1975. (на стр. 150—151), под насловом „Издавачка кућа за село“, пренели Станићев предлог, у којем је поменуто и „Расковник“. Затим, пошто је убрзо дошло до спајања „Задруге“, и ревије „Село“, ми смо разговарали и договорили се с надлежнима у новој кући о припајању „Рас-

ковника“. Дружина песника са села „Суницокрет“ као издавач „Расковника“ на својој скупштини од 4 IX 1977. у Београду једногласно је донела одлуку о преласку „Расковника“ у „Задругу“. Пошто су затим, прихваћени и испуњени сви услови које је „Задруга“ поставила, ово је почетком 1978. године образовала ново уредништво, нов издавачки савет и именовала новог главног и одговорног уредника (песника Драгана Драгојловића). Све је изгледало у најбољем реду, нови број је спремљен и у једном опширном разговору са новинарском „Политике експрес“ Анђелком Протић (у броју од 29. јула 1978) директор НИП „Задруге“ Берислав Тешић најавио је да ће се први број обновљеног „Расковника“ — „појавити већ у септембру“ (наслов чланка је: „Расковник цвета у јесен“!). Заиста, број је био спремљен и чекао, али је „Задруга“ стално одлагала штампање, и на крају, прошле године, сасвим — одустала. Испало је да се „Расковник“ не „исплати“, поготову у једној кући која и сама живи од дотација.

После тога „Расковник“ је ступио у разговор са „Народном књигом“ и постигао договор. Додуше, морамо рећи да су и у „Народној књизи“ израчунали да наш часопис, и поред раније оствареног високог тиража, и поред дотације Републичке заједнице културе, није и не може бити тзв. „рентабилно“ издање. На њему се не само не може ништа зарадити, но се, на жалост, мора и губити. Ипак, ценећи високо досадашњу

културну улогу „Расковника“, и желећи да му пружи прилику за још већи размах, „Народна књига“ је прихватила да буде не само његов издавач, него и помагач. Одиста: народни часопис у „Народној књизи“ — има ли од тога ишта природније? Том жртвом, и том симболиком, „Народна књига“ још једном доказује да је свесна свога имена и да га је — достојна.

Уредништво

НОВИ УРЕДНИЦИ „РАСКОВНИКА“

Поред Цвете Котевске, познатог дугогодишњег главног уредника Издавачког предузећа „Народна књига“, од овог броја у уређивању „Расковника“ учествују и тројица младих уредника, које ћемо укратко представити читаоцима.

Код Зорана Вучића то је можда најмање потребно: он је сарадник овог часописа већ од четвртог броја (лето 1969), а у броју 18. за зиму 1972. донели смо и белешку „Успон Зорана Вучића“. Наиме, рођен у Околишту код Сврљига 1947. године, живео је у Бучуму на Тресибаби и бавећи се земљорадњом, овај млади песник је рано постао сарадник и других угледних гласила као што су: „Летопис Матице српске“, „Дело“, „Књижевност“, „Развитак“, „Градина“,

„Видици“, Књижевна реч“, „Борба“ итд. У току 1975. и 1976. године био је секретар уредништва „Расковника“ у Београду, а бавио се и новинарством (1976—1979, у недељном листу за село „Задруга“). Поред књиге песама „Прозлази свет“ („Градина“, Ниш, 1976) припремио је још две збирке стихова. Преводи с македонског, бугарског, руског и др.

Љубинко Раденковић је магистар филолошких наука и асистент у Институту за педагошка истраживања у Београду. Рођен је у селу Плужини код Сврљига 1951. године. У току 1977—1979. био је лектор за српскохрватски језик на Московском универзитету. Поред књиге народних басана „Урок иде уз поље“ („Градина“, Ниш, 1973), објавио је више радова из области народне културе и стваралаштва (у „Књижевности“, „Књижевној критици“, „Књижевној речи“, „Градини“,

Трећем програму Радио-Београда, Зборнику Међународног славистичког центра — књ. VI и VII и др.). Највише се бави изучавањем народне књижевности.

Драган Лакићевић је најмлађи и најплоднији: песник, прозни писац, књижевни критичар и скупљач и изучавалац народног блага. Рођен је у Колашину 1954. На Филолошком факултету у Београду завршио је студије југословенске и светске књижевности. Сада је уредник у издавачкој кући „Рад“. Поред сарадње у многим листовима и часописима, од „Књижевне речи“ до „Летописа“, об-

јавио је две збирке песама („Између нас зима“, Матица српска, 1976. и „Друго лице“, Књижевна омладина Србије, 1976), роман „Студенград“ („Омладинске новине“, 1979) и нове записе народних приповедака „Вук и ајдук“ („Слово љубве“, 1978). Један је од аутора књиге „Нови записи народног песништва“, МСЦ (Међународни славистички центар), 1974. Приредио и „Народне загонетке“, „Рад“, 1979. У „Расковнику“ се јавио врло рано — још 1972.

„Расковник“ и његови читаоци, дакле, имају се чему надати...

(Д. В.)

„КАМЕНА КЊИГА ПРЕДАКА“ И „ВУКОВА НАГРАДА“ ЗА 1979.

„Камена књига предака“, животна (и капитална) творевина нашег сарадника Радојка Николића, професора из Чачка, која је у појединим деловима позната и нашим читаоцима, прошле године је, најзад, угледала света, у издању НИП „Задруге“ у Београду; а убрзо затим свом писцу је донела и „Вукову награду“ (додајмо: једну од две-три најправедније додељене „Вукове награде“ уопште!). Честитајући аутору и жирију, осећамо потребу да објаснимо зашто се „Расковник“ није појавио као издавач (или суиздавач) те књиге, како се очекивало.

У првом броју обновљеног „Расковника“ за пролеће 1975. ми смо у белешци „Подвиг Радојка Николића“ најавили тај његов рукопис (који се тада звао „Сељакова душа на камену“) и истакли: „Изузетно дело Радојка Николића, пуно научне озбиљности и прегалачког духа, писано лепим народним језиком, заслужује свакако пуну пажњу наших издавача и целе јавности“. На сличан начин скренута је пажња и у „Политици“ чланком „Сељакова душа на камену“ 26. II 1976. Препоручујући књигу појединим издавачима, „Расковник“ се и сам обратио за новчану помоћ ради штампања Николићевог рукописа: најпре, Републичкој заједници за науку у Београду, а затим и заједницама културе у

Чачку, Лучанима, Ивањици, Ужичкој Пожези, Титовом Ужицу и Краљеву. Сви су се одазвали! Дакле, за добру ствар новац се може наћи!

Међутим, како је у то време „Расковник“ већ био примљен за издање НИП „Задруге“, било нам је природно да Николићев рукопис заједно са добијеним дотацијама уступи-

мо новом издавачу. Ваља истаћи да је „Задруга“ књигу лепо и укусно опремила. Једино је, по њеном заштету, првобитни наслов књиге „Сељакова дуџа на камену“ одбачен (као „неподобан“!), па је писац ставио нови (али не бољи) „Камена књига предака“.

(Ур.)

У једном од идућих бројева „Расковник“ ће донети шири осврт на ову књигу.

ТРИ НОВЕ КЊИГЕ СРБОЉУБА МИТИЋА

У току последње три године Србољуб Митић је објавио три веома зреле збирке песама које свакако чине врхунац његовог досадашњег песничког рада: „Пети јахач“ („Радивој Ђирпанов“, Нови Сад, 1977), „Расап самотника“ („Матица српска“, 1978) и „Муке“ („Просвета“, Београд, 1979). Тако се број његових песничких збирки, за 28 година рада, попео на десет. При том, у новим књигама налазе се, прерађене, и поједине песме из ранијих збирки.

Критика није обратила пажњу на овог песника,

али у неким од приказа казана је права реч. На пример, у осврту Предрага Протића на „Муке“ у „Летопису Матице српске“ од новембра 1979. истакнуто је да је свет Србољуба Митића сасвим посебан у нашем савременом песничтву и неупоредив са другим песницима. Да додамо узгред: то је изузетан свет човекове уклетости и у исто време не мање изузетне људске исправности. Од Буре Јакшића до данас у нас таквог споја није било!

Отуда, и овај број „Расковника“, као и први број 1968. и први број за 1975. није могао мимоићи не свакидашње лирске поруке песника из Црљенца.
(Д. В.)

Јанко Брашић „Паника“ →



ЈЕЗИЧКО-КЊИЖЕВНА ТРИБИНА „ПЕТАР КОЧИЋ“

Већ више од годину дана једна нова трибина привлачи нарочиту пажњу наше културне јавности. То је Језичко-књижевна трибина која ради при Народној библиотеци „Петар Кочић“ у Београду.

Мисао о оснивању ове трибине зачала се негде у лето 1978. године. Даница-Лала Јевтовић, управник библиотеке „Петар Кочић“, етнолог и писац, сучочена са све већим отуђивањем и загађивањем савременог књижевног језика, уочила је потребу за једним састајалиштем и збориштем где би се окупљали језички стручњаци, зналци језика и сви други којима је стало до лепоте, чистоте и јасности језика. Њена замисао добила је изванредну подршку и убрзо затим, у јесен 1978, трибина је почела са радом. Образован је програмски и уређивачки одбор у који су ушли језички стручњаци из оба института за језик, Марксистичког центра и са Филолошког факултета, затим професори из средњих школа и представници Удружења књижевника Србије и издавачких предузећа.

Тако је почело, а данас, трибина иза себе има знатно радио искуство и изузетне успехе. Окупила је најпознатије језичке стручњаке и зналце језика и изазвала велико интересовање слушалаца. О

угледу овог зборишта сведоче и писма која грађани пишу жалећи се на лош говор у нашој штампи, на радију и телевизији.

Трибина ради у оквиру четири тематска круга. Језик и друштво; Језик и уметничко дело; Језик, значење и мишљење и Странпутице у нашем књижевном језику и правопису. У првом тематском кругу говорили су: Асим Пецо, Драгиша Витошевић, Бранко Брбоџић, Славко Вукомановић, Драгослав Андрић, Јошко Симончић, Александар Костић, Митар Пешикан, Милорад Бревинац, Владета Р. Кошутић и Милован Данојлић. А у другом кругу, досад: Ђорђе Костић, Милан Младеновић, Миодраг Лалевић, Душан Јовић и Југана Стојановић. Одржана су и три округла стола са већим бројем учесника: Како смо организовани да пратимо и решавамо језичка питања у СР Србији, Улога радио-телевизије у неговану језика и Поезија и наш језик.

Од свих саопштења која су проишла кроз Језичко-књижевно трибину сачињен је зборник који ће у току ове године изаћи из штампе, а направљен је и план за нови тематски круг. Такође, у плану је и једно велико саветовање о питањима српскохрватског језика у СР Србији, које ће окупити најпознатије језичке стручњаке, књижевнике и друштвене раднике.

Као прва и једина те врсте у нашој земљи ова

трибина попустила је једну велику празнину и постала место окупљања свих оних који се језиком баве, или га једноставно воле. Поред Лале Јевтовић и

уређивачког одбора посебну заслугу за изванредни рад трибине има њен секретар и водитељ Мирјана Влаховић.

(З. В.)

МЛАДИ ИСТРАЖИВАЧИ СРБИЈЕ

Једна нова друштвена акција — Млади истраживачи Србије — по свему јединствена у нас и у свету, привлачи све већу пажњу наше јавности, а нарочито младих који желе да се баве научним радом, проучавањем наше културне баштине и садашњости.

Све је почело пре неколико година првом републичком омладинском истраживачком акцијом „Тимок 77“, а потом и другом „Јужна Морава 78“, које су дале изванредне резултате.

Плодови тога истраживачког рада налазе се у обимном и прегледном зборнику који је изашао из штампе, а обиље преостале грађе сређено је и биће предато заинтересованим научним установама. Задовољне постигнутим резултатима, Републичка конференција Савеза социјалистичке омладине Србије и Републичка конференција младих истраживача наставиле су истраживачку акцију и у 1979. години. А ове године припрема се највећи и најобимнији истраживачки подухват „Титовим путем 80“, који ће обухватити подручја Београда, Подриња и Колубаре, Титовог Ужица,

Краљева и Ниша. Истраживањем, по научним гранама, од етнологије, етнографије и културе преко историје, психологије, медицине до геологије, биологије и шумарства — руководиће наши познати стручњаци и научни прегаоци.

Све је већа жеља младих за бављењем истраживачким радом и упознавањем природе и друштва око себе. О томе најбоље говори податак да се прошле године за ову акцију пријавило 1500 младих и девојака. Међутим, на жалост, места за све нема, па се ове године мора прибећи одабирању младих, по склоности и стручности за рад у одређеним научним областима. Добивши подршку друштва, Млади истраживачи Србије настављају с овим корисним и преко потребним послом на изучавању свих крајева у нашој Републици.

Имајући у виду велики значај овог подухвата, уредништво „Расковника“ у договору са Републичком конференцијом младих истраживача Србије објављиваће у наредним бројевима радове из социологије, етнологије, и народне књижевности (песме, басме, загонетке, изреке, приче и др.) које млади истраживачи буду прикупили.

(З. В.)

ПЕСНИЦИ СА СЕЛА НА НЕМАЧКОМ

Угледни швајцарски лист »Neue Zürcher Zeitung« објавио је почетком 1976. године у свом додатку „Књижевност и уметност“ дужи чланак о књижевностима југословенских народа. Аутор публикованог прилога је Зоран Константиновић, познати југословенски германист који последњих година води катедру за упоредну књижевност на Универзитету у Инсбруку. Намера професора Константиновића била је да овом приликом у кратком прегледу упозна читаоце немачког језичког подручја с историјом наше књижевности, од њених почетака па све до наших дана.

Занимљиво је напоменути да писац, говорећи о свим значајнијим појавама и развоју наше културне и књижевне историје, о именима као што су Вук Караџић, Иван Мажуранић, Петар Петровић Његош, Отон Жупанчић, Коча Рацин и др, завршава своје излагање песницима сељацима, окупљеним око београдског часописа „Расковник“. Штавише, професор Константиновић топло препоручује ово изворно песništво љубитељима уметности, залажући се за његово превођење на немачки језик.

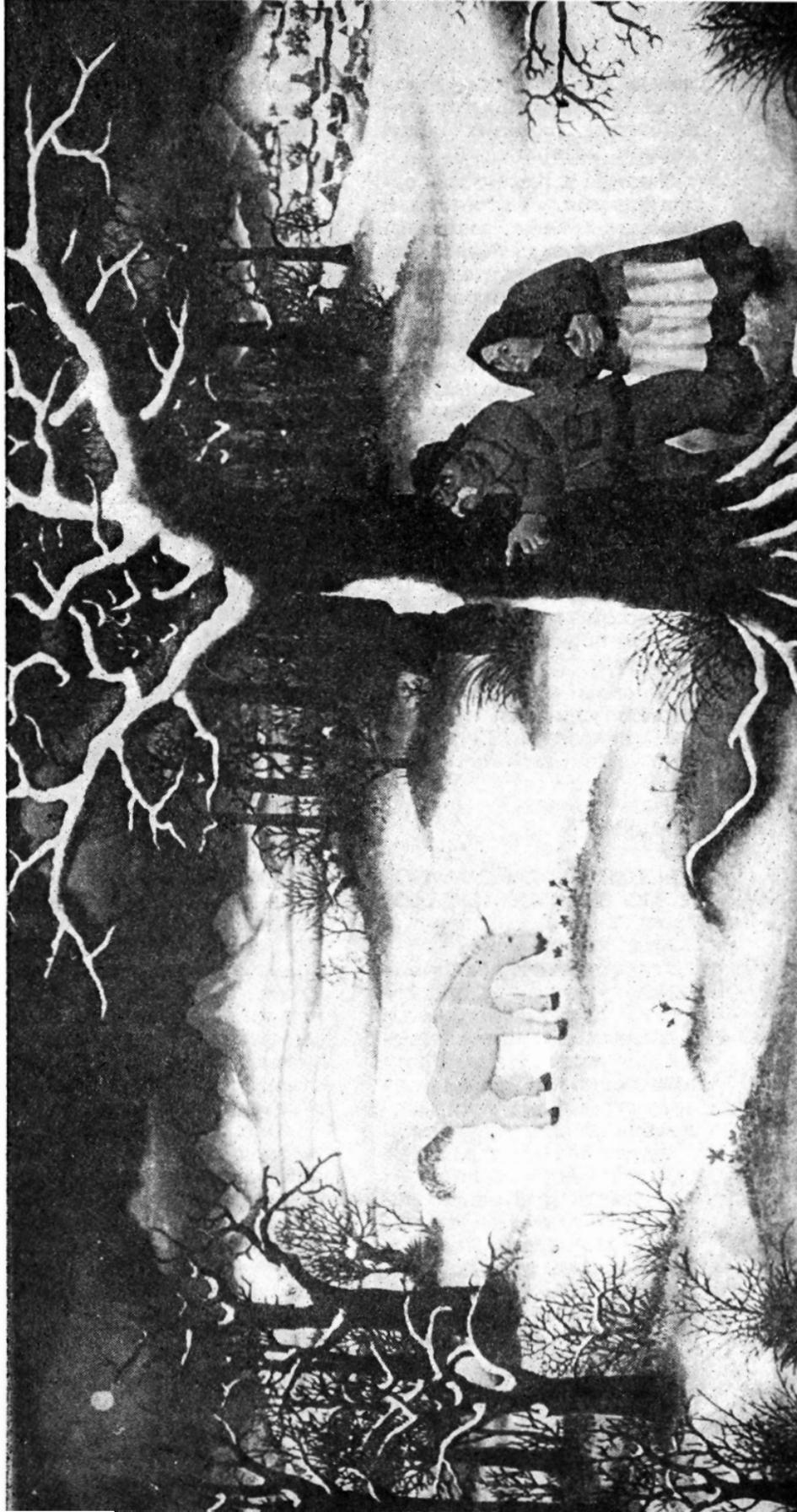
Међутим, ова настојања професора Константино-

вића, да на одговарајући начин представи нашу књижевност на страни, не почињу и не завршавају се наведеним чланком. Подстакнут жељом да привуче пажњу иностране читалачке публике и упозна је са појавама искључиво везаним за наше културно и књижевно поднебље — реч је опет о песницима са села, професор Константиновић је још једном, не тако давно, писао о расковничарима, што ће, на жалост, остати незапажено у јавности и незабележено у нашој штампи.

У трећој књизи годишњака под називом »Vrennpunkte«, објављеној 1973. године у Бечу, која се бави анализом спиритуалне поезије (за разлику од тзв. „конкретне поезије“), међу прилозима многобројних аутора објављен је и оглед Зорана Константиновића о књизи „Орфеј међу шљивама“, познатој антологији савремене лирике самониклих талената са села.

Овај текст утолико је значајнији јер није писан искључиво поводом наведене песничке антологије, него се у њему на примерима песама из „Орфеја међу шљивама“ покушава ближе одредити појам „наивне“ поезије и „наивног“ песника. Указујући у свом теоријском исходшту на то да су још Шилер и Маколи размишљали о „наивном“ песничтву као праизвору песništва, писац утврђује основна обе-

Иван Генералић „Рогати коњ“ →



лежја ове лирике, доводећи је у везу са стваралаштвом „наивних“ сликара и вајара.

Тако се у поменутом огледу, помоћу сличности и разлика међу наивним уметностима, осветљава појава „наивног“ песништва, док се његове својствености, као што су изворност израза, особеност песничких слика и метафора, илуструју примерима препеваних песама самоуких сеоских песника: Стане Поповић, Александра Ђорђевића („Јутро“), Добрице Ерића („Сељаци“) и др. Неке од штампаних песама објављене су — што је веома важно истаћи — посред препева на немачком, и у свом изворном облику на српском језику.

И свом приликом, говорећи углавном о анто-

логији „Орфеј међу шљивама“, Зоран Константиновић никако не заборавља да помене и часопис „Расковник“. Уз штиво у којем је реч о „Расковнику“ дат је преведен назив часописа, заједно с објашњењем шта он значи; за расковник се овде употребљава израз »Rosskümmel«. Чини се, међутим, да би код превођења назива часописа на немачки језик, уместо »Rosskümmel«, за реч расковник требало узети термин »Alraun« или »Alraunwurzel«.

Ми се, дакако, свесрдно надамо и очекујемо да ће професор Константиновић наставити са представљањем наше књижевности у иностранству. То је он, уосталом, и потврдио приликом свог недавног борава у Београду.

Вида Голубовић

ПЕСНИЦИ СА СЕЛА ПО- НОВО НА ШПАНСКОМ

Угледни мадридски књижевни часопис »Cuadernos hispanoamericanos« („Шпанскоамеричке свеске“) у мартовском броју 1978. године објавио је панорама стихова, под насловом „Мала антологија српских сељака песника“.

Педро Вера Роман и Хуан Октаво Пренс препевали су тридесетак песама Момчила Тешића, Милене Јововић, Добрице Ерића, Србољуба Митића, Пауна Петронијевића, Боре Наумовића, Драгомира

Маричића, Славољуба Поповића и Петра Бељаковића.

Уводним огледом „Орфеји међу шљивама“, Владета Р. Кошутинић представио је шпанским и шпанскоамеричким читаоцима појаву и значај наше савремене сеоске лирике.

Ово је за последњих десет година други пут да су наши сеоски песници представљени у Шпанији. Подсећамо да је часопис »Poesia esrañola« (бр. 176, августа, 1966) донео велику руковет ове поезије.

(З. В.)

УСТАНАК

Крајем прошле године свечано је обележена 175-годишњица првог српског устанка прословама у Тополи и Београду, научним скупом о устанку, низом предавања на Коларчевом народном универзитету, изложбама у Етнографском музеју, Народној библиотеци СРС итд.; најзад, и откривањем споменика Карађорђу на Врачару у Београду. При том поново и често о устанку се говорило као, углавном, делу „сеоске буржоазије“ и врсти „бур-

жоаске револуције“, што, уосталом, пише и у нашим уџбеницима, почев од основне школе.

Но, да ли су доиста то праве речи о устанку? Ако пажљиво читамо Вука, Проту Матеју, Ранкеа и друге сведоке, уверавамо се о нечем другом: да је устанак био завршно и највише „заветно“ дело наше многовековне сељачке херојско-патријархалне цивилизације, и већ у исто време почетак њеног распадања. Покушаћемо да о томе шире проговоримо у идућем броју.

(Д.В.)

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАИВНЕ УМЕТНОСТИ

Прошле године навршило се пет деценија од појаве југословенске наивне уметности, која је данас позната широм света. Сликари Крсто Хегедушић основао је у Загребу 1929. године значајну уметничку групу „Земља“, с тежњом ослањања на родно тле. Ту су се убрзо нашли и самоуки сељаци сликари Иван Генералић и Фрањо Мраз из села Хлебине, а затим Мирко Вириус и други. Тако се родила чувена „Хлебинска школа“.

Почетком тридесетих година у Србији, у селу Опарићу јавља се самоуки сликар Јанко Брашић, око кога ће се доц-

није такође окупити позната „Опарићка школа“.

Поводом педесетогодишњице југословенске наивне уметности прошле године је приређено више изложби (у београдском Културном центру изложба југословенске наиве, у галерији „Борбе“ изложба „Хлебинска јесен“ и др.); а издавачка кућа ВИГЗ у својој џепној књизи објавила је, први пут у нас, мали лексикон самоуких сликара и вајара „Наива у Југославији“ од Косте Димитријевића.

Ову значајну педесетогодишњицу обележавамо доносећи у овом броју неколико репродукција слика Ивана Генералића и Јанка Брашића.

Такође, бележимо да је недавно у Паризу објављена и у Центру културе

и уметности „Жорж Помпиду“ свечано представљена монографија „Рабузинова небеса“ од Ђанкарла Вигорелија.

То је прва монографија о једном нашем сликару који не живи и не ствара у Француској.
(З. В.)

„СЕЛО И НАША САВРЕМЕНА КЊИЖЕВ- НОСТ

Под овим насловом крушевачка „Багдала“ и „Књижевна реч“ и „Задруга“ из Београда припре-

миле су округли сто у Крушевцу 17. и 18. новембра прошле године, први те врсте у нас. Због недостатка простора, о том значајном скупу објавићемо осврт у идућем броју.
(Д.В.)

„ВУКОВИМ ТРАГОМ“ — НА КОЛАРЧЕВОМ НАРОДНОМ УНИВЕРЗИ- ТЕТУ

Од 10. децембра 1979. до 21. јануара 1980. године, понедељком, на Коларчевом народном универзитету одржан је круг од шест предавања „Вуковим трагом“, са следећим темама: „Данашњи скупљачи народног блага“ (Драгиша Витошевић), „Кална — рудник народо-словља“ (Владета Р. Ко-

шутих), „Народно стваралаштво врањанског краја“ (Момчило Златановић), „Народно благо Тимочке крајине“ (Љубиша Рајковић), „Народно стваралаштво сврљишког краја“ (Недељко Богдановић) и „Надгробнички натписи као вид народног стваралаштва“ (Радојко Николић). Тако је први пут на овој угледној београдској трибини скренута пажња на данашње Вукове следбенике и плодове њиховог рада.
(З.В.)

НОВЕ КЊИГЕ

У последњих неколико година, у времену неизлажења „Расковника“, појавио се читав низ запажених књига наших песника и скупљача народних умотворина.

Србољуб Митић објавио је четири књиге песама, а Добрица Ерић пет. Момчилу Тешићу изашло је из штампе неколико нових књига и блистав избор песама за децу „Жетеоци, добар дан“ у издању „Дечјих новина“ из Г. Миланов-

ца. Живадин Стевановић, један од најстаријих песника са села, такође је добио избор песама "Давни дани" у издању "Дечјих новина". Милени Јововић изашла је књи-га песама за децу "Мравље срце" (БИГЗ 1977), која је награђена као најбоља дечја књига године. Зоран Вучић објавио је прву књигу песама „Пролази свет“ (Градина 1976), а Петар Бељак-овић, такође прву "Чини несанице" (Светлост, Крагујевац, 1979). И Драгољуб Јевремовић добио је прву збирку песама "Заноћнице" (издање Дружине песника са села "Сунцокрет", 1977). Недељко Богдановић објавио је две књиге: "Врла страна" и "Дневни ред". Радослав Раденковић збирку песама "Ватраље" (издање „Градине“). И Михаило Кнежевић из Лазаревца објавио је две збирке песама. Слободан Јанковић Сречанин дао је збирку песама "Царић пое" (1977) на непознатом сретачком наречју из околине Призрена.

И скупљачи народних умотворина нису били мање вредни. Љубиша Рајковић објавио је обимну и врло лепо сређену књигу лирских народних песама из Тимока "Здравац миришљавац" (Зајечар, 1978), а један други прегалац, Љубинко Миљковић, исте године је штампао у Књажевцу рукописни зборник песама из сокобањског краја "Вања".

Драган Лакићевић објавио је књигу народних прича у новим записима

"Вук и ајдук" (издање Слова љубве) и избор народних загонетки (издање Рада). Божићар Тимотијевић, песник, сачинио је антологију бајалица "Истрчаше доњоземци" (издање Народне књиге, 1978), а Никодије Спасић из Светозарева објавио је неколико нових књига легенди из Поморавља. Радован Маринковић је штампао у Чачку "Јеличке легенде" (1977), а његов земљак Миодраг Јаћимовић исте године у Белановици "Качерске легенде". Новинар Антоније Ђурић објавио је код Културног центра у Горњем Милановцу 1979. године врло занимљива казивања старих ратника "Солунци говоре — Овако је било", која су за кратко време доживела три издања. Најзад једна књига у блиској вези са "Расковником": „Речник личних имена“ Милице Грковић угледао је свет у „Вуку Караџићу“ 1977. Телевизија Београд објавила је 1976. године зборник „Знање имање“, врсту летописа те запажене емисије. А 1978. изишао је такође обиман зборник „Рад ХХ конгреса Савеза удружења фолклориста Југославије у Новом Саду 1973. године“. Ове године, пак, иза вишегодишњег застоја, обновљен је и „Пољопривредни календар“, чији је издавач сада „Нолит“.

После ранијих књига о наивцима Ота Бихаљи Мерица и Небојше Томашевића, Коста Димитријевић је 1976. штампао збирку портрета и скица

„Народни уметници Југославије”, а прошле године мали лексикон „Наива у Југославији”. Мира Бошковић и Милица Маширевић објавиле су раскошно опремљену монографију „Самоуки ликов-

ни уметници у Србији” (1977). Разуме се, ово нису све књиге које ваља поменути, али ћемо убудуће настојати да појаву нових књига редовније бележимо.

(З.В.)

САКУПЉАЈМО НАРОДНО БЛАГО!

Живимо у време великих промена које захваћају целу нашу заједницу, а највише село, древни расадник наше народне културе. Друге културне вредности и понашање нагризају и кидају нит вековног продужавања предања. То је неминовност времена, општи закон који обухвата све народе — доказ кретања и смене облика људског понашања. Такве промене су се дешавале и раније у судару различитих култура — али никад тако брзо као данас, у размаку времена које испуњава једно поколење.

До сада је доста учињено да наша народна култура не нестане без трага. Захваљујући највише појединцима и неким организацијама, прикупљена је значајна грађа — нешто од тога изучено и објашњено, а остало чека будуће истраживаче.

Један од основних задатака „Расковника“ јесте и прибирање и штампање грађе из народног живота, нарочито народ-

ног стваралаштва. Зато позивамо све наше старе и нове сараднике, да се (поново) придруже значајном подухвату — записивању и отрзању од заборава оног, што је народно памћење пренело из дубине векова. Ми ћемо, у границама расположивог простора, доносити примере тих записа. Постоји могућност штампања такве грађе и у оквиру других издања (зборника, посебних књига и сл.).

Напоменимо нешто у вези са записивањем народног стваралаштва. Ваља обратити већу пажњу на записивање до сада мало објављених облика говорног стваралаштва, као што су: 1) дечје песмице (да изађе попац из рупе, да ватра боље гори, да пуж пусти рогове) као облици заклинања; 2) народне басме и бајања (од разних болести, природних непогода, за љубав, врадбине за изазивање несреће и сл.); 3) легенде о местима и људима (везивање одређених прича за неке називе локалитета, помени историјских и неисторијс-



Иван Генералић „Страшило“

ких личности и сл.); 4) опис годишњих обичаја и све радње које се везују за њих, итд.

Сваки запис треба дати на наречју којим говори казивач (информант). Навести место одакле потиче запис, име и презиме казивача,

као и годину његовог рођења и време када је све то записано. Приме-ри народног стваралаштва се не смеју мењати, поправљати или преносити на књижевни језик.

Надамо се да ће наша сарадња бити успешна.

Уредништво

САРАДНИЦИМА „РАСКОВНИКА“

Као што показује „Библиографија Расковника“, коју ћемо у овом и неколико идућих бројева објавити, овај часопис је, у поређењу са другима, имао несумњиво највећи број сарадника што значи и да је био најотворенији. „Расковник“ жели да то и остане.

Зато позивамо своје досадашње сараднике да обнове сарадњу, као и нове — да нам се придруже у овом нашем заједничком (како смо то једном раније назвали) „походу непресушним народним изворима“.

У исто време, иако велика већина наших сарадника никада није постављала питање хонорара (а било их је раније поприлично који су се тога, да би помогли часопис, одрицали), дужни смо се извинити што „Расковник“ ни у последњем годишту (1975) није био у могућности да било какав хонорар плати. Од сада, сви објављени прилози биће хонорисани.

Уредништво

**БИБЛИОГРАФИЈА
ЧАСОПИСА „РАСКОВНИК“**

Уредници:

Драгиша Витошевић (1968—1972)

Добрица Ерић, одговорни уредник (1968—1972)

Др Владета Р. Кошутић (1969—1972)

Драгиша Витошевић, в.д. главног уредника (1975)

Добрица Ерић, одговорни уредник (1975)

Др Владета Р. Кошутић (1975)

Др Милорад Милошевић-Бревинац (1975)

Драгољуб Јевремовић (1975)

Лала Јевтовић (1975)

Милена Јововић (1975)

Светислав Павићевић (1975)

Момчило Тешић (1975)

Уређивачки савет

Милојко П. Ђоковић (1968—1972)

Драгољуб Јевремовић (1968—1972)

Лала Јевтовић (1968—1972)

Бранко Јовановић (1968—1972)

Милена Јововић (1968—1972)

Др Владета Р. Кошутић (1968)

Србољуб Митић (1968—1969)

Живадин Стевановић (1968—1972)

Момчило Тешић (1968—1972)

Вукосава Андрић (1969—1972)

Милош Луковић (1969—1972)

Др Милорад Милошевић-Бревинац (1969—1972)

Технички уредник

Радоје М. Кавецкић (1968—1975)

Секретар редакције:

Зоран Вучић (1975)

Време излагања „Расковника“

1968. бр. 1 (јесен); бр. 2 (зима).

1969. бр. 3 (пролеће); бр. 4 (лето); бр. 5 (јесен); бр. 6 (зима).

1970. бр. 7 (пролеће); бр. 8 (лето); бр. 9 (јесен); бр. 10 (зима).

1971. бр. 11 (пролеће); бр. 12 (лето); бр. 13 (јесен); бр. 14 (зима).

1972. бр. 15 (пролеће); бр. 16 (лето); бр. 17 (јесен); бр. 18 (зима).

1975 (1976). бр. 19 (пролеће); бр. 20 (лето);

1975 (1977). бр. 21 (јесен); бр. 22 (зима).

I ПОЕЗИЈА

(Обухваћена је поезија из свих песничких рубрика у „Расковнику“: лирска, децја, пригодна итд.)

Агон, Милорад Б.

1. СЕЉАЦИ. Бр. 7, стр. 38.
2. СУДБИНА. Бр. 7, стр. 38—39.

Алечковић, Мира

3. ТРИ ДЕВОЈЧИЦЕ ИЗ СЕЛА ЛИПЕ (одломак). Бр. 9, стр. 49.

Алимпић, Драгана

4. ТИШИНИ СВОЈОЈ. Бр. 11, стр. 37—38.
5. СРЦЕ МИ ПО ПОЉИМА СКИТА. Бр. 18, стр. 23—24.

Андрејић, Томислав Ж. (Сењанин)

6. ОЗАРЈЕ. Бр. 16, стр. 37.

Андрић, Вукосава С.

7. ОБМАНА. Бр. 1, стр. 9.
8. НЕКО. Бр. 1, стр. 9.
9. МЕСЕЧЕ. Бр. 4, стр. 14.
10. ПОРТРЕТ. Бр. 4, стр. 14.
11. ЗАЛАЗАК Мојој баки. Бр. 4, стр. 15.
12. ПЕСМИ (I—V). Бр. 8, стр. 3—5.
13. ПОРУКА. Бр. 8, стр. 5—6.
14. БЕЗ НАСЛОВА. Бр. 8, стр. 6.
15. ЗАВИЧАЈ. Бр. 13, стр. 3—4.
16. ПРИЧА. Бр. 13, стр. 4.
17. ПРЕЛОМ. Бр. 13, стр. 4.
18. САВЕТ. Бр. 13, стр. 5.
19. ПРЕДЗНАК. Бр. 13, стр. 5.
20. СТУДЕНИЦА. Бр. 15, стр. 5—6.
21. РАСКОВНИКУ. Бр. 20, стр. 5.
22. СНЕЖАНИ. Бр. 20, стр. 5.
23. ПЕСМИ. Бр. 20, стр. 5.

Антић, Мирослав

24. НАЈМАЊА ПЕСМА. Бр. 9, стр. 53.
25. ВОЈВОДИНА (одломци). Бр. 15, стр. 35—36.

Антонијевић, Вера

26. ТРИ ПЕСМЕ. Бр. 14, стр. 27—29.
27. ЛЕДИНЕ НЕБА. Бр. 20, стр. 30—31.

Анушић, Анђелко

28. ЗВИЈЕЗДА МАЛА. Бр. 16, стр. 48.

Арсић, Русомир Д.

29. ДРВО. Бр. 11, стр. 49.
30. ВЕТАР. Бр. 11, стр. 49.
31. ТАМА. Бр. 11, стр. 49.
32. ВАРКА. Бр. 15, стр. 28.
33. ДОЛАЗЕЊЕ. Бр. 22, стр. 58—59.
34. ОДЛАЗЕЊЕ. Бр. 22, стр. 59.

Бабић, Митар

35. „ЛЕПА ЛИ СУ СЕЛА ИСПОД ЦЕРА“. Бр. 6, стр. 49.
36. „ЧИЈА КУЋА УСРЕД МАЛОГ СЕЛА“. Бр. 6, стр. 49.

Бајић, Миленко Н.

37. ИСПОВЕСТ. Бр. 3, стр. 23.
38. ВЕТАР. Бр. 3, стр. 23.
39. ТРАВЕ (I—II). Бр. 5, стр. 17.
40. ОДЛАЗАК. Бр. 9, стр. 25—26.
41. ИПАК. Бр. 11, стр. 43.
42. ВАСКРСЕЊЕ. Бр. 13, стр. 15—16.

Бајић, Предраг

43. ФРУЛА. Бр. 19, стр. 18.

Балог, Звонимир

44. НЕГДЕ У НЕКОЈ ЗЕМЉИ ДАЛЕКОЈ. Бр. 9, стр. 54.

Бановић, Драгољуб

45. СТАРИ ПАС. Бр. 7, стр. 39.

Бараковић, Мехо

46. ЈЉУБИЧАСТА СЛИКА. Бр. 9, стр. 24.
47. КРАЈ ЛЕТА. Бр. 19, стр. 24.

Барјактаровић, Миленко

48. НАПУШТЕН ДОМ. Бр. 5, стр. 49.

Баџић, Димитрије

49. ДИВЉЕЊЕ ПЕСМИ. Бр. 2, стр. 10.
50. ПЕСМА О СУВОДОЛСКИМ ЧОВАНИЦАМА. Бр. 8, стр. 26.

Бедни, Павлорад

51. ТРЕШЊА У ЦВЕТУ. Бр. 17, стр. 22.
52. ТУГА. Бр. 17, стр. 22.

Бељаковић, Милутин В.

53. ДУГ ДУГОВЕТНИ. Бр. 1, стр. 12.
54. ПУТЕВИ НЕВИДА. Бр. 1, стр. 12—13.
55. ВОДА НА КЉУЧУ. Бр. 3, стр. 10.

56. ИЗМЕЂУ ЛУЧЕ И СУТ-
РА ЗЕМЉОДАНА. Бр. 3,
стр. 10.
57. ПРАМЕН. Бр. 6, стр. 7.
58. МОЈА ЗВЕЗДА. Бр. 6,
стр. 5.
59. ПЕСМА О БЕЛОМ. Бр.
6, стр. 6.
60. НЕДОСИТИ ПИРА. Бр.
6, стр. 6—7.
61. МРЉАВА. Бр. 6, стр. 7.
62. ЖРВАЊ. Бр. 9, стр. 4—
—5.
63. БЕРАЧИ БЕЛОГ ДАНА.
За Д. Е. (Одломак из по-
еме Со и хлеб или Бе-
рачи плодова). Бр. 16,
стр. 7.
64. МОЈ СВЕТ. Бр. 16, стр.
7—8.
65. ПОВОЈ СЕЂАЊА. Бр. 16,
стр. 9.
66. НЕДОСИТИ ПИРА. Бр.
16, стр. 10.
67. ЖИВОТОК. Бр. 16, стр.
10—13.
68. ПОВОЈ СЕЂАЊА. Бр.
22, стр. 52.
- Бељаковић, Петар Ж.
69. ИЗМЕЂУ ДВЕ ВАТРЕ.
Бр. 1, стр. 19—20.
70. ЛАСТЕ ГРУЖАНСКИХ
ДОЛИНА. Бр. 3, стр. 11.
71. У ПОВЕРЕЊУ. Бр. 4,
стр. 39
72. ВЕНАЦ ЗА СЛАЂАНУ.
Бр. 7, стр. 3—4.
73. ПРИЖЕЉКИВАЊЕ
БРЕЖУЉАКА. Бр. 7,
стр. 4—5.
74. БЕЛИ ПРЕДЕЛИ СНА.
Бр. 7, стр. 5.
75. ШАПУТАЊЕ БОЉКИ.
Бр. 7, стр. 6.
76. ШУМА. Бр. 7, стр. 45—
—46.
77. ЧИНИ НЕСАНИЦЕ. Бр.
9, стр. 15.
78. САЊ. Бр. 10, стр. 41.
79. КРАЂА. Бр. 10, стр. 41.
80. МАЛИ СПАВАЧ. Бр. 10,
стр. 42.
81. ШТА ЈЕ ТО РИМА. Бр.
10, стр. 42—43.
82. ДРВО. Бр. 12, стр. 26.
83. ЧОВЕК ЧОВЕКУ. Бр. 14,
стр. 19.
84. НА ПУТУ БЕСПУЋА ЗА-
ВЕДЕН. Бр. 14, стр. 20.
85. О ГДЕ СУ ЉУДИ. Бр. 14,
стр. 20—21.
86. АВЕТИ ИЛИ КОСТИ.
Бр. 14, стр. 21.
87. САДА ТЕ ТАМО САМО
СЛУТЕЋИ ГЛЕДАМ. Бр.
20, стр. 8.
88. ОПРОСТИ. Бр. 20, стр.
8—9.
- Бећковић, Матија
89. ВОДА У ЦЕВИМА. Бр.
9, стр. 39.

- Биорац, Драган
90. ГРУЖАНСКЕ ПЛЕМКИ-
ЊЕ ЖИТА. Бр. 20, стр.
20.
91. ПРЕДСКАЗАЊЕ. Бр. 20,
стр. 20—21.
92. ГРУЖАНКА. Бр. 20, стр.
21.

Бистровић, Павле

93. ОВДЈЕ. Бр. 10, стр. 23.
94. СТАНИТЕ ДАНИ. Бр. 10,
стр. 23.

Бјелкић, Тодор

95. РУЖА. Бр. 6, стр. 27.
96. РОДНО СЕЛО. Бр. 6,
стр. 27.
97. КАД МОЈА БРАЋА
УЛИЦОМ ХОДЕ. Бр. 19,
стр. 29—30.

Вогдановић, Недељко

98. СЕЂАНКА. Бр. 5, стр.
13—14.
99. ОДЛАЗАК. Бр. 9, стр.
25.
100. ЗАТОЧЕЊЕ. Бр. 9, стр.
25.

Божич, Мирјана

101. ОТАЦ ВИНОГРАДАР.
Бр. 21, стр. 45.
102. ПРАЗНИНА. Бр. 21, стр.
45.

Божич, Божана

103. ТУ СМО. Бр. 20, стр. 28—
—29.

Божичић, Невенка

104. ЖЕНА И ЦВИЈЕТ. Бр.
20, стр. 31.
105. НА ДАН ТВОЈЕ СВАД-
БЕ. Бр. 20, стр. 31.

Бошковић, Вукоман

106. ЗНАМ ЖЕНЕ. Бр. 18,
стр. 25.

Бошковић, Малина

107. ИСЦЕЉЕЊЕ. Бр. 20, стр.
32.

Бранковић, Бранислав В.

108. С ОНЕ СТРАНЕ ЗАВИ-
ЧАЈА. Бр. 19, стр. 23.
109. СЛОВО О ШУМИ. Бр. 22,
стр. 58.

Бранковић-Мајска, Вера

110. НАРЦИСА. Бр. 10, стр.
32.

Бранковић-Мајски, Пе-
тар

111. НАСЛИКАЈ МИ МИ-
ЛЕНТИЈА МУЧЕНОГ.
Бр. 10, стр. 25.

- Брашић, Михаило**
112. БРАЋИ НА ДНУ МОРА. Бр. 3, стр. 16 (и у бр. 4, стр. 109, у „Исправкама“).
113. ГЛУВО ДОБА НАД БЛАГОТИНОМ. Бр. 8, стр. 25.
- Брковић, Јеврем**
114. СЈЕЋАЊЕ НА ПРИЈАТЕЉА. Петру Бетковићу. Бр. 14, стр. 33.
- Буквић, Мирољуб (псеудоним?)**
115. ЈЕЛЕНА. Бр. 17, стр. 19.
- Василијић, Слађана**
116. РОСА (Зора, Јутро, Подне, Вече). Бр. 4, стр. 19.
117. ПРОЛЕЋЕ. Бр. 4, стр. 20.
118. ЖИВОТ. Бр. 4, стр. 20.
119. ТРАВА. Бр. 8, стр. 21—22.
120. СЕЉАНЧИЦА. Бр. 8, стр. 21.
121. ЗОРА. Бр. 12, стр. 14.
122. ЗА ТЕБЕ (М.Л.) Бр. 16, стр. 25.
123. САЗНАЊЕ. Бр. 16, стр. 25.
124. РАЗВИГОРУ. Бр. 16, стр. 26.
125. САН. Бр. 20, стр. 35—36.
- Ваџић, Зоран Р.**
126. ЕПИТАФИ: РАДОЈЕ РАДОЈЕВИЋ МОРАВАЦ. Бр. 17, стр. 24.
127. ЕПИТАФИ: ВИТОМИР ВОДЕНИЧАР. Бр. 17, стр. 25.
- Васиљевић, Обрад Д.**
128. СУВОБОРКА. Бр. 2, стр. 12.
129. ЖИВОТОПИС. Бр. 2, стр. 13—14.
130. ДАЉИНА. Бр. 2, стр. 14—15.
131. ДЕВОЈКА. Бр. 4, стр. 15—16.
132. БРЕЗИЦА. Бр. 6, стр. 36.
133. РАСПУШТЕНИЦА. Бр. 7, стр. 16.
134. СИРОЧЕ. Бр. 7, стр. 16.
135. ПЕСНИК. Бр. 11, стр. 11.
136. РИДОВЉАНКА. Бр. 11, стр. 12.
137. ПОКОШЕНО ЛЕТО. Бр. 11, стр. 12—13.
138. ПОД ТАЈНИМ ОКРИЉЕМ. Бр. 11, стр. 13.
139. СТАЗЕ. Бр. 11, стр. 13.
140. СЕНКА. Бр. 15, стр. 14—15.
141. МЕДЕНИЦА НЕСАНИЦА. Бр. 15, стр. 15.
142. ЗЕЛЕНИ ОБРАД. Бр. 15, стр. 15—16.
143. ВРАТИ СЕ ИЗ НЕПОВРАТА (Песнику Пауну Петронијевићу). Бр. 16, стр. 6—7.
144. ОБЛАЧЦИ ЖЕЉА. Бр. 18, стр. 16.
145. ГЛАВОВОЉНИ СУВОБОР. Бр. 18, стр. 31.
- Велисављевић, Драгослав**
146. ПОДНЕ. Бр. 17, стр. 23.
147. ЖЕТВА. Бр. 17, стр. 23.
- Вељовић, Верка**
148. ПЕСМА ГРУЖАНСКИМ СЕЉАЦИМА. Бр. 6, стр. 19—20.
149. ИЗУЗЕТНА СТАБЛА. За Д. В. Вр. 9, стр. 13.
150. НЕЗНАНИ У НЕДРИМА ПЛАНИНЕ. Бр. 15, стр. 24.
151. ОБЕЋАЊЕ РАЗВИГОРЦА. Бр. 20, стр. 18—19.
152. КРАЈ ЈЕ ПОЧЕТАК. Бр. 22, стр. 60.
- Виденовић, Радомир**
154. ЖИЋЕ ДА ЗАПИШЕ: НЕРОД. Бр. 21, стр. 47.
154. ЖИЋЕ ДА ЗАПИШЕ: РАСАП. Бр. 21, стр. 47.
155. ЖИЋЕ ДА ЗАПИШЕ: ЖАРА. Бр. 21, стр. 47.
- Витезовић, Милован**
156. РЕКА. Бр. 9, стр. 58.
- Вицулин, Богдан**
157. „НЕШТО СЕ ВЕЛИКО У ПРИРОДИ СПРЕМА“. Бр. 8, стр. 37.
- Вишковић, Зденка**
158. „МОРЕ ТЕЦИ“. Бр. 8, стр. 34.
- Војводић, Момир М.**
159. ДРУМСКА БАЛАДА. Бр. 8, стр. 31—32.
160. ВИДОМ ЗАСЈЕЊЕНИХ ОЧИЈУ. Бр. 8, стр. 32—33.
161. СЈЕЧА ХРАСТА. Бр. 21, стр. 41.
162. ГОРОСЈЕЧА. Бр. 21, стр. 42.
- Војновић, Душко В.**
163. ПРОМИНУ ТИЦА ПУТАЊОМ ТРИВУНА ДИМИЋА. Бр. 15, стр. 26.
- Врховац, Душан**
164. МИЛЕШЕВСКОМ АНЂЕЛУ. Бр. 17, стр. 20.
165. ЗЕБЊА. Бр. 17, стр. 20.
166. МРТАВ МРТВОГ ИЗИГРАВА. Бр. 17, стр. 20—21.

- Вујиновић, Јанко**
167. ИЗИЋИ САМОТНИЧЕ. Бр. 10, стр. 33.
168. ПРОЛЕЋНА. Бр. 10, стр. 34—35.
169. СТОЈАН. Бр. 10, стр. 36.
170. СЕТВЕНИЦИ. Бр. 16, стр. 29.
171. ЖЕТЕОЦИ. Бр. 16, стр. 29.
172. КОЊИ. Вр. 16, стр. 29—30.
- Вујичић, Никола**
173. СТАРЕЊЕ. Бр. 19, стр. 22.
- Вукомановић, Боривоје**
174. ЗДРАВИЦА. Бр. 22, стр. 55—56.
- Вукосављевић, Славко**
175. ДЕВОЈКА И ЦВЕЋЕ. Бр. 11, стр. 54.
- Вукотић, Вида**
176. „ВИД ДА ЛОМИМ“. Бр. 16, стр. 41.
- Вукшић-Витошевић, Вјера**
177. ВРАТИЛА ВИХ СЕ ТАМО. Бр. 20, стр. 15.
- Вулановић, Војислав**
178. ВРАЋАМ СЕ ДОМУ И ЈАВУЦИ. Бр. 17, стр. 28.
- Вучић, Живојин**
179. КИША. Бр. 6, стр. 35—36.
- Вучић, Зоран С.**
180. ШЕСТ ПЕСАМА: ПАСТИРИЦА. Бр. 4, стр. 30.
181. ШЕСТ ПЕСАМА: ВАТРА. Бр. 4, стр. 31.
182. ШЕСТ ПЕСАМА: ЗОРА. Бр. 4, стр. 31.
183. ШЕСТ ПЕСАМА: „У ПОЉУ ВОЛОВИ“. Бр. 4, стр. 31.
184. ШЕСТ ПЕСАМА: „ПОЉЕ, МОЈЕ ГРУДИ“. Бр. 4, стр. 32.
185. ШЕСТ ПЕСАМА: „ДВАДЕСЕТ ТОЧКОВА“. Бр. 4, стр. 32.
186. ВРАПЦИ. Бр. 6, стр. 36.
187. ЖИТА. Бр. 7, стр. 17.
188. ДУГА. Бр. 7, стр. 17.
189. ЧОВАНИ. Бр. 7, стр. 18.
190. ПОВУНА (Три записа). Бр. 7, стр. 18—19.
191. ДЕВОЈЧИЦА. Бр. 7, стр. 19—20.
192. ВАТРА. Бр. 7, стр. 20—21.
193. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ НАЦ: БРАНКО. Бр. 10, стр. 3.
194. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: ЗМАЈ. Бр. 10, стр. 3—4.
195. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: НАСТАСИЈЕВИЋ. Бр. 10, стр. 4.
196. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: ДРАИНАЦ. Бр. 10, стр. 4.
197. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: ДЕСАНКА. Бр. 10, стр. 4.
198. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: ТОПИЋ. Бр. 10, стр. 4—5.
199. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: ПОПА. Бр. 10, стр. 5.
200. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: МИЉКОВИЋ. Бр. 10, стр. 5.
201. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: РАИЧКОВИЋ. Бр. 10, стр. 5.
202. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: МАРКОВИЋ. Бр. 10, стр. 6.
203. ВЕЧНОЦВЕТНИ ВЕНАЦ: ДОВРИЦА. Бр. 10, стр. 6.
204. „ТИ МИ ЗАМАЧЕ МИСО ЦВЕТНА ТИЦО РОСЕ“. Бр. 10, стр. 6.
205. СЕДАМ СВРЉИШКИХ НАДГРОВНИХ ЗАПИСА. Бр. 10, стр. 7—8.
206. ШЕВА. Бр. 12, стр. 26—27.
207. СЛОВО ЉУБВЕ У ТИЦИ НАД ВОДОМ. Бр. 14, стр. 7.
208. ИЗГРЕВАЊЕ. Бр. 14, стр. 7.
209. ФРЕСКА. Бр. 14, стр. 8.
210. ЕСВЕРЛИК. Бр. 14, стр. 8—9.
211. ПРЕЉА У ПРЕТПОНОЋЈЕ (I—II). Бр. 14, стр. 9.
212. ТКАЉА (I—II). Бр. 14, стр. 10.
213. ТРАВЕ КАД ПЕВАЈУ. Бр. 14, стр. 11.
214. БУЛКА. Бр. 16, стр. 47.
215. НА ГРОВЉУ У ВИГОСУ. Бр. 18, стр. 9.
216. ЛЕПА МОНАХИЊО СА КОВНИМ У ГЛАСУ. Бр. 18, стр. 9.
217. РАВИЈОЈЛА. Бр. 18, стр. 10.
218. ДНЕВИ НЕСПОКОЈА. Бр. 18, стр. 10.
219. ЈЕСЕНИ ТИХО У ШУМАМА СТАРИМ. Бр. 18, стр. 10—11.
220. ТРЕШЊА. Бр. 18, стр. 11.
221. МАЈКА. Бр. 18, стр. 11.
222. РУЖА. Бр. 18, стр. 11.
223. ПИТАЊЕ. Бр. 18, стр. 11.
224. САБРАЊИ. Бр. 18, стр. 12.
- 225.

226. ЗАПИСИ О НАМА У-
МЕСТО РОДОСЛОВА:
МАРКО. Бр. 18, стр. 12
227. ЗАПИСИ О НАМА У-
МЕСТО РОДОСЛОВА:
ЖИВОЈИН. Бр. 18, стр.
12.
228. ЗАПИСИ О НАМА У-
МЕСТО РОДОСЛОВА:
СЛАВКО. Бр. 18, стр. 12.
229. ЈЕСЕН. Бр. 18, стр. 30.
230. ТАКО ТО БИВА. Бр. 18,
Бр. 21, стр. 36—37.
231. КРВ СВОЈУ ЧУЈЕМ:
ПРВО СЛОВО. Бр. 19,
стр. 5.
232. КРВ СВОЈУ ЧУЈЕМ:
ЈЕСЕНСКА. Бр. 19, стр.
5.
233. КРВ СВОЈУ ЧУЈЕМ. Бр.
19, стр. 6.
234. КРВ СВОЈУ ЧУЈЕМ:
КОНАЧНО СЛОВО. Бр.
19, стр. 6.
235. КРВ СВОЈУ ЧУЈЕМ:
ДОЗИВАЊЕ. Бр. 19, стр.
6—7.
236. РЕЧИ ДУШОМ ДУЊЕ.
Бр. 21, стр. 36—37.
237. ЗАВРШЕНА ПРИЧА. Бр.
21, стр. 37.
- Вучићевић, Ненад
238. ВЕЧЕ. Бр. 16, стр. 40.
- Вучковић, Стојан
239. ДВЕ БРЕЗЕ. Бр. 13, стр.
21.
- Гавриловић, Манојле
240. ЧЕКАЊЕ. Бр. 5, стр. 23.
241. ГЛАС ЈОЈ ДОПИРАШЕ.
Бр. 11, стр. 30.
242. ОВОЈЕНИ ВЕТРОВИ.
Бр. 16, стр. 39.
- Глишић, Иван
243. СИСА МАЈКЕ СРБИЈЕ,
Милићу од Мачве. Бр. 4,
стр. 27—28.
244. СВИТАЊЕ. Бр. 8, стр. 18.
245. ПОДНЕ. Бр. 8, стр. 19.
246. СУНЦЕ. Бр. 8, стр. 19.
247. ВРЕМЕ. Бр. 8, стр. 19.
248. ГРОБЉЕ. Бр. 8, стр. 19.
249. ДОБА. Бр. 8, стр. 19—
—20.
250. ФРУЛА. Бр. 11, стр. 25.
- Голоб, Звонимир
251. ГЛАС ТВОЈ. Бр. 14, стр.
32.
- Дамјановић, Ђуро
252. ПИТАЊА МАМИ. Бр. 14,
стр. 38.
- Данојлић, Милован
253. НЕВИНОВА БАЛАДА
(Из „Урођеничких пса-
лама“). Бр. 6, стр. 31—32.
ШТА ЈЕ ЖИВОТ. Бр. 9,
стр. 55.
254. ШУМА. ШУШАЊ. Бр.
17, стр. 12.
255. ПРЕДАО. Бр. 17, стр. 12—
—13.
256. БАЛАДА СА ЈЕСЕЊИМ
ВЕТРОМ. Бр. 17, стр. 14.
- Делетић, Ратко
257. НИЗ БЕЛЕ КЛЕТВЕ
НИЗ ВРЕМЕ. Бр. 18, стр.
22—23.
- Делибашић, Радован
258. ЗОРА. Бр. 19, стр. 15.
259. КОЛО. Бр. 19, стр. 15—16.
260. ЗОВ. Бр. 19, стр. 16.
- Делић, Милорад М.
261. ТИСА. Бр. 2, стр. 10—11.
262. ПРИЗИВАЊЕ ПЕСМЕ.
Бр. 5, стр. 10.
263. МОЈЕ ГОРШТАКУШЕ.
Бр. 5, стр. 10.
264. СНИЈЕЖНИЦА. Бр. 13,
стр. 21.
265. ЛЕТО. Бр. 22, стр. 54.
266. БОРОВИ. Бр. 22, стр. 54.
- Деспотовић, Александар
267. КОСОВО. Бр. 7, стр. 28.
- Деспотовић, Селимир
268. ЗАЗЈЕВАЊЕ. Бр. 13, стр.
22.
269. ДЕТИЊСТВО. Бр. 15,
стр. 32.
270. МАГЛА. Бр. 15, стр. 32.
271. ЛОВАЦ. Бр. 15, стр. 32.
- 271а. „РАСКОВНИЧЕ РАС-
ПЕВАНИ“. Бр. 15, на
корицама.
- Дивнић, Драгољуб
272. ЗАПИСИ. Бр. 11, стр.
34—35.
- Диклић, Арсен
273. БАКА БРАНЕ ПЕСМЕ
ИЗАБРАНЕ. Бр. 9, стр.
47—48.
- Драгутиновић, Радоје С.
274. ВЕЧЕ. Бр. 3, стр. 17.
275. НА КРАЈУ ПУТА. Бр. 3,
стр. 18.
276. УЗМУЧЕНОСТ. Бр. 3,
стр. 18.
277. ПСЕВИ ЈЕЗИК. Бр. 18,
стр. 29—30.
- Дудаш, Ана
278. РУМЕНИ ТОК ЖАРА.
Бр. 10, стр. 28—29.
- Дурлић, Паун
279. КАД КРЕНЕМ У БРДА.
Бр. 14, стр. 24.

- Балић, Милосав**
 280. ДОДОЛСКА ПЕСМА. Бр. 7, стр. 35—36.
- Боковић, Љиљана**
 281. ЗАКАШЊЕЊЕ. Бр. 16, стр. 40.
- Боковић, Милунка**
 282. ВЕЧЕРЊА КЛЕТВА. Бр. 16, стр. 39.
- Ђорђевић, Александар В.**
 283. ОКРИЉЕ. Бр. 2, стр. 12.
 284. ГОВОР. Бр. 5, стр. 11.
 285. НЕПОГОДА. Бр. 5, стр. 11—12.
 286. БУЋЕЊЕ. Бр. 8, стр. 17.
 287. БУЈАЊЕ. Бр. 8, стр. 17.
 288. НА КРАЈУ ПРОЛЕЋА. Бр. 8, стр. 18.
 289. ЈЕСЕН. Бр. 9, стр. 5—6.
 290. ЕВО МЕ ОПЕТ. Бр. 14, стр. 14—17.
- Ђорђевић, Горан**
 291. БАЛАДА О ТРИ КОЊА. Бр. 15, стр. 25.
- Ђорђевић, Драган**
 292. МОЈ ДЕДА. Бр. 14, стр. 29.
 293. МОЈА МАЈКА. Бр. 14, стр. 29.
 294. МОЈ ОТАЦ. Бр. 14, стр. 30.
- Ђуза, Живко**
 297. УЛАР. Бр. 14, стр. 30.
 298. НОЋ. Бр. 14, стр. 30.
- Ђурђић, Јово Н.**
 299. ЧОБАНИЦА. Бр. 6, стр. 28—29.
- Ђурић, Павле**
 300. СОЛУНАЦ. Бр. 5, стр. 43.
 301. НА КАЈМАКЧАЛАНУ — о 50-годишњици битке. Бр. 10, стр. 48.
- Ђуришић, Душан**
 302. ПОЗИВ. Бр. 7, стр. 45.
 303. РОСА. Бр. 9, стр. 53—54.
- Ђурковић, Душан**
 304. КОПАЧ. Бр. 7, стр. 33.
- Ерић, Добрица**
 305. ЛЕПТИР И ДЕТЕ. Бр. 2, стр. 19—20.
 306. ЗВЕЗДЕ. Бр. 2, стр. 20.
 307. ПЕСНИК И МЕСЕЦ. Бр. 2, стр. 21.
 308. БАЈКА О СЕНИЦАМА. Бр. 2, стр. 21.
 309. ХИЉАДУ И ДРУГА НОЋ или АРИЈА ОД КОЈЕ УМИРУ СЛАВУЈИ (Сонетни венац). Бр. 4, стр. 3—10.
- 309а. „ЈУТРОС МЕ НАЈЗАД ОПЕТ ЗАЋЕНИЛО. Бр. 7, на корици.
 310. ЛАВУДОВО ЛЕТО (Писмо пријатељу Д. В.). Бр. 8, стр. 12—13.
 311. ЗАШТО МАЧКА ЛОВИ МИША. Бр. 8, стр. 51—52.
 312. СЛАВУЈ МЕ ЗОВЕ. Бр. 8, стр. 52—53.
 313. НОЋ ПУНА МЕНЕ И МЛАДОГ МЕСЕЦА. Бр. 9, стр. 8—9.
 314. ОД РАТАРА ДО ЗЛАТАРА: РАТАР. Бр. 11, стр. 65—66.
 315. ОД РАТАРА ДО ЗЛАТАРА: ВОДЕНИЧАР. Бр. 11, стр. 67—69.
 316. ОД РАТАРА ДО ЗЛАТАРА: ЗИДАР. Бр. 11, стр. 69—70.
 317. ОД РАТАРА ДО ЗЛАТАРА: ЛУЧАР. Бр. 11, стр. 70—72.
 318. ОД РАТАРА ДО ЗЛАТАРА: ЗЛАТАР. Бр. 11, стр. 72—74.
 318а. БУРЂЕВДАНСКИ УРАНАК. Бр. 11, на корици.
 319. ЗНАМЕЊЕ. Бр. 15, стр. 8.
 320. ПЕСМА ЋУТАЊА. Бр. 15, стр. 8—9.
 321. ПРЕТПОНОЊНО ПОДНЕ. Бр. 15, стр. 9.
 322. ВРЗИНО КОЛО. Бр. 15, стр. 9—10.
 323. РОБЕНДАНСКА ЗДРАВИЦА МОМЧИЛУ ТЕШИЋУ. Бр. 15, стр. 39.
 324. ОГРЛИЦА. Бр. 15, стр. 43—44.
 325. ПАУН. Бр. 16, стр. 3.
 326. ПАУН ЛЕТА. Бр. 16, стр. 50—51.
 327. ДОБРИЦА ЧОБАНСКА ТОРВИЦА: ДОБРИЦА И ДОБРИВОЈЕ. Бр. 17, стр. 29—30.
 328. ДОБРИЦА ЧОБАНСКА ТОРВИЦА: И ТО МИ ЈЕ НЕКА ТРАВА. Бр. 17, стр. 30—31.
 329. ДОБРИЦА ЧОБАНСКА ТОРВИЦА: ДОБРИЦА ЧОБАНСКА ТОРВИЦА И ЗОРИЦА РАЗВИГОРИЦА. Бр. 17, стр. 31—32.
 330. ПРИЗИВАЊЕ СУНЦОКРЕТА. Бр. 18, корице.
 331. ИМЕ У КОМЕ ЦВЕТАЈУ ЉИЉАНИ. Бр. 22, стр. 47—49.
- Ешић, Шимо**
 332. ШТА РАДИ ЈЕСЕН. Бр. 6, стр. 35.
 333. ДАН ЖАЛОСТИ. Бр. 7, стр. 47.

334. ВЕЗЕНА ТОРВИЦА. Бр. 10, стр. 43.
335. МРАВ. Бр. 10, стр. 44.
- Живадиновић, Драгослав**
336. ОЧИ. Бр. 10, стр. 27—28.
- Живановић, Радоје**
337. СМЕХ КАМЕЊА. Бр. 18, стр. 25.
- Живковић, Верица**
338. МЛАДОСТ. Мирјани Радовановић. Бр. 20, стр. 16.
339. ПОСВЕТА. Иви Андрићу. Бр. 20, стр. 16.
340. КОЛО. Вери Молдован. Бр. 20, стр. 16.
- Живковић, Владета**
341. ИГРАЛИ СЕ КОЊИ ВРАНИ. Бр. 17, стр. 26—27.
- Живковић, Драгослав Ј.**
342. ДЕВОЈКА. Бр. 6, стр. 28.
343. ГОРДОСТ. Бр. 10, стр. 32.
- Живковић, Живодраг**
344. РАМАЋСКА РУЖА. Бр. 9, стр. 10.
345. МАЈКА. Бр. 11, стр. 32.
- Живковић, Милан**
346. КО ТО ЗАВИЈА. Бр. 17, стр. 21—22.
- Жигић, Драган**
347. СВАДБА. Милану Станисављевићу из Јабучја. Бр. 7, стр. 31—32.
- Жикић, Слободан**
348. ЈА ИЛИ ВЕЧНОСТ. Бр. 16, стр. 36—37.
- Жугић, Нево, Ненад**
349. КУПАЧИЦА. Бр. 15, стр. 27.
- Жучни, Живорад Милић**
350. ПОГАЧА. Бр. 9, стр. 30.
351. ЛУЛА. Бр. 9, стр. 30.
352. НЕДЕЉА. Бр. 9, стр. 31.
353. СА СКЛАДОВА: КУПИНЕ. Бр. 12, стр. 7.
354. СА СКЛАДОВА: ТРЊИНЕ. Бр. 12, стр. 7.
355. СА СКЛАДОВА: ШИПУРАК. Бр. 12, стр. 7.
356. СА СКЛАДОВА: ТРОШЕ. Бр. 12, стр. 8.
357. СА СКЛАДОВА: СЕНИЦА. Бр. 12, стр. 8.
358. СА СКЛАДОВА: ДИМ. Бр. 12, стр. 8—9.
359. СА СКЛАДОВА: СИТО. Бр. 12, стр. 9.
360. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ПРЕПЕЛИЦА. Бр. 16, стр. 14.
361. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ЗРИКАВЦИ. Бр. 16, стр. 14.
362. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ЛИСЊАК. Бр. 16, стр. 15.
363. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ПЧЕЛИЊАК. Бр. 16, стр. 15.
364. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ОВЧАРНИК. Бр. 16, стр. 15—16.
365. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: КАПИЈА ШУМЕ. Бр. 16, стр. 16—17.
366. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: КОНСТАНТИНОВО. Бр. 16, стр. 17.
367. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ОКРЕЧЕНА СОБА. Бр. 16, стр. 17—18.
368. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛИКУ: ШЕВОЈ. Бр. 16, стр. 18.
369. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: БОЛЕСНИКОВА НОЋ. Бр. 16, стр. 18—19.
370. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ГОСПОЈИНСКА НОЋ У НИМНИКУ. Бр. 16, стр. 19.
371. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ЗАПИС. Бр. 16, стр. 19—20.
372. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: НИШТАК. Бр. 16, стр. 20.
373. ИСКОПАЈТЕ МИ РАКУ У ОБЛАКУ: ДОВИЂЕЊА НЕНАЂЕНИ ПРИЈАТЕЉУ. Бр. 16, стр. 20—21.
374. ЗВОНО. Бр. 19, стр. 17.
375. ДЕТЛИЋ. Бр. 19, стр. 17.
- Зафировић, Радомир**
376. ДОЗИВАЊЕ НАДЕ. Бр. 10, стр. 30.
- Зврко, Ратко**
377. ЗВИЈЕЗДЕ У ГРАДУ. Бр. 9, стр. 46.
- Здравковић, Милица**
378. УМИРАЊЕ ЛИВАДА. Бр. 7, стр. 29.
- Зејак, Алекса**
379. ГОРШТАЦИ. Бр. 14, стр. 24.
- Златановић, Радослав**
380. КАКО МОЈ ОТАЦ СТАРИ. Бр. 18, стр. 27—28.

- Зорић, Дана**
381. БЕЗ НАСЛОВА. Бр. 16, стр. 41.
- Зорић, Љубодраг**
382. ОБАЛА. Бр. 16, стр. 42.
- Ивановић, Радмило**
384. ЈУТРО. Бр. 5, стр. 16.
385. РОСА. Бр. 5, стр. 16.
386. ОНА. Бр. 5, стр. 16.
- Игњатовић, Миодраг Д.**
387. КРАЈПУТАШИ ЦРНУЋКИ — Добривоју Ерићу. Бр. 19, стр. 20.
- Илић, Влада**
388. ЉУБАВ. Бр. 17, стр. 23.
389. ТУГА. Бр. 17, стр. 23.
390. ВЕРНОСТ. Бр. 17, стр. 24.
- Илић, Крстивоје**
391. ЛЕГЕНДА О ЛЕЛИ. Бр. 7, стр. 27.
392. ПРЕПИШИ БОЛ СА ЛИШЋА: НОВЕМБАРСКА ЕЛЕГИЈА. Бр. 21, стр. 43.
393. ПРЕПИШИ БОЛ СА ЛИШЋА: ЈЕСЕЊЕ ПРЕДВЕЧЕРЈЕ. Бр. 21, стр. 43—44.
394. ПРЕПИШИ БОЛ СА ЛИШЋА: ЕЛЕГИЈА. Бр. 21, стр. 44.
- Исаиловић, Радослав И.**
395. ОПРОШТАЈ. Бр. 2, стр. 12.
396. ИСКРЕНОСТ. Бр. 6, стр. 17.
397. БЕЖИМ ОД СЕБЕ. Бр. 9, стр. 14.
- Јакшевац, Стјепан**
398. ЗЕЛЕНИ ПАДОВРАНИ. Бр. 9, стр. 45.
- Јањушевић, Гојко**
399. ОЗРИНИЋИ. Бр. 10, стр. 39.
- Јаќимовић-Тиса, Светислав**
400. БОЈ НА КАЈМАКЧАЛАНУ. Бр. 10, стр. 47—48.
- Јевремовић, Драгољуб М.**
401. НЕИЗВЕСНОСТ. Бр. 1, стр. 15.
402. „СЕМ ДУГЕ“. Бр. 1, стр. 16.
403. ЦИГАНИ (Скитања, Черга, Ватра). Бр. 3, стр. 6—7.
404. ЧОВЕК (1—5). Бр. 3, стр. 7—8.
405. ПОМЕНАК. Стевану Синђелићу. Бр. 3, стр. 9.
406. СУША. Златову, мом родном селу. Бр. 6, стр. 3—5.
407. ПРАСКОЗОРЈЕ. Бр. 10, стр. 11.
408. СВИТАЊЕ. Бр. 10, стр. 11.
409. ЖЕЋ. Бр. 10, стр. 12.
410. МУЗИЉА. Бр. 10, стр. 12—13.
411. МОБА. Бр. 10, стр. 13.
412. БЕЗИМЕНИ РАТНИК. Бр. 12, стр. 3—4.
413. РЕСАВСКИ АНЂЕО. Бр. 12, стр. 3—4.
414. ГРЕШНИК. Бр. 12, стр. 4—5.
415. РАТ. Бр. 12, стр. 5—6.
416. ПРАЗНИК. Бр. 12, стр. 6—7.
417. ЦРНИ ДАН. У спомен Пауну Петронијевићу. Бр. 16, стр. 6.
418. ПРАЉЕ. Бр. 18, стр. 6—7.
419. ФРЕСКА ИЛИ ЗАСПАЛО НЕБО. Високом Стефану. Бр. 18, стр. 7—8.
420. ЗАВЕШТАЊЕ. Бр. 18, стр. 8.
421. СМИРАЈ. Бр. 19, стр. 7—8.
422. КОРЕН. Бр. 19, стр. 8.
423. НАД МРТВИМ ПСОМ. Бр. 19, стр. 8—9.
424. УСПАВАНКА ЗА МОЈУ МАЈКУ. Сенима моје мајке. Бр. 20, стр. 6.
425. КАД ПЛАЧЕ МАЈКА. Бр. 20, стр. 6—7.
- Јовановић, Бојан**
426. СЕТВА. Бр. 9, стр. 26—27.
427. ВЕЧИТО ЗАВЕШТАЊЕ. Бр. 9, стр. 27.
428. БЕЗ ЉУБАВИ. Бр. 9, стр. 27.
- Јовановић, Бранко**
429. ПРОЛЕЋНА. Бр. 11, стр. 54—55.
- Јовановић, Верољуб**
430. РЕЧИ. Бр. 15, стр. 31.
431. СТОПЕ. Бр. 15, стр. 31.
432. ДУЊА. Бр. 15, стр. 31.
433. И ТИЦЕ МЕ ОСТАВИШЕ. Бр. 19, стр. 21.
434. ЦВЕТ. Бр. 19, стр. 21.
435. ПАУНУ ПЕТРОНИЈЕВИЋУ. Бр. 19, стр. 21.
- Јовић-Мали, Бога**
436. ЈАБУКА. Бр. 3, стр. 22.

- Јовић, Звонимир
 437. СЕДАМ ЗАПИСА (Јутро, Подне, Вече, Детињство, Девојка, Песма, Песма за 19-ти рођендан). Бр. 4, стр. 21—22.
 438. ТРИ ДВОСТИХА. Бр. 7, стр. 23.
 439. ПРЕДЗНАЦИ. Бр. 12, стр. 15.
 440. МАЈКА — Аниму. Бр. 12, стр. 16.
 Јововић, Милена Б.
 441. УРАНАК. Бр. 1, стр. 5—6.
 442. ПРЕКИНУТ ТЕРДАН. Бр. 1, стр. 6.
 443. СВИРКА КИШЕ. Бр. 3, стр. 37—38.
 444. ПЕТАО. Бр. 3, стр. 38—39.
 445. МЕТЛА. Бр. 3, стр. 39.
 446. ЗВУЦИ ЈУТРА. Бр. 3, стр. 39—40.
 447. МРАВЉЕ СРЦЕ. Бр. 3, стр. 40.
 448. ПАУЦИ. Бр. 5, стр. 6.
 449. ИСКОПИНЕ. Бр. 5, стр. 6—7.
 450. МИРИС ТУГЕ. Бр. 7, стр. 7.
 451. НАГРАДА МОМ СРЦУ. Бр. 7, стр. 7.
 452. КРУНИСАЊЕ ЉУБАВИ. Бр. 7, стр. 8.
 453. БИЋЕ ВАЗНЕСЕЊЕ. Бр. 7, стр. 9.
 454. БЕЛЕ КУЛА. Бр. 7, стр. 10.
 455. ПЕСМА БЕЗ НАСЛОВА. Бр. 7, стр. 11—12.
 456. ПОХОДНИЦИ. Бр. 9, стр. 6—8.
 456. ЗЛАТАН КЉУЧИЋ. Бр. 12, стр. 15.
 457. ГРУДВА СНЕГА. Бр. 14, стр. 3.
 458. КАМЕНО ДВОРЕЊЕ ВАТРЕ. Бр. 14, стр. 4.
 459. НА СЛАВИ КОД МИТРИЋА. Бр. 14, стр. 4—5.
 460. ТАМО ОПЕРИ РУБЉЕ. Бр. 14, стр. 5—6.
 461. ФРУЛИ ВОДА. Бр. 14, стр. 6.
 462. ЗАКЛЕТВА НА ЛИПАРУ. ЂУРИ ЈАКШИЋУ. Бр. 16, стр. 5—6.
 463. ЛИВАДСКЕ НОВИНЕ. Бр. 16, стр. 49—50.
 464. АНЂЕЛИ ИЗ МИЛЕШЕВА. Бр. 17, стр. 7—8.
 465. ШИРОКО ЈЕ ЛИШЋЕ ОРОВО. Бр. 17, стр. 3.
 466. ЈАСЕНИЧКИ РУДАРИ. Бр. 17, стр. 4.
 467. ЧЕЛОМ О ГЛОВОГЕ. Бр. 17, стр. 4—5.
 468. У ПОХОД КОСОВУ. Бр. 17, стр. 6—7.
 стр. 3.
 469. ГОРШТАКУША. Бр. 20, стр. 3.
 470. ДВА ХРАСТА. Бр. 20, стр. 3—4.
 471. СПУСТИТЕ МЕ У ПЕПЕО. Бр. 20, стр. 4.
 472. НЕ ХАЈИ ЗА МЕНЕ. Бр. 22, стр. 50—51.
 473. МИРИШЕ ВОДА, ИВАНЕ. Бр. 22, стр. 50.
 474. БЕЗВРЕМЉЕ. Бр. 22, стр. 51.
 Јоксимовић, Милинко
 475. НАД ГРОВЉЕМ ДАВНИМ. Бр. 6, стр. 23—24.
 476. БЕСКУЊНИЦИ. Бр. 6, стр. 24.
 477. ЛОВАЊА. Бр. 6, стр. 25.
 Јушић-Сеуник, Зденка
 478. ТРЕНУТАК. Бр. 9, стр. 43.
 Кавецкић, Радоје М.
 479. ЗАПИСИ СА ДУРМИТОРСКИХ БЕСПУТАРЕЊА: ТАРА. Бр. 9, стр. 21—22.
 480. ЗАПИСИ СА ДУРМИТОРСКИХ БЕСПУТАРЕЊА: КАМЕН. Бр. 9, стр. 22.
 481. ЗАПИСИ СА ДУРМИТОРСКИХ БЕСПУТАРЕЊА: КОСЦИ. Бр. 9, стр. 22.
 482. ЗАПИСИ СА ДУРМИТОРСКИХ БЕСПУТАРЕЊА: СУША. Бр. 9, стр. 22.
 Калезић, Милорад
 483. МАЛЕНОВО. Бр. 7, стр. 35.
 484. ЛУДА МАРИЈА. Бр. 11, стр. 35—36.
 Капицић-Хацић, Насиха
 485. СВИТАЊЕ. Бр. 9, стр. 52.
 Капор, Љиљана
 486. ДЕВОЈЧИЦА. Бр. 4, стр. 40.
 Карић, Живојин
 487. МАЛИ ВОЗ. Бр. 9, стр. 44.
 Касаповић, Вилдана
 488. ЉУБАВ. Бр. 20, стр. 23.
 Кнежевић, Вуле
 489. РАСПУКЛИ ВИДИЦИ. Бр. 9, стр. 34—35.
 490. ПОТОК. Бр. 11, стр. 27.
 491. ТИЦА. Бр. 11, стр. 27.
 492. НОЋ. Бр. 11, стр. 27.
 493. КЛИКЊУ ОРГУЉЕ. Бр. 13, стр. 12.
 494. БЕЛУТАК. Бр. 16, стр. 26—27.

- Кнежевић, Михаило**
 495. ПОМИРЕЊЕ. Бр. 5, стр. 15—16.
 496. ОД ГНЕЗДА ДО ЗВЕЗДА. Бр. 7, стр. 32.
 497. ИЗДАЊЦИ ПЕСМЕ. Бр. 13, стр. 17.
 498. ЖАР ПРАМЕЊА. Бр. 19, стр. 19.
- Кнежевић, Рајко**
 499. ТРИ ПЕСМЕ (I—III). Бр. 11, стр. 32—34.
 500. САМАИЛА (Одломци из поеме). Бр. 3, стр. 24—31.
- Ковачевић, Мирослава-Мина**
 501. ЗВЕЗДЕ СЕ БРИНУ ЗА МЕНЕ. Бр. 11, стр. 8—11.
- Коларић, Олга**
 502. НОЋ. Бр. 7, стр. 33.
- Коларски, Јелена**
 503. БАНАТСКО СУНЦЕ. Бр. 15, стр. 42—43.
- Колунџија, Драган**
 504. БИК. Бр. 9, стр. 38.
- Кондић, Рада**
 505. ДВА ЗАПИСА. Бр. 20, стр. 19.
- Кошутић, Владета Р.**
 506. ЛИЈЕ И ШИЈЕ. Бр. 14, стр. 39.
- Крагујевић, Тања**
 507. НЕСАН. Бр. 22, стр. 61.
- Криловић, Бранка**
 508. МОЈ ДАН. Бр. 11, стр. 39.
 509. „СЕДИМ, ЧЕКАМ“. Бр. 11, стр. 39.
- Крклец, Густав**
 510. СУСРЕТ НА МОРУ. Бр. 9, стр. 42.
- Кукубајска, Марија А.**
 511. ПРОГЛАС СВЕМИРСКЕ ДЕВИЦЕ. (Уз песму приредба „Одбрана природе“). Бр. 16, стр. 33—34.
- Кулиџан, Драган**
 512. РЕКА. Бр. 9, стр. 51.
- Курбањев, Томислав**
 513. БЕШЕ ТО ОБИЧАН ЧОВЕК. Сликару Д. Буњевачком. Бр. 16, стр. 35.
 514. МОРА ТО ТАКО. Бр. 16, стр. 35.
 515. НИ СМРТ. Бр. 16, стр. 35—36.
 516. НЕЋЕ ПОТОНУТИ. Бр. 16, стр. 36.
- Лабудовић, Спасоје**
 515а. ЗАПИС О ЗАВИЧАЈУ (одломак)* Бр. 11, стр. 37.
 516а. РУЧАК. Бр. 16, стр. 46.
- Лазаревић, Голуб**
 517. ДРУГОВИ. Бр. 6, стр. 50.
 518. „ФРАНЦУЗИ“. Бр. 6, стр. 50.
- Лазичић, Петар**
 519. ВЕТРОВИТЕ КИШЕ. Бр. 11, стр. 40—41.
- Лакмџевић, Драган**
 520. ЦРНА ГОРА (1—4) Комити Мијату Перишину. Бр. 17, стр. 16—17.
 521. ЛИВАДА. Бр. 17, стр. 17—18.
- Лалић, Иван В.**
 522. ЗАВИЧАЈ ЛАБУДОВА. Бр. 12, стр. 23.
- Ломовић, Бошко**
 523. ЕПИТАФИ ОБИЧНИМ ЉУДИМА: ОРАЧ. Бр. 11, стр. 14.
 524. ЕПИТАФИ ОБИЧНИМ ЉУДИМА: УДОВИЦА. Бр. 11, стр. 14.
 525. ЕПИТАФИ ОБИЧНИМ ЉУДИМА: ЖЕНА. Бр. 11, стр. 14.
- Лукић, Драган**
 526. СЛИКА. Бр. 9, стр. 49—50.
- Луковић, Милош Р.**
 527. ДВЕРИ. Бр. 3, стр. 5.
 528. ПУТ. А. Бр. 3, стр. 6.
 529. СУНЦЕ. Бр. 10, стр. 3.
 530. РОДИЉА. Бр. 10, стр. 3.
 531. ВРЛЕТНИК. Бр. 11, стр. 3.
 532. ЈУТАРЊИ СУСРЕТ. Бр. 11, стр. 5.
- Луковић, Славко**
 533. ПТИЦА. Бр. 5, стр. 14—15.
 534. ПОЗИВ. Бр. 6, стр. 37.
 535. МЕСЕЦ ДАДИЉА. Бр. 7, стр. 48.
 536. БЕЛА СЛИКА. Бр. 9, стр. 56.
 537. ЈАВЛАНУ С ОБАЛЕ. Бр. 15, стр. 42.
- Маџер, Вјекослав**
 538. СУТОЊ. Бр. 9, стр. 43.
- Максимовић, Бранка**
 539. НОЋ УСНУЛИХ БУНДЕВА. Бр. 8, стр. 43.
 540. ПЕРИЛО. Бр. 8, стр. 44.
 541. МАЈИ САЊАР. Бр. 15, стр. 18.

- Максимовић, Десанка
542. ПРОЛЕЋНО ЈУТРО. Бр. 9, стр. 41.
542a. ЗА СЕБРА. Бр. 20, стр. 33.
- Маловић, Драгутин
543. ТРУБАЧ. Бр. 9, стр. 52.
- Мандић, Светислав
545. УТВЕ ЗЛАТОКРИЛЕ. Бр. 11, стр. 53.
- Мандић, Слободан
546. ПОВЛАЧЕЊЕ. Бр. 11, стр. 50.
547. ПОДНЕ. Бр. 16, стр. 37.
548. СУМРАК. Бр. 16, стр. 37.
- Маринковић, Радован
549. БАТРА РУБАКОВА. Бр. 7, стр. 26.
550. ДРАГАЧЕВСКЕ ТРУБЕ. Бр. 7, стр. 26.
551. ДРАГАЧЕВСКИ ЗАПИСИ. Бр. 11, стр. 31.
552. ВЕСТИ ИЗ ДРАГАЧЕВА. — Драгом покојнику Јанку Станковићу из Горачића, говорнику у славу мртвих. Бр. 11, стр. 31.
- Маринковић, Никола Ј.
553. ГРВАЉКА. Бр. 6, стр. 20—21.
- Марковић, Велимир
554. ТРОЛИСТ (Ушће, Њива, Жбун). Бр. 4, стр. 29.
- Марковић, Вито
555. У ДНУ ОКА НОЋНО МИ ГОРИ. Бр. 16, стр. 44.
- Марковић, Слободан
556. ДРВО. Бр. 4, стр. 37—38.
- Маричић, Драгомир Ч.
557. ЛЕТЊИ ДАН. Бр. 1, стр. 22.
558. ПРОПЛАНАК. Бр. 1, стр. 23.
559. ПРОЛЕЋЕ. Бр. 5, стр. 8.
560. МЕСЕЦУ. Бр. 5, стр. 8—9.
561. КОСИДБА. Бр. 10, стр. 16.
562. ЖЕТВА. Бр. 10, стр. 16—17.
563. ЛЕТЊА НОЋ. Бр. 10, стр. 17—18.
564. ЗА ПЛУГОМ. Бр. 15, стр. 10.
565. ЈЕСЕЊА СЕТА. Бр. 15, стр. 11.
566. НА МОСТУ. Бр. 15, стр. 11—12.
567. НОВА БРАЗДА. Бр. 22, стр. 53.
- Маројевић, Радмило
568. ПОВРАТАК. Бр. 7, стр. 37—38.
- Матевски, Матеја
569. ГУВНО. Бр. 14, стр. 32—33.
- Матовић, Јулијана
570. ОДЛОМЦИ. Бр. 7, стр. 34.
- Мијаиловић, Милутин
571. ДЕВОЈКА. Бр. 1, стр. 19.
572. БУДУЋА ПРОШЛОСТ. Бр. 6, стр. 16.
573. БЕЛЕ РЕЧИ. Бр. 14, стр. 17.
574. БЕЛИ САН О СМРТИ. Бр. 14, стр. 18.
575. СТАВЛА. Бр. 18, стр. 3.
576. ОВДЕ. Бр. 18, стр. 4.
577. ЗАДУЖВИНА ЊЕНОМ ТЕЛУ. Бр. 18, стр. 4—5.
- Мијатовић, Данило
578. ЉУБАВ. Бр. 18, стр. 24.
- Милановић, Братислав
579. КОЊИ. Бр. 3, стр. 21.
580. МОРАВА НАДОЛАЗИ. Бр. 5, стр. 3—5.
581. ЗОВ У ЗОРИ. Бр. 8, стр. 14.
- Милановић, Душан
582. О МРАВУ. Бр. 10, стр. 28.
- Миливојевић, Милен
583. ПЛОТ. Бр. 21, стр. 46.
- Милић, Радмила
584. ЂУТАЊЕ. Бр. 20, стр. 30.
- Милидраговић, Божидар
585. РОДА, МЕСЕЦ И ПЕСНИК, Бр. 20, стр. 9.
- Милинковић, Тихомир
586. ЗАМРЗЛИ ГЛАС. Бр. 4, стр. 28.
- Милосављевић, Мила
587. ГДЕ МРАК СПАВА. Бр. 14, стр. 39.
- Милосављевић, Младен
588. ЗАПИСИ: СЕЛО. Бр. 9, стр. 29.
589. ЗАПИСИ: СЕЉАК. Бр. 9, стр. 29.
590. ЗАПИСИ: ВОДЕНИЧАР. Бр. 9, стр. 29.
591. ЗАПИСИ: ВЕЧЕ У БУКУРОВЦУ. Бр. 9, стр. 30.
592. МИРИС БУКОВЕ КОРЕ. Бр. 16, стр. 49.
593. ЈЕСЕН. Бр. 18, стр. 31.

594. НАЈЛЕПША СЛИКА. Бр. 20, стр. 36.
595. ВОДЕНИЧАР И ДИМНИЧАР. Бр. 20, стр. 36—37.
- Милосављевић, Радојко Д.
596. ЊИВА. Бр. 4, стр. 22—23.
597. ЛЕТО УМИРЕ. Бр. 8, стр. 22—23.
598. РЕСАВСКО ПОЉЕ. Бр. 8, стр. 23.
599. ЗВУЦИ СА РЕСАВСКИХ ВРЕЖУЉАКА (Одломци сонетног венца). Бр. 11, стр. 23—24.
600. ЖЕТВЕНА НОЋ. Бр. 17, стр. 11.
601. КИШЕ. Бр. 17, стр. 11.
602. БЕСКРОВЉЕ: СВИТАЊЕ. Бр. 19, стр. 11.
603. БЕСКРОВЉЕ: ЖЕГА. Бр. 19, стр. 11.
604. БЕСКРОВЉЕ: СТРЕПЊА. Бр. 19, стр. 11—12.
605. БЕСКРОВЉЕ: ВЕЧЕ. Бр. 19, стр. 12.
606. БЕСКРОВЉЕ: БЕСКРОВЉЕ. Бр. 19, стр. 12.
607. БЕСКРОВЉЕ: ДОЛАЗАК ЈЕСЕНИ. Бр. 19, стр. 12—13.
- Милосављевић, Селимир В.
608. НА УТРИНИ. Бр. 7, стр. 47.
- Милошевић, Велимир
609. КУПАЧИЦА. Бр. 8, стр. 49.
- Миљковић, Бранко
610. РАСКОВНИК. Бр. 1, стр. 41.
- Минати, Иван
611. ЈА САМ ДРВО. Бр. 14, стр. 31—32.
- Минић, Милица
612. ПЕСМА ЖИВИ ШИРОМ СВЕТА. Бр. 17, стр. 25.
- Минић, Светолик
613. ЧОВАНИН БЕЗ СТАДА. Бр. 3, стр. 21—22.
- Мирчегић, Радмила
614. ОЧИ. Бр. 17, стр. 22.
615. БУКТИЦА. Бр. 15, стр. 31—32.
- Мисаиловић, Илија
616. ОЛУЈА ЈЕ ПУТЕ ЗАМРСИЛА. Бр. 8, стр. 35.
617. ХАЈДУЧКА КЛЕТВА. Бр. 15, стр. 23—24.
- Митић, Србољуб Ј.
618. ПЕТАО. Бр. 1, стр. 7.
619. УМНИК. Бр. 1, стр. 8.
620. РОДОСЛОВ: МИТА (чукундеда). Бр. 2, стр. 3.
621. РОДОСЛОВ: СТАНИМИР (прадеда). Бр. 2, стр. 3—4.
622. РОДОСЛОВ: ЖИВКА (прабаба). Бр. 2, стр. 4.
623. РОДОСЛОВ: СТОЈАН (дед). Бр. 2, стр. 4.
624. РОДОСЛОВ: РУЖИЦА (баба). Бр. 2, стр. 4—5.
625. РОДОСЛОВ: ВОЈИСЛАВ (стриц). Бр. 2, стр. 5.
626. РОДОСЛОВ: ЉУБИСАВ (отац). Бр. 2, стр. 5.
627. РОДОСЛОВ: БРАНКА (мајка). Бр. 2, стр. 6.
628. РОДОСЛОВ: ЛЕПОСАВА (сестра). Бр. 2, стр. 6—7.
629. РОДОСЛОВ: БОЖИДАР (зет). Бр. 2, стр. 7.
630. РОДОСЛОВ: ДРАГАН (сестрић). Бр. 2, стр. 7.
631. РОДОСЛОВ: ЦВЕТА (жена). Бр. 2, стр. 8.
633. РОДОСЛОВ: ВЕСНА (кћи). Бр. 2, стр. 8.
634. РОДОСЛОВ: ДОВРИЦА (син). Бр. 2, стр. 9.
635. НАКОВАЊ: СРДИЛИ СЕ СРДАНИ. Бр. 4, стр. 11.
636. НАКОВАЊ: ЉУТИЛИ СЕ ЉУТИЋИ. Бр. 4, стр. 11.
637. НАКОВАЊ: ХАЈКАЛЕ МЕ ХАЈКЕ. Бр. 4, стр. 11.
638. КАКО СЕ ШТА ЦРТА: МУДАР СТАРАЦ. Бр. 4, стр. 12.
639. КАКО СЕ ШТА ЦРТА: УДАВАЧА. Бр. 4, стр. 12.
640. КАКО СЕ ШТА ЦРТА: СЕЉАК ПЕСНИК. Бр. 4, стр. 12.
641. КАКО СЕ ШТА ЦРТА: ГИТАРА. Бр. 4, стр. 12.
642. КАКО СЕ ШТА ЦРТА: ПУТИЋ. Бр. 4, стр. 13.
643. КАКО СЕ ШТА ЦРТА: СУНЦЕ. Бр. 4, стр. 13.
644. КАКО СЕ ШТА ЦРТА: ЧЕЛО. Бр. 4, стр. 13.
645. ЗОРА ЗАОВИЧКА: КОНАЧЕЊЕ. Бр. 8, стр. 7—8.
646. ЗОРА ЗАОВИЧКА: УРАНАК. Бр. 8, стр. 8—9.
647. ЧЕРГАР. Бр. 10, стр. 29—30.
648. БАЦАЊЕ КАРАТА. Бр. 11, стр. 17—21.
649. МРТВАЦ СРВИЈОМ ОДИМ. Бр. 13, стр. 6—9.
650. КОСОВСКИ КРУГ: ЛАЗАР. Бр. 15, стр. 3.
651. КОСОВСКИ КРУГ: МИЛОШ. Бр. 15, стр. 4.

652. КОСОВСКИ КРУГ: МУРАТ. Бр. 15, стр. 5.
653. КОСОВСКИ КРУГ: ГОЛУБАН. Бр. 15, стр. 6.
654. КОСОВСКИ КРУГ: МИЛИЦА. Бр. 15, стр. 7.
655. ВИСОКО СУНЦЕ. Бр. 18, стр. 5—6.
656. ЛЕТОПИС СТАРОСТАВНИ. Бр. 19, стр. 3.
657. ОНИ МЕНЕ НА КАЛИЋ. Бр. 19, стр. 4.
658. О ЧОВЕКУ ЛЕТАЧУ. Бр. 19, стр. 4—5.
659. „И ЗЛУ БРАВУ НЕПЕСМЕ РАСКОВАШЕ“ (песма — лист). Бр. 1, 2, 3, 4, 9, 19, 20, 21, 22. — на корицама.
- Митић-Ставишић, Лепа**
660. СЕЛО НЕВИЂЕНО. Бр. 8, стр. 10.
661. ЧЕЖЊА. Бр. 8, стр. 10.
662. НАЗИРАЊЕ. Бр. 8, стр. 11.
663. ЗА СУНЦЕМ. Бр. 21, стр. 46.
- Митровић, Божидар**
664. НА ВРАТИМА БИБЛИОТЕКЕ. Бр. 1, стр. 33.
- 664а. ПЕСНИК У ПОЉУ. Бр. 3, стр. 19.
665. ШУМА. Бр. 8, стр. 28.
666. НОЋ. Бр. 15, стр. 17.
667. ДОВИЂЕЊА ТМИНО. Милојку Ђоковићу, новинару из Београда. Бр. 20, стр. 9.
668. СУНЦЕ. Бр. 20, стр. 10.
- Мићуновић, Радомир**
669. КОЊИ, ОТАЦ. Бр. 16, стр. 33.
- Михајловић, Милен**
670. КАМИЧЦИ. Бр. 4, стр. 25—26.
671. СМРТ МАЈКЕ. Бр. 19, стр. 19.
- Мишић, Љубиша**
672. СПАВАЧ. Бр. 5, стр. 23.
673. СВИРАЧ. Бр. 7, стр. 23.
674. РОГОР. Бр. 11, стр. 40.
675. СЛАВУЈ. Бр. 16, стр. 31.
676. ЖИТОПОЉКА. Бр. 16, стр. 32.
677. ГОСПО ЖИЧКА. Бр. 16, стр. 32—33.
- Младеновић, Власта**
678. ЈА ОСТАЈЕМ ОВДЕ НА БРДУ ДЕЛИ ЈОВАНА. Бр. 17, стр. 24.
- Младинов, Марин**
679. МОЈ ОТАЦ. Бр. 3, стр. 20.
680. НАШИ ЈУДИ. Бр. 3, стр. 20.
681. НА РАСТАНКУ. Бр. 6, стр. 9—10.
682. ВИНОГРАД. Бр. 6, стр. 10.
684. БОНАЦА. Бр. 10, стр. 20.
685. У ЉЕТНО ПОДНЕ. Бр. 10, стр. 20.
686. КАМЕН. Бр. 13, стр. 9—10.
687. МОЈ САПУТНИК. Бр. 13, стр. 10—11.
688. МАСЛИНА: ЗАВЈЕТ. Бр. 19, стр. 9.
689. МАСЛИНА: СТАРА МАСЛИНА. Бр. 19, стр. 9—10.
690. МАСЛИНА: МАСЛИНА. Бр. 19, стр. 10.
- Мрдаљ-Мрђа, Милан**
691. ЗРМАЊА ВАЋИ ШПИКИ. Бр. 5, стр. 19—22.
692. НИКОГА НИЈЕ БРИГА. Бр. 8, стр. 29—30.
693. МИЛИЦА. Бр. 11, стр. 25—26.
694. ЧЕЖЊА. Бр. 15, стр. 19.
695. КАО ДА ЂЕ ПОНОВО ЈЕСЕН. Бр. 15, стр. 19.
696. КУДА ТО МИЛАН МРДАЉ ГОДИНЕ СВОЈЕ МАМИ. Бр. 15, стр. 20.
697. ПОЧЕТАК ПЕСМЕ. Бр. 20, стр. 33.
- Мујкић, Авдо**
698. ОДЛОМЦИ. Бр. 11, стр. 41.
699. ВЕЧЕ КАД ДЕВОЈКЕ ИЗЛАЗЕ НА СОКАК. Бр. 11, стр. 41.
- Настасијевић, Мирослав**
700. МАЧАК И ЗРАЧАК. Бр. 9, стр. 57—58.
- Наумовић, Бора С.**
701. НА ПРОПЛАНКУ. Бр. 1, стр. 16—17.
702. ПОРУКЕ. Бр. 7, стр. 14.
703. НА ПУТЕЉКУ. Бр. 7, стр. 14—15.
704. НА РАСТАНКУ. Бр. 7, стр. 15.
705. ПОГРЕШНА ИГРА. Бр. 10, стр. 27.
706. ШЕЗДЕСЕТ ЦВЕТОВА. Бр. 15, стр. 12.
707. ХТЕЊА. Бр. 15, стр. 12—13.
708. ПРОСИДБА. Бр. 15, стр. 13.
- Наумовски Вангел**
709. ПУСТА ПЕСМА. Бр. 6, стр. 11.
710. ПЕСМА О КОРЕНИМА МОЈЕГ ЛИКОВНОГ ИЗРАЗА (одломци). Бр. 8, стр. 99—100.

711. СУЗА. Бр. 12, стр. 12—13.
 712. ЗАШТО САМ ПОДНЕ. Бр. 17, стр. 15.
 713. ЗНАМ ДА СИ ТИЦА. Бр. 17, стр. 15.
 714. РАСКРШЋА МИ РАДОСТ РАЗНОСЕ. Бр. 17, стр. 15.
- Неговановић, Јагода**
 715. ГРЕХ. Бр. 15, стр. 33.
- Ненадовић, Милић В.**
 716. У ПОХОДЕ КАЈМАК-ЧАЛАНУ. Бр. 10, стр. 49.
- Нешић, Миомир**
 717. „КАКО ДА ТИ НАПИШЕМ ПЕСМУ“. Бр. 8, стр. 38.
 718. ВОДИО САМ ТЕ НА ИЗВОР ТОМАШЕВЕ. Бр. 12, стр. 16—17.
 719. ИЗБИСТРИ, МОРАВО. Бр. 16, стр. 34—35.
- Николајевић, Димитрије**
 720. ПОВРАТАК ПЕВАЧА. Бр. 18, стр. 27.
- Николић-Гугаљац, Добросав**
 721. БАЈКА О ДЕЧАКУ И МЕСЕЦУ. Бр. 7, стр. 49—50.
- Николић, Драгољуб**
 722. ЛЕТО НАД ПРЕКОМ БАРОМ (I—III). Бр. 15, стр. 20—21.
- Николић, Ђорђе**
 724. РАЛО. Бр. 11, стр. 50.
 725. РАСАДНИК. Бр. 11, стр. 50—51.
 726. ГРОВ. Бр. 11, стр. 51.
- Николић, Јован**
 727. РАЗБИЈЕНА ОГЛЕДАЛА (одломци). Бр. 4, стр. 16—17.
- Николић, Мирко**
 728. ГОДИНЕ КАД СМО СЕ ВОЛЕЛИ. Бр. 6, стр. 21—22.
- Николић, Славо**
 729. ВЕТАР. Бр. 19, стр. 22.
 730. ЛИШЋЕ. Бр. 19, стр. 22.
- Огњановић, Иван**
 731. ХРАСТ. Бр. 16, стр. 37.
 732. НЕДОРЕЧЕНО. Бр. 16, стр. 37.
- Павловић, Милојка**
 733. ЗОРА. Бр. 7, стр. 40.
 734. „О КАКО СУ ДАНАС“. Бр. 15, стр. 18.
- Павловић, Милош М.**
 735. РАЗГОВОР У ШУМИ. Бр. 4, стр. 42.
- Павловић, Милисав**
 736. У СТИГУ. Бр. 10, стр. 26.
- Павловић, Милорад**
 737. СУВИШЕ НИЗАК ЗА ВИСИНУ НЕБА. Бр. 15, стр. 28.
 738. БРИГИТИ. Бр. 18, стр. 24.
- Павловић, Миодраг**
 739. „БОСА ДЕВОЈКА...“ Бр. 4, стр. 35.
- Павлићевић, Милорад**
 740. ЛЕПА ОПЛЕНЧАНКА. Бр. 3, стр. 16.
- Панић, Милена**
 742. „ПРИМИ МЕ...“. Бр. 9, стр. 34.
 743. ЈА САМ КРИВА. Бр. 11, стр. 28.
- Пајевић, Милан М.**
 744. ПРОКЛЕ МЕ ПЛАНИНА. Бр. 15, стр. 26—27.
- Пантић, Ратомир Т.**
 745. НАРИЦАЉКА СА ВЛАШКОГ ГРОБЉА. Бр. 6, стр. 26.
 746. ЈУТРО (Војников одлазак). Бр. 6, стр. 25—26.
 747. ПОВРАТАК БРАТА МИЛУТИНА. Бр. 10, стр. 18—19.
 748. ХАЈДЕ ЖЕНО МОЈА. Бр. 12, стр. 11.
 749. ЗАПИСИ. Бр. 12, стр. 11.
 750. „МОДАР ПЛАМЕН ТВОЈЕ КОСЕ“ (сестри Р.). Бр. 12, стр. 11.
 751. БАЈАЛИЦА. Бр. 12, стр. 12.
 752. РУКА. Бр. 15, стр. 16.
 753. ДУГМЕ. Бр. 15, стр. 16.
 754. ОБЛАЦИ. Бр. 15, стр. 16.
- Параушић, Момчило**
 755. РИКА ЛИВАДЕ. Бр. 11, стр. 36.
- Парун, Весна**
 756. ГРЛО ЧИШЋЕ ОД СНИЈЕГА. Пауну Петронијевићу, о десетогодишњици „Беле песме“. Бр. 3, стр. 33—35.
 757. ДВА ЛЕПТИРА. Бр. 20, стр. 35.
- Пауновић, Владета**
 758. ГЛАД. Бр. 11, стр. 48.
 759. САМОЋА. Бр. 11, стр. 48.

760. ПАЊ. Бр. 11, стр. 48.
 761. ЗАСТАВА ЗРНЕВЉА. Бр. 13, стр. 13.
 762. ЦВЕТ ЛЕКА. Бр. 13, стр. 13—14.
 763. КАПИЈА А НИКО НЕ ПРОЛАЗИ. Бр. 16, стр. 24.
 764. ВЕТАР ОРАЧ. Бр. 16, стр. 24.
 765. ПОГАЧА ОД КУКОЉА. Бр. 16, стр. 24.
 766. ТУГА ПСА. Бр. 16, стр. 25.
- Перановић, Алек. Р.**
 767. ТУЖАЉКА ИЗНАД ПРЕОРИЦЕ. Оцу Рајку и мајци Стани. Бр. 19, стр. 24.
- Перић, Радиша (Раша)**
 768. ТЕЖАК ВОЛЕСНИК. Бр. 6, стр. 37.
 769. ЗМАЈЕВИТИ СТРЕЛАЦ. Бр. 10, стр. 31.
- Петковић, Ђокица**
 770. ЉУБАВНА ПОРЕВЕЊА. Бр. 8, стр. 45.
- Петров-Ного, Рајко**
 771. НА СРЦУ РОДИНЕ. Бр. 14, стр. 33.
- Петровић, Бранислав**
 772. „ЛАКО ЈЕ ОТКРИТИ ВАТРУ У ПЕПЕЛУ“. Бр. 9, стр. 37.
- Петровић, Бранислава**
 773. СВЕ ЧИШЋЕ МИСЛИМ НА СМРТ. Бр. 20, стр. 17—18.
- Петровић, Милак**
 774. ЗАШТО ЈЕСЕН ЉУБАВИ. Бр. 19, стр. 23.
- Петровић, Мирослав Д.**
 775. „ИЗГУВЉЕНА РАДОСТ“. Бр. 8, стр. 27.
- Петровић, Радивоје**
 776. ЖИВОТ ЈЕ ТЕЖАК. Бр. 17, стр. 69.
- Петровић-Стевановић, Зора**
 777. ДВА ЈУТРА. Бр. 8, стр. 36.
 778. БРЕГ. Бр. 8, стр. 36.
- Петронијевић, Паун**
 779. БЕЛО ВДЕНЈЕ (одломци). Бр. 1, стр. 10.
 780. ДЕВОЈКА. Бр. 1, стр. 10—11.
 781. ЕПИТАФ ЗА БРАНКА. Бр. 7, стр. 12—13.
782. РАВАЊА. Бр. 7, стр. 13.
 783. РАВАЊА (уз песму фотографија П.П.). Бр. 15, стр. 4.
 784. ПЕСМА О ПЕСМИ (I—II). Бр. 15, стр. 4.
 785. ЧОВЕК. Бр. 15, стр. 5.
 786. ПОНОЋ. Бр. 15, стр. 5.
 787. ВЕСНИК КИШЕ. Бр. 18, стр. 29.
- Пилчевић, Божимир**
 788. ПЕШЧАНА ПЕСМА. Бр. 16, стр. 42.
- Пјевоновић, Обрен М.**
 789. ПОЕЗИЈА СЕЛА. Бр. 2, стр. 10.
 790. ГДЕ САМ ТО ЈА. Бр. 8, стр. 15.
 791. ПОМЕЉАРКА. Бр. 8, стр. 15.
 792. НЕВЕСКА СТОЛИЦА. Бр. 8, стр. 16.
 793. МУЗИКА МОГА ДВОРИШТА. Бр. 8, стр. 54—55.
- Попа, Васко**
 794. СЛЕПО СУНЦЕ. Бр. 2, стр. 16.
- Попадић, Славко**
 795. НЕ БЕРИ ЦРВЕНО ЦВИЈЕ. Бр. 4, стр. 20.
 796. ДОЛАЗАК. Бр. 4, стр. 21.
- Поповић, Славољуб С.**
 797. ЛЕТОВАЊЕ. Бр. 1, стр. 14.
 798. ИГРА И КРАЈ. Бр. 1, стр. 14.
 799. МОЛВА. Бр. 3, стр. 13.
 800. ИСТИНА КАМЕНА. Бр. 3, стр. 13.
 801. СРЦЕ. Бр. 3, стр. 14.
 802. ИЗВЕСНОСТ. Бр. 3, стр. 14.
 803. ПРОЛЕЋЕ. Бр. 6, стр. 36—37.
 804. ЛАВ. Бр. 12, стр. 9—10.
 805. ЈЕДНО ОКО. Бр. 12, стр. 10.
 806. НАДА. Бр. 12, стр. 10.
 807. СЕЛО. Бр. 18, стр. 13.
 808. ОДЛАЗАК. Бр. 18, стр. 13.
 809. ТЕБИ ЗЕМЉО. Бр. 18, стр. 13—14.
- Поповић, Стана С.**
 810. САМОЋА. Бр. 3, стр. 9.
 811. ДОЛИНА. Бр. 21, стр. 39.
 812. ПОЉАНА. Бр. 21, стр. 39.
 813. РАВНИЦА. Бр. 21, стр. 40.
- Пријић, Стеван**
 814. ПОЛАЧА. Бр. 18, стр. 21—22.

- Продановић, Живко**
815. ДАНИ СЈЕТЕ. Бр. 8, стр. 41.
- Пуловац, Стево**
816. ПИСМО МОМЧИЛУ ТЕШИЋУ. Бр. 8, стр. 55—56.
- Раденковић, Радослав**
817. СЕСТРЕ. Бр. 5, стр. 12—13.
818. СИНОВИ ПРАСКОЗОРЈА. Бр. 8, стр. 39.
819. ПАУЦИ. Бр. 12, стр. 28.
820. НЕПОЗНАТА ДЕВОЈЧИЦА. Бр. 20, стр. 23—24.
821. ЧОБАНИЦА. Бр. 20, стр. 24.
- Радовић, Душан**
822. БУМБАР. Бр. 9, стр. 46—47.
- Радовић, Коста М.**
823. ДУРМИТОР — оцу Матији. Бр. 18, стр. 18—19.
824. ЛЕГЕНДА ОД СТАРЦА СИМЕУНА. Бр. 18, стр. 19—20.
825. СЈЕНКА УКОРИЈЕЊЕНА У КАМЕНУ СВЕТОМ. Бр. 18, стр. 20—21.
- Радојевић, Борђе П.**
826. КЛД ПЕРУНИКЕ ПРОЦВЕТАЈУ. Бр. 16, стр. 40.
- Раичковић, Стеван**
827. ЗЛАТИБОРСКА ПЕСМА. Бр. 1, стр. 25—26.
828. СЛИКА. Бр. 9, стр. 50.
- Рајић, Десанка**
829. ПЕВА ТЕ МОЈА ДУША: ЗОВ ВЕТРА. Бр. 12, стр. 19.
830. ПЕВА ТЕ МОЈА ДУША: СЛУТЊА. Бр. 12, стр. 19.
831. ПЕВА ТЕ МОЈА ДУША: ОКРУГЛИ СТИХОВИ И МОЈЕ САМОЋЕ. Бр. 12, стр. 20.
832. ПЕВА ТЕ МОЈА ДУША: ПРОЛЕЋЕ. Бр. 12, стр. 20—21.
833. ПЕВА ТЕ МОЈА ДУША: ПЕВА ТЕ МОЈА ДУША. Бр. 12, стр. 21.
- Ракита, Станко**
834. ЛЕТО. Бр. 8, стр. 53.
835. БУЛКА. Бр. 8, стр. 53—54.
836. СУНЧЕВА ВАТРА. Бр. 12, стр. 28.
837. СУДАРИ. Бр. 16, стр. 46—47.
- Ракић, Слободан Ж.**
838. СТВАРАЊЕ ПЕСМЕ. Бр. 11, стр. 42.
- Ристић, Радомир**
839. ТВОЈА ЉУБАВ. Бр. 14, стр. 25.
- Ристић, Станко**
840. САЧУВАЈ МЕ ОД РЕЧИ. Бр. 9, стр. 23.
- Ристовић, Александар**
841. ВЕНЧАЊЕ. Бр. 13, стр. 19—20.
- Рогановић, Радојица**
842. ЈАВЛАН. Бр. 7, стр. 30.
843. ДРВОСЕЧА. Бр. 7, стр. 31.
- Рорић-Вања, Ивица**
844. МУДРОЛИЈА. Бр. 4, стр. 40.
845. СУНЦЕ МИЈЕСИ ПИТУ. Бр. 7, стр. 46.
846. ЧАША. Бр. 9, стр. 58.
847. ПАО ЈЕ ПРВИ ЖУТИ ЛИСТ. Бр. 19, стр. 30.
- Рубаковић, Радмила Р.**
848. ЈОШ КОГА ДА ВОЛИМ. Бр. 20, стр. 27.
- Рубаковић, Радомир Р.**
849. „И ДУГО ТАКО ДУГО“. Јелени. Бр. 3, стр. 12.
850. СВЕТЛАНИ АНИ. Бр. 11, стр. 6.
851. „ШАПУЋЕ ЈЕСЕН УМРЛИМ ЛИШЋЕМ“. Бр. 11, стр. 6—7.
852. ЛЕТ ЛЕТА. Бр. 11, стр. 7.
853. ДАЈ ДА ГОРИМ. Једној песникињи. Бр. 16, стр. 21.
854. ПРИМИ ЈОШ РЕЧИ. Бр. 16, стр. 21—22.
855. ПРВ У ЦЕПАНИЦИ. Најближем од браће моје туге Теодосију Вуко-сављевићу. Бр. 16, стр. 22—23.
- Ршумовић, Љубивоје**
856. БИЛА ЈЕДНОМ ЈЕДНА КАТА. Бр. 9, стр. 57.
- Сарачевић, Драган В.**
857. НАЈЛЕПША ЈЕСЕН. Пауну (Пауну Петронијевићу). Бр. 4, стр. 29—30.
858. КАМЕН. Бр. 11, стр. 15—16.
859. КИША. Бр. 11, стр. 16.
- Светликова, Ана**
860. ОРОШЕНИ ПРОЛАЗАК. Бр. 14, стр. 23.
861. ЖЕНА. Бр. 20, стр. 13.
862. ТЕБИ МАЈКО. Бр. 20, стр. 13.

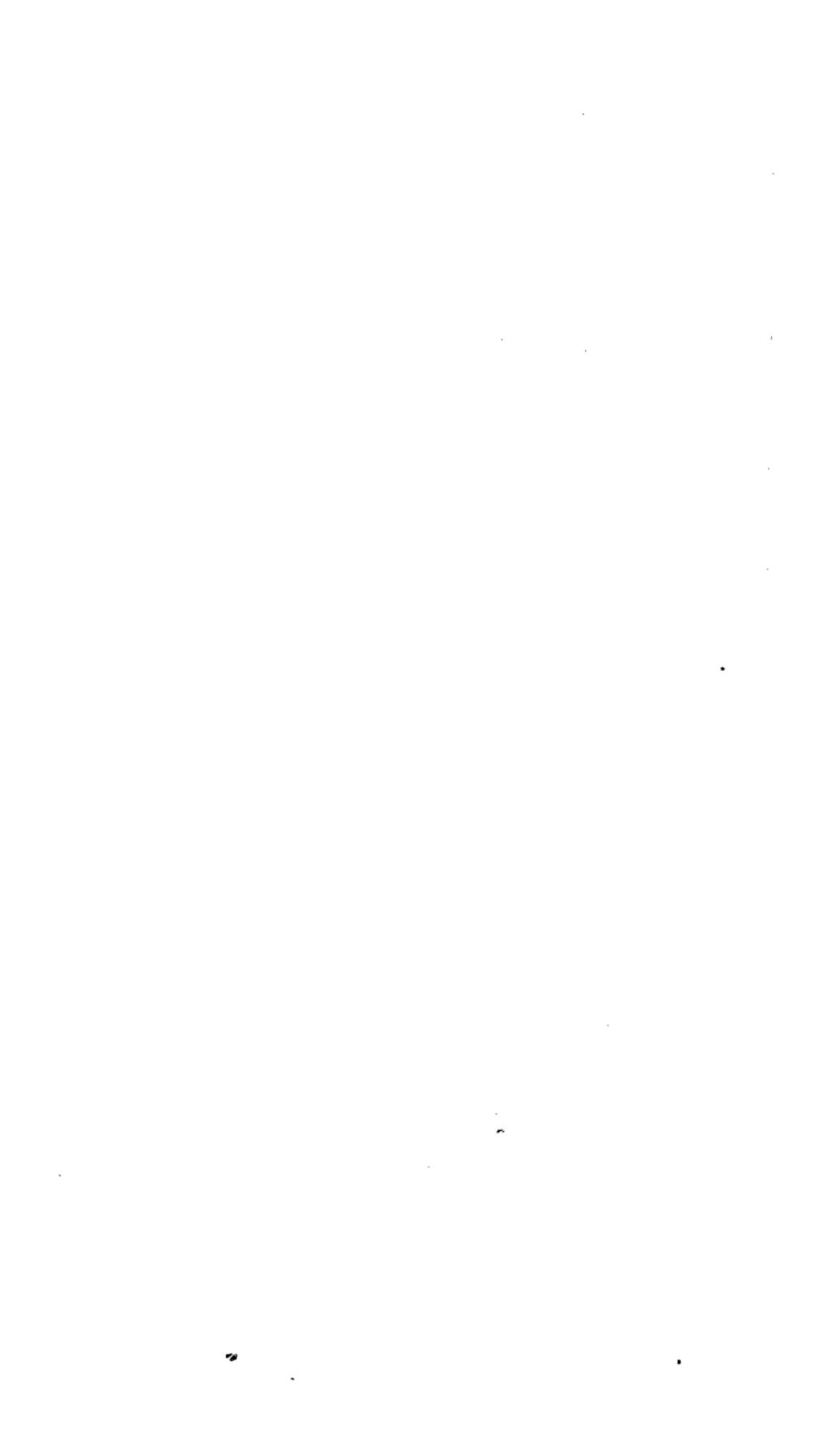
- Симић, Бора Д.**
863. 86, 32. Бр. 1, стр. 17—18.
 864. ВЕСНИЦА. Бр. 3, стр. 3.
 865. КОСАЧИ (Јутро, Подне, Вече). Бр. 3, стр. 4.
 866. КАМЕН МИ ГОВОРИ. Бр. 3, стр. 4—5.
 867. УСПАВАНКА СЛЕПОЈ МАЈЦИ. Бр. 6, стр. 8.
 868. ПИЈАНИЦА. Уз једну слику. Бр. 6, стр. 8.
 869. СЛУТЊА. Бр. 6, стр. 9.
 870. ПРЕНУЋЕ. Јулијани. Бр. 10, стр. 9.
 871. МАЧВАНКИ. Бр. 10, стр. 9—10.
 872. НОЋИ БЕЛЕ. Бр. 10, стр. 10.
 873. САН ЛИВАДА. Бр. 14, стр. 12.
 874. БИТВА У МЕНИ. Бр. 14, стр. 12—13.
 875. МИЛИЋУ ОД МАЧВЕ. На сабору код Радованкуле, јесени 1970. Бр. 14, стр. 13—14.
 876. ГЛУШЧАНИ. Бр. 18, стр. 14—15.
 877. НЕМА У ЗЛАТУ ВАТРЕ. За Гордану. Бр. 18, стр. 15.
 878. РОДВИНА ПО ПЕСМИ. Бр. 21, стр. 33—36.
- Симић, Цака**
879. ГНЕЗДО. Бр. 4, стр. 40.
 880. ИГЛЕ. Бр. 4, стр. 41.
- Симић-Лакнић, Персида**
88. ЖАР-ТИЦА. Бр. 17, стр. 24.
- Симовић, Братислав**
882. ТОК. Бр. 6, стр. 29.
 883. „ЗА ИВЕР ШТО КУЈЕ НЕВЕР“. Бр. 8, стр. 24.
 884. МЕДЕНИЦА РАСКОВНИЦА. Бр. 9, стр. 16.
 885. ТРНОПУТ. Бр. 12, стр. 14—15.
- Симовић-Аед, Драган**
886. ВАТРЕНО ДОВАТРЕНО. Бр. 9, стр. 33.
 887. ТОГ ПРОЛЕЋА. Бр. 15, стр. 29.
 888. ВИЛА ДЕВОЈКА. Бр. 20, стр. 21—22.
 889. САН О ЗАВИЧАЈУ. Мајци. Бр. 20, стр. 22.
 890. ЗЕМЉА. Бр. 20, стр. 23.
- Симовић, Зорица**
891. НАЈДРАЖИ СВЕТ. Бр. 9, стр. 17.
- Симовић, Љубомир**
892. ЕПИТАФИ СА КАРАНСКОГ ГРОБЉА. Бр. 5, стр. 25—26.
- Симовић, Милош**
893. НА БРЕГУ. Бр. 3, стр. 17.
 894. ГОЛУБИЦА. Бр. 15, стр. 17.
- Сјеклоћа, Рајко**
896. НАРАНЦА. Бр. 16, стр. 44.
- Славковић, Тома**
897. У БАШТИ. Бр. 12, стр. 27.
 898. ЛЕПТИР. Бр. 16, стр. 46.
- Спасић, Мирјана**
899. ЈУТАРЊА. Бр. 8, стр. 40.
- Срдаповић, Данило**
900. ЗАВИЧАЈ. Бр. 7, стр. 30.
- Стаменовић, Злата**
901. ДВЕ ПЕСМЕ. Бр. 11, стр. 47.
 902. ДВЕ ПЕСМЕ. Бр. 13, стр. 14.
 903. ТАНАНА ПОЉА БИСЕРА. Бр. 20, стр. 13—14.
- Станковић, Живко**
904. ЊИВА ОМЕЂЕНА СУНЦЕМ. Бр. 9, стр. 32.
- Станковић, Милена**
905. МОЈЕ СЕЛО. Бр. 6, стр. 38.
- Станковић, Слободан Д.**
906. СУТОН. Бр. 1, стр. 18.
 907. ПАСТИРКА. Бр. 6, стр. 14.
 908. ЈАГЛИЧЈЕ. Бр. 6, стр. 14.
 909. ЖБУН. Бр. 6, стр. 14—15.
 910. ПАЊ. Бр. 6, стр. 15.
 911. МАХОВИНА. Бр. 10, стр. 21.
 912. ПОДНЕ. Бр. 10, стр. 21.
 913. ШУМИ. Бр. 10, стр. 21.
 914. ДЕВОЈЧИЦА. Бр. 10, стр. 22.
 915. ФРУЛА (три песме). Бр. 19, стр. 13.
- Станојевић, Душан М.**
916. ОРАЧУ. Бр. 4, стр. 23.
 917. МОЈ ДЕДА (I—II). Бр. 4, стр. 24—25.
- Стевановић, Вера**
918. ОДЛАЗАК ИЗГУБЉЕНОГ. Бр. 16, стр. 41.
- Стевановић, Живадин**
919. НЕДЕЉА. Бр. 9, стр. 3—4.

- Стевановић, Олга**
920. НАД СОВОМ КО НАД ВОДАМА (I-X). Бр. 3, стр. 19—20.
- Стевановић, Првослав**
921. ОПРАВДАЊЕ. Бр. 15, стр. 43.
- Стевић, Милић**
922. ПЕСМЕ О ПЛАВОМ ЦВЕТУ И ЗВЕЗДАНИМ НОЋИМА. (са белешком). Бр. 11, стр. 45—46.
- Стевчић, Александар**
923. ОТКРИЋЕ. Бр. 5, стр. 17.
- Стефановић, Мирјапа**
924. ЉИЉИНА ПЕСМА. Бр. 1, стр. 23.
- Стефановић, Радослава**
925. ДУГА. Бр. 7, стр. 49.
926. НОЋ НА МОРАВИ. Бр. 10, стр. 44.
- Стипановић, Буро**
927. „ТРЕБА ИМАТИ РУКЕ“. Бр. 4, стр. 26—27.
928. ЉУБАВ. Бр. 8, стр. 23.
929. ВЛАДАРИЦА ЦВИЈЕЋА. Бр. 12, стр. 13.
930. ДЈЕЧАКОВА ЖЕЉА. Бр. 12, стр. 27—28.
931. РОСА. Бр. 16, стр. 47.
932. ВОДОНОША. Бр. 16, стр. 47—48.
933. ЂИЛИМ. Бр. 16, стр. 43.
- Стојадиновић, Светомир**
934. МОЛБА. Бр. 10, стр. 26.
- Стојадиновић, Слободан**
935. КАМЕНИЧКИ ТРОЛИСТ: КАМЕНИЧКА РЕКА. Бр. 11, стр. 42.
936. КАМЕНИЧКИ ЛИСТ: КАМЕНИЧКА ШУМА. Бр. 11, стр. 42.
937. КАМЕНИЧКИ ТРОЛИСТ: СТАРИ ХРАСТ У КАМЕНИЦИ. Бр. 11, стр. 42.
- Стојиљковић, Петар М.**
938. ДАРОВАТЕЉИЦА ПТИЦА. Бр. 5, стр. 18.
939. ЗАВИЧАЈ. Бр. 5, стр. 18.
940. САЊИВА РЕКА. Бр. 13, стр. 22.
- Стокић, Петар**
941. БАКИНА КУЋА. Бр. 10, стр. 45.
- Тадијановић, Драгутин**
942. КАСНИ ЖЕТЕЛАЦ. Бр. 19, стр. 25.
- Тадић, Новица**
943. СИРОМАХ. Бр. стр. 32.
- Тадић, Слободан**
944. УМРО ЈЕ СЕЉАК МИЛЕНКО. Бр. 8, стр. 40.
945. КАМИЧЦИ. Бр. 11, стр. 43.
946. КАМИЧЦИ. Бр. 22, стр. 59.
- Тартаља, Гвидо**
947. НЕПОГОДА. Бр. 9, стр. 42.
- Тешић, Момчило**
948. СЕДАМ ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ: КРАЈ КОЛЕВКЕ. Бр. 1, стр. 23.
949. СЕДАМ ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ: СЕЈЕ БАКА БРАШНО. Бр. 1, стр. 29.
950. СЕДАМ ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ: ЈУНСКА ПЕСМА. Бр. 1, стр. 29.
951. СЕДАМ ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ: ЗАГОНЕТКА. Бр. 1, стр. 29.
952. СЕДАМ ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ: ПАХУЉИЦА. Бр. 1, стр. 30.
953. СЕДАМ ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ: КО ШТА ЖЕЛИ ТО И САЊА. Бр. 1, стр. 30.
954. СЕДАМ ПЕСАМА ЗА ДЕЦУ: НАДГРОбНИЦА МИШУ. Бр. 1, стр. 31.
955. ТИХА РАДОСТ. Бр. 3, стр. 19.
956. ЗАГОНЕТКА. Бр. 5, стр. 29.
957. ЧИКАЊЕ. Бр. 5, стр. 29.
958. РУЧАК. Бр. 5, стр. 30.
959. БРОЈАЊЕ. Бр. 5, стр. 30.
960. ПЕСМА О ВОДИ. Бр. 5, стр. 33—31.
961. КИЈАВИЦА НА ЗЛАТИВОРУ. Бр. 5, стр. 31.
962. ПАСУЉ И МЕСО. Бр. 5, стр. 32.
963. ТРИ ЦВЕТА. Бр. 5, стр. 32.
964. ЈУНСКА ПЕСМА. Бр. 9, стр. 44.
965. МАГЛА. Бр. 10, стр. 15.
966. ИЗВОР. Бр. 11, стр. 59.
967. МЕСЕЦ. Бр. 11, стр. 60.
968. КОЊИЋ. Бр. 11, стр. 60.
969. ЗАШТО ЈЕ СТОНОГА БОСА. Бр. 11, стр. 60—61.
970. КАД ЈЕ МЕДВЕД КРУШКЕ БРАО. Бр. 11, стр. 61.
971. ДЕСЕЊА СЛИКА. Бр. 11, стр. 61.

972. СРПОВИ. Бр. 11, стр. 62.
 973. УЖИНА. Бр. 11, стр. 62—63.
 974. ДОВИТЉИВИ ЗЕЧИЋ. Бр. 11, стр. 62—63.
 975. РАТ. Бр. 11, стр. 63.
 976. МОЈА ПЕСМА. Бр. 13, стр. 11.
 977. ДУГА. Бр. 15, стр. 40.
 978. ИЗВИДНИЦА. Бр. 15, стр. 40.
 979. РОСА. Бр. 15, стр. 40—41.
 980. БРКОВИ. Бр. 15, стр. 41.
 981. БУЛКЕ. Бр. 15, стр. 41—42.
 982. ЛЕД. Бр. 19, стр. 27.
 983. РАГА. Бр. 19, стр. 27—28.
 984. ШЕБОЈ. Бр. 19, стр. 28—29.
 985. ВЕСТ. Бр. 19, стр. 29.
- Тимотијевић, Божидар**
 986. СУНЦЕ НА ПЛАЖИ. Бр. 9, стр. 53.
 987. ЗЛАТАН ПРСТЕН. Бр. 10, стр. 37.
- Тодоровић, Гордана**
 988. ПЕСМЕ. Бр. 14, стр. 31.
- Тодоровић, Драгослав**
 989. НАПАСТ ПРАВА. Бр. 20, стр. 37.
- Тодоровић, Радомир**
 990. БОЛНО ПИТАЊЕ. Бр. 5, стр. 47—48.
- Томић, Вида**
 991. ТРАВОВАЊЕ. Бр. 18, стр. 17.
 992. ХАЈДУЧИЦА. Бр. 18, стр. 17.
 993. ВИЛИНА КОСИЦА. Бр. 18, стр. 18.
 994. КАМЕН: КАМЕН — КО ВОДА. Бр. 20, стр. 11.
 995. КАМЕН: КАМЕН — КО ПЈЕСМА. Бр. 20, стр. 11.
 996. КАМЕН: КАМЕН — КО ТАИНСТВО МОРА. Бр. 20, стр. 11—12.
 997. КАМЕН: КАМЕН — КО РОДОСЛОВЈЕ. Бр. 20, стр. 12.
- Трифунковић, Вера**
 998. ПОЗДРАВИЋУ ТЕ ПО ТИЦАМА: МОРАЧА. Бр. 20, стр. 25.
 999. ПОЗДРАВИЋУ ТЕ ПО ТИЦАМА: РЕЧЕ МИ БЕЗ РЕЧИ. Породици Ђоковић. Бр. 20, стр. 25—26.
 1000. ПОЗДРАВИЋУ ТЕ ПО ТИЦАМА: ПРЕДСКАЗАЊЕ. Бр. 20, стр. 26.
1001. ПОЗДРАВИЋУ ТЕ ПО ТИЦАМА: ЦРНИ ВРХ. Бр. 20, стр. 26.
 1002. ПОЗДРАВИЋУ ТЕ ПО ТИЦАМА: ОБЕЗЛИШЋЕНО ЈУТРО. Бр. 20, стр. 27.
- Трифунковић, Душко**
 1003. ПОПЛАВА. Бр. 8, стр. 47—48.
- Тужковић, Божо М.**
 1004. У ГРЕЉУ. Бр. 6, стр. 12.
 1005. КОСЦИ. Бр. 6, стр. 12.
 1006. ЗАЛАЗАК. Бр. 6, стр. 12.
 1007. „КО ЈЕ УКРАО МОЈЕ РУЖЕ И ВЈЕТАР УМ-ЈЕШИНИО“. Бр. 6, стр. 13.
- Ђировић, Слободан**
 1008. ТРАЖИО САМ ЖЕНУ ПО ИМЕНУ НЕВЕНУ. Бр. 9, стр. 11—12.
- Ђоцић, Бранко**
 1009. ОГЛАСИ „ШУМСКИХ НОВИНА“: ОГЛАС МРАВА. Бр. 9, стр. 45.
- Ђуповић, Михаило**
 1010. ЗИМА ПИШЕ ДЕЦИ. Бр. 14, стр. 37.
 1011. КАКО ТО. Бр. 14, стр. 38.
 1012. ЗОРА. Бр. 16, стр. 48.
 1013. ДУГА. Бр. 20, стр. 38—39.
- Урошевић, Злата**
 1014. ЖИТО. Бр. 20, стр. 31.
- Урошевић, Југослав**
 1015. ЖДРАЛ. Бр. 7, стр. 25.
 1016. КЛИСУРА. Бр. 7, стр. 25.
 1017. БЕЉИК. Бр. 7, стр. 25.
- Филиповић, Борислав**
 1018. СЕСТРИ РУЖИЦИ. Бр. 5, стр. 22.
 1019. ЗАЛАЗАК. Бр. 7, стр. 22.
 1020. ПОГЛЕД С ПЛАНИНЕ. Бр. 7, стр. 22.
- Царић, Воја**
 1021. СВИРАЛЕ. Бр. 9, стр. 48.
- Цвијовић, Милунка**
 1022. ПЛАНИНКА. Бр. 6, стр. 30.
 1023. ЗВУЦИ ВЕЧЕРИ. Бр. 7, стр. 48—49.

1024. ОДЛАЗАК. Бр. 11, стр. 22.
1025. ЗЛАТНА ДОЛИНА. Бр. 17, стр. 9.
1026. ПОПЛАВА. Бр. 17, стр. 9—10.
1027. ПИСМО ДРУГАРИЦИ. Милени Јововић. Бр. 17, стр. 10.
- Цековић, Иван**
1028. МОЈА КУЋА (одломак). Бр. 9, стр. 51—52.
- Цицковић, Анђелка**
1029. ПЕСМА ПРОПОВЕДНА. Бр. 20, стр. 32.
- Црнчевић, Брана**
1030. Е, ТО ЈЕ НЕШТО ЧЕТ-ВРТО (одломак). Бр. 9, стр. 54—55.
- Црњански, Милош**
1031. ПРИЧА. Бр. 21, стр. 49.
- Черкез, Владимир**
1032. ЈАБУКА. Бр. 9, стр. 48.

- Шимунић, Анте**
1033. НОВ. Бр. 8, стр. 37—38.
- Шолајић, Милољуб**
1035. МАГЛА. Бр. 16, стр. 42.
1036. МЕСЕЧИНА. Бр. 16, стр. 42.
- Шошкић, Роса**
1037. ОКАМЕЊЕНА ЗВЕЗДА. Брату Радојици. Бр. 15, стр. 29.
1038. ОТКОС ЉЕТА. Бр. 15, стр. 30.
- Штековић, Лука**
1039. РАСКОШ БЕРБЕ. Бр. 15, стр. 27.
1040. ГОРКА БИЉКО. Бр. 22, стр. 56.
1041. ВОДИЈЕР. Бр. 22, стр. 56.
- Шујица, Божидар**
1042. ЈУТРО У БАРАМА ГРУЖАНСКИМ. За Д. В. Бр. 7, стр. 41—42.
- (наставиће се)



Повратак „Расковника“

5. РАСКОВНИК

Прочула се гора зеленика (лирске народне песме из белопа-
ланачког краја — приредило Етнолошко друштво „Утутака“)

Други вук и ајдук (Драган Лакићевић — народне приповетке
у новим записима)

Игла од биљуре (Радмила Мечанин — нови записи народних
песама из Драгачева)

✓ Момчило Тешић: Из Календара народних обичаја — Кр-
товдан

• Необична српска презимена (приредио Миодраг Матицки)

27. ВУКОВИМ ТРАГОМ

Лирске народне песме и басме (из рукописних збирки М.
Златановића)

Момчило Златановић „Ти песму да појеш, а ја да те слу-
шам“, разговор (приредио Љубинко Раденковић)

39. ОБЗОРЈА

Србољуб Митић: Шарје (песме)

Момир Војводић: Грбови луталице (песме)

Марин Младинов: Две песме

Славко Луковић: Моја фрула (песма)

Зоран Вучић: Танки кончић живота (записи)

59. СВЕДОЧЕЊА

Писма су стигла — Миливоје Павловић

„Да те не стигне што је мене стигло“ (из књиге „Печалбари“
Драгослава Манића Форског)

71. ЈЕЗИК НАШ

„Без лепог језика нема лепог општења међу људима“ (са
саветовања у ЦК СКС)

75. ПРОМЕНЕ

Др Милорад Бревинац: Улепшавање грађевина на селу
Јован Ангелус: Нови изазови у животној средини села

81. О Д З И В И

Рамон Менендес Пидал: Југословенски и западноевропски епски певачи, I (превод Кринке Видаковић)

Момчило Златановић: Хаџи-Тодор Димитријевић као фолклорист

Драган Лакићевић: Светлост детињства (о књизи Бранка Ђопића)

Витомир Теофиловић: Домет наше есејистике (о књизи Милована Данојлића)

Драган Лакићевић: Народна предања у обради (о књигама Никодија Спасића)

109. Р А С Т А Н А К

Пример Ивана Табаковића
Хаџи-Тодор Димитријевић
Тишине Рајка Сјеклоће (Д. Витошевић)

119. Г О Д И Ш Њ Е Д О Б А

Расковник" — од „Задруге“ до „Народне књиге“

Нови уредници „Расковника“

„Камена књига предака“ и „Вукова награда“ за 1979.

Три нове књиге Србољуба Митића

Млади истраживачи Србије

Језичко-књижевна трибина „Петар Кочић“

Песници са села на немачком

Песници са села поново на шпанском

Устанак

Педесет година југословенске наивне уметности

„Село и наша савремена књижевност“

„Вуковим трагом — на Коларчевом народном универзитету

Нове књиге

Сакупљајмо народно благо

135. Библиографија часописа „Расковник“ I

(приредио Ђорђе Ј. Јанић)

ЧИТАОЦИМА „РАСКОВНИКА“

Као што је познато, „Расковник“ је за све време излажења (1968—1972. и 1975) био наш најтиражнији књижевни часопис, идући од 6.000 до 10.000 примерака по броју. Међутим, мало се зна нешто друго: да је за то време, некад више а некад мање, администрација била болна тачка нашег часописа. И она је, као и све друго обављана по правилу „добровољно“, тј. бесплатно, и отуд закашњења, грешке, тешкоће. Извињавајући се читаоцима што се тада није могло друкчије, уверавамо их да овог пута, у једној великој издавачкој кући каква је „Народна књига“, тих неспоразума свакако више неће бити!

Позивамо, дакле, своје старе (и надамо се верне) читаоце и претплатнике да се врате свом часопису, као и да пронађу нове читаоце и претплатнике. Онај наш читалац који пронађе пет нових претплатника — добија једногодишњу бесплатну претплату на „Расковник“. Дакле, ваш труд биће поштован и награђен. Свима наглашавамо: да је *најпоузданији* и уједно *најјефтинији* начин да се до часописа дође — ПРЕТПЛАТА. То је и најбоља подршка и помоћ часопису. То је и за вас уштеда, јер један примерак часописа у продаји стаје 50 динара, а у претплати 40 динара.

Што више претплатника — лепши и бољи „Расковник“!

ИРО НАРОДНА КЊИГА — 11000 Београд, Шафарикова 11

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

Претплаћујем се на часопис „РАСКОВНИК“ на годину дана, по претплатној цени од 40. — динара по примерку, односно 160. — динара годишње за нашу земљу, а за иностранство 320. — динара.

Претплатну цену ћу уплатити уплатницама добијеним од „Народне књиге“.

(Име и презиме)

(Поштански број, место, улица и број)

(Бр. л. к. и где је издата)

(Датум)

(Потпис поручиоца)

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ

Милорад Бревинац
Драгиша Витошевић
Милован Данојлић
Јован Деретић
Милојко Ђоковић
Гвозден Јованић (потпредседник)
Лала Јевтовић
Цвета Котевска
Вера Колаковић
Тања Крагујевић
Пеђа Милосављевић
Радослав Мирослављев
Радојко Николић
Видак Перић
Раденко Станић (претседник)
Момчило Тешић
Бождар Тимотијевић

На насловној страни
„Петак“ Ивана Рабузина
Корице и опрема
Радоја Кавецкића
Ликовни прилози
Јанка Брашића и Ивана Генералића
Снимци
Душана Јовановића

